

YEREL POLİTİKALAR

Akademik Araştırma ve Düşünce Dergisi

Yıl 1 * Sayı 1

Ocak-Nisan 2012

HAKEM VE DANIŞMA KURULU/Advisory Board

Prof. Dr. Ahmet Hamdi AYDIN, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
Prof. Dr. Bekir PARLAK, Uludağ Üniversitesi, Prof. Dr. Bilal ERYILMAZ, Sakarya Üniversitesi, Prof. Dr. Burhan AYKAÇ, Gazi Üniversitesi, Prof. Dr. Eyüp Günay İSBİR, TODAİE, Prof. Dr. Fatih YÜKSEL, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Prof. Dr. Hamit PALABIYIK, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Prof. Dr. Hasan ERTÜRK, Uludağ Üniversitesi, Prof. Dr. Hasan Hüseyin ÇEVİK, Polis Akademisi, Prof. Dr. Hüseyin Gül, Süleyman Demirel Üniversitesi, Prof. Dr. Hüseyin ÖZGÜR, Pamukkale Üniversitesi, Prof. Dr. Jörn von Lucke, Zeppelin University, Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ, Gazi Üniversitesi, Prof. Dr. Muhammet KÖSECIK, Turgut Özal Üniversitesi, Prof. Dr. Muhittin ACAR, Hacettepe Üniversitesi, Prof. Dr. Musa EKEN, Sakarya Üniversitesi, Prof. Dr. Mustafa ÖKMEN, Celal Bayar Üniversitesi, Prof. Dr. Naim KAPUCU, University of Central Florida, Prof. Dr. Recep BOZLAĞAN, Marmara Üniversitesi, Prof. Dr. Ruşen KELEŞ, Ankara Üniversitesi, Prof. Dr. Turgut GÖKSU, Polis Akademisi, Prof. Dr. Veysel K. BİLGİÇ, Polis Akademisi, Prof. Dr. Yusuf ŐAHİN, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Prof. Dr. Zerrin TOPRAK, Dokuz Eylül Üniversitesi, Doç. Dr. Abdullah YILMAZ, Dumlupınar Üniversitesi, Doç. Dr. Arif KÖKTAŐ, Polis Akademisi, Doç. Dr. Ayşe TEKEL, Gazi Üniversitesi, Doç. Dr. Bayram COŐKUN, Muş Alpaslan Üniversitesi, Doç. Dr. Erbay ARIKBOĞA, Marmara Üniversitesi, Doç. Dr. Fatma Neval GENÇ, Adnan Menderes Üniversitesi, Doç. Dr. Fikret MAZI, Adıyaman Üniversitesi, Doç. Dr. Halil İbrahim AYDINLI, Sakarya Üniversitesi, Doç. Dr. Mehmet Akif ÖZER, Gazi Üniversitesi, Doç. Dr. Mete YILDIZ, Hacettepe Üniversitesi, Doç. Dr. Murat OKCU, Süleyman Demirel Üniversitesi, Doç. Dr. Veysel EREN, Mustafa Kemal Üniversitesi, Doç. Dr. Sevim BUDAK, İstanbul Üniversitesi, Doç. Dr. Süleyman KARAÇOR, Selçuk Üniversitesi, Doç. Dr. Uysal KERMAN, Süleyman Demirel Üniversitesi, Doç. Dr. Yakup BULUT, Mustafa Kemal Üniversitesi, Yrd. Doç. Dr. Ahmet MUTLU, Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yrd. Doç. Dr. İhsan KELEŞ, Gazi Üniversitesi, Yrd. Doç. Dr. Orhan FİLİZ, Polis Akademisi

YEREL POLİTİKALAR

DÖRT AYLIK AKADEMİK DERGİ YIL: 1 SAYI: 1

SAHİBİ

ÇİZGİ KİTABEVİ ADINA
ÖMER ARLI

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Öğr. Gör. Rifat KARAKOÇ

EDİTÖR

Prof. Dr. M. Akif ÇUKURÇAYIR

YAYIN KURULU/Editorial Board

Prof. Dr. M. Akif Çukurçayır, Selçuk Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hacer Tuğba EROĞLU, Selçuk Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Sedat AZAKLI, Balıkesir Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Şerif ÖNER, Uşak Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Elif ÇOLAKOĞLU, Atatürk Üniversitesi

DERGİ SEKRETERYASI

Hayriye SAĞIR

İLETİŞİM

Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Kamu Yönetimi Bölümü
Alaaddin Keykubad Kampüsü
Selçuklu-Konya

Tel: 0332 223 4355-0332 223 3044-0332 223 4381

Fax: 0 332 2410046

yerelpolitika@gmail.com

WEB

<http://yerelpolitikalar.blogspot.com/>

Baskı: Sebat Ofset **Cilt:** Göksü Cilt Evi

ABONELİK VE SİPARİŞ

Çizgi Kitabevi

Mimar Muzaffer Caddesi
Helvacıoğlu Apt. No: 41/1 Meram Konya
Tel: 0332 353 62 65-66 Faks: 0332 353 10 22
www.cizgikitabevi.com

İÇİNDEKİLER

Sayfa:

Yerel Yönetimler Üzerine

Esra Çelebi Zengin

Röportaj: Prof. Dr. Ruşen Keleş

Sayfa:

Türkiye’de Kent-Siyaset İlişkisine Dair Gözlemler

Observations Relating To Relationship Of City-Politics In Turkey

Kemal Görmez

Sayfa:

Kadınların Siyasete Girme Yöntemi Olarak Mahalle Muhtarlığı

As A Method Of Entering Women To Politics The Distric Mukhtar

Ahmet Mutlu

Sayfa:

Yönetim Süreçlerinde Açıklık: “Open Government” Ve Yerel Yönetimler

Transparency In Process Of Management: “Open Government” And Local Government

M. Akif Çukurçayır

Sayfa:

Kent Konseyleri İçin Katılımcı Bütçe Önerisi

Participatory Budget Proposal To The City Assemblies

Elif Çolakoğlu

Sayfa:

Sürdürülebilir Kentler İçin Üniversite Yerleşkelerinin Rolü

The Role Of University Campuses For Sustainable Cities

Gamze Yücel Işıldar

Sayfa:

Yerel Yönetişim, Katılım Ve Kent Konseyleri

Local Governance, Participation And City Assemblies

M. Akif Çukurçayır, H. Tuğba Eroğlu, Hayriye Sağır

Sayfa:

Ulusal Kalkınmanın Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları

Rıfat Karakoç

Sayfa:

Anlamlandırılmayan Yorumlamalar

Zerrin Toprak

Editörden...

Yerel Politikalar Dergisi, yılların özlemi olan bir hedefin gerçekleşmesidir. Türkiye’de akademik yayın yapılabilecek dergilerin azlığı; bir dönemin en büyük sıkıntısı olarak hafızalarımızda...

Bir dergi çıkarmanın zorluğunu bu süreçte fazlasıyla yaşadığımızı söyleyebilirim. “Kervan yolda dizilir...” yöntemiyle yolumuza devam ettik ve kervanın ilk kafilesini yola çıkardı...

Önce bir heyecan, bir özlem, bir kıvılcım ve bir ideal bir araya geldi; sonra ulaşılabilen akademik camia ile bu heyecanlar paylaşıldı; nihayetinde elinizdeki dergi sizlere ulaştı.

Yapmak istediğimiz basit aslında: Türkiye’de çok hızlı ve baş döndürücü bir dönüşüm yaşanıyor. Bu dönüşümden akademik çevreler de fazlasıyla nasibini alıyor. İşte tam da bu noktada akademik dünyanın farklı bir sesi olmak; başarabilirsek Türkiye’de ve dünyada ses getirebilecek yayınlara imza atmak en önemli hedeflerimiz arasında...

Zaman, mekan ve koşullar elverdiği sürece bu amaçlarımızı gerçekleştirmek için çalışacağız. Yerel Politikalar Dergisi uzun soluklu bir yolculuğa hazırlandı...

Türkiye’de nedense yerel politikalar çok tartışılmıyor. Tartışılrsa da geniş çevrelere ulaşamıyor. Oysa, “Kanal İstanbul”, yeni büyükşehir belediyelerinin kurulması, büyükşehir belediyelerinin sınırlarının il sınırlarına genişletilmesi, kentsel dönüşüm, e-dönüşüm, çevre ve kent, telematik kentler, belediye reformu, köy yönetimi reformu, il özel idareleri, imar ve imar suçları, yerel yönetimlerde yolsuzluklar, bütçe sorunu,

demokrasi, kadın, gençlik, engelliler, çocuklar, yönetim, istihdam, kentsel şiddet, kent kültürü, kentsel kutuplaşma, güvenli siteler gibi sayısız konu incelenmeyi ve tartışılmayı bekliyor...

İlk sayımızda, mesleğimizin en önemli ve sembol isimlerinden değerli hocamız Prof. Dr. Ruşen Keleş ile yapılan röportaj çok anlamlı bir katkı oldu.

Yerel politikaların içerisinde yer alan diğer yazılar oldukça farklı perspektiflerden yerel politikaya dokunuyor... Bundan sonraki sayılarda, bu katkıların, yazıların ve dokunuşların artarak devam edeceğine inanıyorum.

Bundan sonraki sayılar için belirli bir konu ile kendimizi sınırlandırmadık... Yerel Politikalara dahil edilebilecek bütün konulara açık bir politika belirlenmiştir.

Yerel Politika'nın yeni sayılarında buluşmak dileği ile...

Prof. Dr. M. Akif ÇUKURÇAYIR

Prof. Dr. Ruşen KELEŞ
Yerel Yönetimler Üzerine...

Röportaj: Esra ÇELEBİ ZENGİN

Türkiye’de yerel yönetimlerin bugün gelmiş olduğu aşama hakkındaki değerlendirmeleriniz nelerdir?

Yerel yönetimler, Türkiye’de bugün bulunduğu düzeye akşamdan sabaha gelmedi. Uzun bir geçmişi var. Başka ülkelerle, Batı ülkeleriyle karşılaştığımız zaman da, Türkiye açısından Batılılaşma hareketlerinin 1850’den itibaren başladığını ve yerel yönetim konusunun da onun içinde ele alınması gerektiğini düşünürseniz, demek ki 100 yıldan fazla, ülkemizde yerinden yönetimin 100-150 yıl kadar geriye giden bir geçmişi bulunmaktadır. Tabii, “bu uzunluk yerel yönetim olgusuna gerekli saygınlığı ve etkinliği kazandırdı mı?” sorusu her zaman sorulabilir. Bu, Türkiye’nin içinde bulunduğu genel koşullara bağlı olarak, Osmanlı döneminde ve ondan sonraki süreçte değerlendirilmesi gereken bir olgudur. Türkiye, demokratikleşme çabalarını hala başarılı bir sonuca ulaştıramadığına, ulaştırmış sayılmayacağına göre, yerel yönetimden de fazla bir şey beklenmemesi gerektiği sonucuna varabiliriz.

Gelişim süreçleri göz önüne alındığında Büyükşehir belediyelerinin yerel yönetim sistemi içerisinde oldukça güçlü bir konum kazandığını görüyoruz. Sizce Büyükşehir belediye sisteminin etkinlik ve demokratiklik sorunları var mıdır? Varsa nasıl düzeltilebilir?

Büyükşehir belediyesi de, adı “büyük” olmakla birlikte, sonuç itibarıyla belediyedir. Başka belediyelerin karşı karşıya buldukları sorunlardan bir kısmı onlar için de söz konusudur. Bunu söylerken, büyükşehir belediyelerinin devletle, merkezi yönetimle olan ilişkilerini kastediyorum. Hâlâ devam etmekte olan sorunları olduğunu görmekteyiz. Bu, tabii büyükşehir belediyelerinin, siyasi iktidarı elinde bulunduran siyasi partiler karşısındaki durumları ile yakından ilgilidir. Çünkü yalnız büyükşehir belediyeleri değil, başka belediyelerimiz de bağlı oldukları siyasi partilere, bunların siyasi arenadaki güçlerine, konumlarına bağlı olarak, bazı olanaklardan az ya da çok yararlanabiliyor veya yararlandırılabilirler. O açıdan bakarsanız, büyükşehir belediyelerini bir bütün olarak değil, iktidar partisinin güdümünde olan ve olmayan olarak bir sınıflandırmaya konu yapmak daha gerçekçi olur.

Ama bunun ötesinde, anakentlerin kendi oluşumlarından, yani kuruluş düzenlerinden kaynaklanan birtakım sorunları da olabilir. Örneğin, ilçe belediyeleri ile büyükşehir belediyeleri arasındaki görev ve yetki paylaşımı konusu kuruluşlarından beri her zaman sorun olmuştur. “İlçe belediyeleri hangi görevlerle görevli olsun?”, “Büyükşehir belediyeleri hangi görevlerle görevli olsun?”, “Büyükşehir belediyelerinin ilçe belediyeleri -ki eskiden ilk kademe belediyeleri de vardı- üzerindeki yetkilerinin sınırı ne olsun?”. Bu konular hala tartışma konusudur.

Eğer ilçe belediyesi diye bir belediye özerklik kuralından yararlanacaksa, büyükşehir belediyelerinin, onların çalışmaları üzerindeki yetkilerinin bir sınırı olması gerekir. Bugün

gördüğümüz, bunun tam tersidir. Son sözü her zaman büyükşehir belediyeleri söylemekte ve ilçe belediyeleri de çoğu kez “gerçek anlamda belediye miyiz, biz?” sorusunu sormakta, hiç değilse, görünüşte, haklı duruma gelmektedirler.

Büyükşehir belediyelerinin görev ve yetki alanları il sınırlarına kadar genişletilmeli mi?

Aslında, geçmiş yıllarda, 1960'larda yapılan yerel yönetimlerle ilgili düzenleme çalışmalarında “il özel idaresi diye ayrı bir yerinden yönetim türüne ihtiyaç var mıdır?” sorusunu sormuştuk. Devlet Planlama Teşkilatı'nın yayınlamış olduğu birtakım araştırmaların sonuçlarında da bu düşünce dile getirilmiştir. Yani, “yerel yönetim” denilecekse, bu belediye olmalıdır. İl özel idareleri ikinci bir yönetim türü olarak, onun yanında yer almazsa daha iyi olur. Aradan geçen yıllar içerisinde, bu düşünce rağbet görmemiştir. Hatta il özel idareleri, yetki ve kaynakları arttırılarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Sadece iki ilde, İstanbul'da ve Kocaeli'nde büyükşehir belediyelerinin sınırları ile il sınırları birleştirilmiştir. Eğer olaya hizmet etkinliği açısından bakarsanız, belki bütün büyükşehir belediyelerinde değil, ama bazılarında, coğrafi, ekonomik, sosyal, kültürel koşullar el verdiği ölçüde, büyükşehir belediyesi sınırları ile il sınırlarını birleştirmek yarar sağlayabilir. Ama Türkiye'de bütün büyükşehir belediyelerinin, büyükşehir belediyesi yapılmak istenen, yapılması öngörülen yerlerin benzer koşullara sahip olduğunu söylemek imkânı yoktur. Özellikle, Türkiye'de demokratik özerklik söylentilerinin çok güçlü bir şekilde ifade edilmeye başlandığı bir dönemde, Türkiye'nin devlet sistemini değiştirmeye yönelik çabaların hem hukuki, hem hukuk dışı açılardan gündeme getirildiği bir dönemde, büyükşehirlerde belediyeyi ve ili birleştirmek, bir anlamda, devlet tarafından atanmış olan valiyi

ilde artık varlığına son vermek suretiyle, seçilmiş belediye başkanlarının yönetimine terk etmenin yakın bir gelecekte Türkiye'nin geleceği açısından tehlikeler yaratabileceğini düşünüyorum.

2003 sonrasında yapılan reformlarla yerel yönetim kültürüne ve yasalara stratejik plan, performans yönetimi, iç denetim, yönetişim, bilgi edinme, gönüllülük, kent konseyi gibi birçok yeni kavramın girdiğini görüyoruz. Sizce bu kavramlar ve ilgili düzenlemelerin yerel yönetim kültürüne katkıları neler olmuştur?

Kuşkusuz, dünyadaki, yerel yönetimler konusundaki teknik, teknolojik gelişmeleri izlemek çok yararlıdır. Ve 2004-2005 yıllarında yapılan düzenlemelerde de sizin belirttiğiniz gibi, bunlardan bir kısmı Türkiye pratiğine de aktarılmak istenmiştir. Bunda yarar olduğunu düşünüyorum. Her ne kadar bunlardan bir kısmı moda terimler niteliğini ve değeri taşımakta idi ise de ki, şu anlamdaki bunların bir kısmı zaten kamu yönetiminin temel ilkeleri olarak 1960'lı yıllardan beri gündemimizde vardı. Türkiye'de ve dünyada değişik isimlerle bunların bir kısmına yeni bir şeymiş izlenimi verilmektedir. Bunu hatırdaki tutmak kaydıyla, gelişmeleri izlemenin yararlı olduğunu düşünüyorum. Ancak bunlardan tam anlamı ile yararlanabilmek yerel yönetimleri elinde bulunduran teknik kadrolarda ve halkın kendisinde bu konulardaki bilinç düzeyinin, bilgi birikiminin yükselmiş olmasına yakındır.

Günümüzde nüfusu 5000'in altında olan belediyelerin kaldırılması gerektiği yönünde çok önemli bir kamuoyu oluşmuş görünüyor. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

Bu isabetli olmuştur. Nüfusu 5000'in altındaki belediyeler zaten bir yasayla kaldırılmış; ancak mahkeme kararıyla bir kısmının statüsü tartışmalı hale gelmiştir. Öteden beri biz, 2000 nüfusun

belediye olmak için küçük bir nüfus, yetersiz bir düzey olduğu tezini savunduk. Dolayısıyla, 5000'e yükseltilmiş olması yararlıdır. 5000'in altındakilerin mahalle olarak, köylerde veya kentlerde, o statüyle varlığını sürdürmesi konusuna gelince bazı başka ülkelerde, örneğin Fransa'da bütün belediyeler komündür. Küçükler, belli bir nüfus büyüklüğüne ulaşmamış olanlar da komündür. Onlara "kırsal komün" diyorlar. O halde, hepsine belediye demek bir kısmına kırsal nitelikli belediye, bir kısmına ise kentsel nitelikli belediye demek, mümkündür. Bu bizim yönetim sistemimize uymuyor; ama başka yerlerde uygulanmaktadır. Böylece, nüfusu belli bir düzeye gelmemiş olan yerlerde yaşayan halka da, kendi kendini yönetmekte, karar süreçlerine katılmakta bir hak tanımış oluyorsunuz. Ona, demokratik bir toplumda, insan olarak birtakım hakların tanınabileceği mesajını vermiş oluyorsunuz. Bu yararlı bir şeydir.

İl özel idareleri bir yandan güçlendirilirken, diğer yandan da "vesayet denetimi" tartışmaları içerisinde yerini korumaktadır. İl özel idarelerinin geleceği hakkındaki değerlendirmeleriniz nelerdir?

İl özel idareleri bugün birçok yerde adeta bölge yönetimlerinin yerini tutmaktadır. Mali bakımdan güçlendirilmişler, yetkileri oldukça arttırılmıştır. İl özel idarelerinin başlıca sorunları, bu işlevlerini bir yerel yönetim türü olarak merkezi yönetimden fazla ayrılmaksızın görüyor olmalarıydı. Tabii, başlarındaki kişinin, yani valinin atanmış bir devlet memuru, yüksek düzeydeki bir devlet memuru olması bu sonucu doğuruyordu. Ama biliyorsunuz ki, il özel idarelerinin genel karar organı olan il genel meclisinin başkanı kendi üyeleri arasından seçiliyor artık. Yani vali, o görevini bırakmıştır. Valinin il özel idaresinin yürütme organı olma statüsü devam etmekte, fakat genel meclisin başkanı olma statüsü sona ermiş bulunmaktadır.

Burada bir çelişki vardır. Bu çelişki şundan ileri gelmektedir: Vali, devletin o ilde yapacağı yatırımlar ve faaliyetlerle yerel gücü birleştiren, her ikisinin ortasında önemli bir konuma sahipken, günümüzde bu konumu sarsılmıştır. İl genel meclisinin, kendi üyeleri arasından seçtiği kişi, siyasi kimliği olan kişi seçilmiş bir vali gibi hareket etmektedir. 81 ilde bunun istisnasını görmek güçtür. Valilerle yaptığımız görüşmelerde, mülakatlarda hepsi, bu iktidar tarafından atanmış olan valiler bile, bu durumdan şikâyetçidirler. Sadece il genel meclisinde kendi şahsi pozisyonları sarsıldığı için değil; fakat hizmetin yürütülmesinde, yürütülmesinde, eşgüdüm sağlanmasında önemli darboğazlarla karşılaşıldığını çok yakından gördükleri için tutumlar böyledir.

Dolayısıyla, ben sonuç itibariyle şunu söylüyorum: Türkiye’de özel idarelerin varlığını sürdürmesinde yarar vardır.

Yeter ki, büyükşehir belediyeleri de dâhil olmak üzere belediyelerde ve devletle, devletin görev alanına giren konularla il özel idarelerinininkiler arasında çizilmesi gerekli çizgiyi sağlıklı

bir şekilde çizebilelim.

Hocam son olarak Türkiye’de yerel yönetimlerin bir yandan kurumsallaşma ve profesyonelleşme sorunları devam ederken, bir yandan da “özerklik” tartışmalarının yapılmakta olduğunu görüyoruz. Avrupa Birliği Yerel Yönetimler Özerklik Şartı çerçevesinde sözü edilen “kamu hizmetlerinin yürütülmesi anlamında bir özerklik mi, yoksa siyasal özerklik midir?”

Değerlendirmeleriniz güncel sosyo-politik gündem açısından da büyük önem taşıdığı için bu konudaki görüşlerinizi öğrenebilir miyiz?

İl özel idaresiyle ilgili olan soruda eksik bıraktığım bir nokta var, önce onu söyleyeyim. Mersin Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'ndeki arkadaşlar bir TÜBİTAK Projesi olarak il özel idareleri hakkında çok değerli bir çalışma yaptılar. Bu konuda bilgi edinmek isteyenler Hacı Kurt ve Ulaş Bayraktar isimli iki arkadaşın çalışmalarının ürünü olan kitaptan yararlanabilirler. Bu araştırmanın yürütüldüğü sırada Mersin'de görev yapan değerli vali Sayın Hüseyin Aksoy'un da yardımlarıyla kitap yayınlanmıştır, çok değerli bir çalışmadır. Bir kaynak kitap olarak kullanılabilir.

Şimdi sorunuza geleyim. Demokratik özerklik ve özerklik konusundaki sorunuza geleyim: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kent ve Çevre Bilimleri Bölümü 5. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu'nu özerklik konusunun tartışılmasına ayırmıştır. Kasım ayının 21-22 ve 23'üncü günlerinde bu konu iki gün süreyle tartışıldı. Ben sorunuza cevap olmak üzere şunu söyleyebilirim: Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, adı üzerinde, yerel yönetimlerin özerk sayılabilmesi için gerekli koşulların neler olduğunu tanımlayan bir uluslararası hukuk belgesidir. Yerel yönetimlerin mali bakımdan ve yönetim açısından özerkliğinin ön koşullarını belirlemiştir. Şart, "üzerlerindeki devlet vesayeti nasıl olmalıdır?", "gelir kaynakları ne kadar olmalıdır?", "devletle aralarındaki görev ve yetki paylaşımı hangi esaslara dayanmalıdır?" ve "devlet yerel yönetimlerle ilgili kararlar almak durumunda olduğu zaman onlara danışmak zorunda olmalıdır" gibi, daha pek çok kural yerel yönetimlerin mali ve idari özerkliğinin ön koşulları olarak bu belgede yer almıştır. Oysa, günlük tartışmalara, demokratik özerklik istemlerine göz attığınız zaman, burada istenen, arzu edilen, gerçekleştirilmek istenen amacın, Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nın sağlanmasını öngördükleri ile örtüşmediği, ondan daha fazla bir siyasi içeriğe

sahip olduğunu görüyorsunuz. Çünkü, Yerel Yönetimler Özerklik Şartı, esas itibariyle bu Şart'a taraf olan devletlerin, devlet şeklinde bir değişiklik öngörmüyor ve devlet sistemini değiştirmeyi dayatmıyor.

Eğer bir devlet, kısaca üniter devletse, üniter devlet olma özelliğini devam ettirecektir; federal devletse federal devlet olma özelliğini devam ettirecektir. Ama bu çerçevede yerel yönetimleri daha özerk hale getirmek için yönetim ve mali kaynaklar açısından gerekli değişiklikleri yapacaktır. Oysa demokratik özerklik tartışmalarında istenen şeyin yanıtı, Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda yok. Çünkü bu tartışmalarda arzu edilen, açıkça beyan edilen şey, Türkiye'yi bir üniter devlet olmaktan çıkararak, federe birimlerden oluşan bir federal devlet durumuna getirmek arzusudur. Bunun yanıtı ve çözümü Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nda yer almıyor. Bununla ilgili olarak Avrupa Konseyi bir başka belge hazırlamaktadır. O da yerel değil, fakat bölgesel yönetimlerin özerkliği ile ilgili bir şarttır. Şunu belirteyim ki, o Şart, Avrupa Konseyi tarafından kesinleştirilmiş olsa bile, onda dahi üye devletlere, devlet niteliğini değiştirmeyi emreden, dayatan bir özellik yoktur. Sadece, bölgelerin idari ve mali ama biraz da siyasi anlamda (çünkü karar alma yetkileri de dâhil demektir) daha özerk kılınmaları için atılması gereken adımlar bulunmaktadır.

Son olarak, şunu da söyleyeyim ki, zaten bu şekliyle bile, Avrupa Konseyi'nin üyesi olan 47 devlet Bölgesel Yönetimler Özerklik Şartı Taslağı üzerinde anlaşamadılar. Çünkü, her birinin böyle bir taslak kesinleştiği zaman, onun doğuracağı sonuçlardan duydukları kaygılar vardır. Onun için, adını değiştirdiler. "Böyle bir sözleşmenin Avrupa Konseyi'nden çıkması doğru değildir. Ancak birtakım ilkeler belirleyelim" dediler. Belirlediler. Taslak belgenin adına da "Bölgesel Demokrasi İçin Bir Başvuru Belgesi" dediler. Böyle bir belgeyi henüz yürürlüğe sokamadılar, ama hazırlık bu yöndedir. Belgeye, Bölgesel Özerklik Şartı adını vermekten

kaçındılar. Biz bu aşamadayız, Özerklik Şartı bağlamında yapılan konuşmaları, yazılan yazıları dinliyoruz.

Hocam, değerli vaktinizi ve görüşlerinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür ederiz.

Rica Ederim.

TÜRKİYE'DE KENT-SİYASET İLİŞKİSİNE DAİR GÖZLEMLER

OBSERVATIONS

RELATING TO RELATIONSHIP OF CITY-POLITICS IN TURKEY

Kemal GÖRMEZ*

Özet

Türkiye'deki kentleşmenin en önemli faktörlerinden biri göçlerdir. Göçlerle birlikte kentlerdeki nüfus giderek artmıştır. Ancak nüfusun kentte yaşaması kentli davranışlar göstermesini beraberinde getirememiştir. Önemli bir toplumsal sorun olarak beliren bu durum, siyasal süreçleri de etkilemektedir. Çünkü kent kimliğine sahip olunamaması bireyleri etnik ve dinsel kimlikler gibi kent dışı kimliklere itmektir. Bu durum kimlik siyasetini etkinleştirmektedir. Dolayısıyla siyasete ilişkin davranışların belirlenmesinde kentnin gereksinimleri ve kentlinin beklentilerinin yerini hemşehrlik ve etnik kimlikler almaya başlamaktadır. Bu bağlamda çalışmada, kentsel siyasetin belirleyicileri, göçlerle birlikte bu belirleyicilerdeki değişim; merkez-yerel yönetim ilişkilerine bu değişimin yansımaları ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, kimlik siyaseti, kent kimliği, kentsel siyaset

Abstract

One of the most important factor in Turkey's urbanization is migration. Along with the migrations, population in urban places had been increased gradually. However living in the urban places,

---

* Prof. Dr., Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, kgormez@gazi.edu.tr

couldn't bring with the urban manner in the social context. This situation which is occurring as a significant social problem, is also effecting political processes. Such that, lack of urban identity, is evoking an identity search in terms of religious and ethnic aspects. And this position is activating the identity politics. Therefore, citizenship and ethnic identities are replacing the urban needs and urban expectations, in terms of defining the political behaviour. In this context, this study aims to adress the determinants of the urban politics, changes in the urban politics by the migration processes, center-local administrative relations and the reflections of the changes.

Key Words: Migration, identity politics, urban identity, urban politics.

Giriş

Türkiye kentleşme sürecini tamamlayamamış bir ülkedir. Her ne kadar nüfusun önemli bir kısmı kentlerde yaşıyor olsa da kentte yaşayanların kentli davranışlar göstermemesi temel sorunlardan biridir. Bu hal Türkiye'de siyasal süreçleri de etkilemektedir. Bu konuda konuşulabilecek, tartışılacak pek çok sorun alanı bulunmaktadır. Bu çalışmada, esas olarak kentlerde siyasal yapı ve davranışlar temelinde bir tartışma yapılacaktır. Bu husus iki açıdan ele alınacaktır. Birincisi; kentleşmemiş mekanlardaki kentli olmayan ilişkilerin merkezi ve yerel siyasete yansıması, ikincisi ise; merkez-yerel ilişkilerindeki yapısal sorunların kentsel siyasete etkisi.

1. Kent ve Göç

Türkiye kentleşmesinde en etkili faktörlerden biri göçlerdir. Göç süreci; sanayileşme ve ekonomik gelişmeden başka faktörlere bağlı olarak gerçekleşmektedir. Modern Türkiye tarihi bir anlamda göçlerin tarihi olarak da değerlendirilebilir. Cumhuriyet tarihi

boyunca başka hiçbir toplumsal olgu Türkiye toplumunu dolaylı ya da dolaysız olarak iç ve dış göçler kadar etkilememiştir. Göç; toplumsal ve ekonomik dönüşümlerin bir sonucu olduğu gibi aynı zamanda toplumsal ve ekonomik değerlere katkıda bulunan bir etken olarak da değerlendirilebilir (İçduygu ve Sirkeci, 1999a: 250; İçduygu ve Sirkeci, 1999b: 269).

Türkiye tarihi göçler tarihi olarak okunmaya kalkılırsa karşımıza ilginç bir tablo çıkar. Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapılan iskan hareketlerini bir kenara bırakın, sadece 1860-1924 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde kalan alana beş milyon civarında insan göçmüştür**. Anılan dönemde bu topraklardan ayrılan insan sayısının ise üç milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. Kabaca Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında nüfusun yarısına yakını dışarıdan göç etmiştir. Göç bununla sınırlı da kalmamış, 1940'lı yıllardan itibaren özellikle iç göç yeniden hızlanmıştır. Bu çalışmada amacımız göçler olmamakla birlikte, kentsel siyaseti ilgilendirmesi açısından tabloya kabaca bakmakta fayda vardır.

Türkiye'de 1950'lerde başlayan toplumsal ve ekonomik değişme süreci Türkiye'de çok hızlı bir göç ve dolayısıyla kentleşme süreci yaşanmasına sebep olmuştur. 1950'de nüfusun sadece % 20'ler civarında bir kısmı kentlerde yaşarken bu oran, günümüzde % 75'lere ulaşmıştır. Özellikle 1970'li yılların sonu göçün çok hızlı olduğu yıllardır.

Türkiye İstatistik Kurumu kayıtlarına göre 31 Aralık 2010 tarihi itibarıyla Türkiye nüfusu 73.722.988 kişidir. Ülke nüfusunun % 76,3'ü (56.222.356 kişi) il ve ilçe merkezlerinde ikamet ederken, % 23,7'si (17.500.632 kişi) belde ve köylerde ikamet etmektedir. İl ve ilçe merkezlerinde yaşayan nüfus oranının en yüksek olduğu il % 99 ile İstanbul, en düşük olduğu il ise % 32 ile Ardahan'dır. Toplam

---

** Daha detaylı bilgi için bkz. Kemal H. Karpat (2003), **Osmanlı Nüfusu (1830-1914)**, Çev. Bahar Tırnakçı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

nüfusun % 18'i (13.255.685 kişi) İstanbul'da ikamet etmektedir. Bunu sırasıyla; % 6,5 ile (4.771.716 kişi) Ankara, % 5,4 ile (3.948.848 kişi) İzmir, % 3,5 ile (2.605.495 kişi) Bursa, % 2,8 ile (2.085.225 kişi) Adana takip etmektedir (<http://www.tuik.gov.tr>, 2011).

Ankara'da ikamet edenlerin 1.563.410'u Ankara nüfusuna kayıtlı iken, İstanbul'da ikamet edenlerin ise sadece 2.167.873'ü İstanbul nüfusuna kayıtlıdır (<http://report.tuik.gov.tr>, 2011). Yani Ankara'da yaşayanların yaklaşık % 40'ı, İstanbul'da yaşayanlarında yaklaşık % 17'si yaşadıkları kentin yerlisidir. Kente göç eden bireyler, kentin ekonomik ve sosyal mekanlarında kentin sunduğu fırsatları kullandıkları ölçüde kentlileşeceklerdir. Diğer yandan özellikle Türkiye'nin büyük kentlerinde kentte doğanlar dahi kendini kentli hissetmemektedir. Mesela, Ankara kent mekanlarında doğanların neredeyse yarısından fazlası kendini başka kentli ya da köylü hissetmektedir. Bu hal ise kentsel siyasetin şekillenmesini önemli ölçüde etkileyen unsurlardan biridir.

Türkiye koşullarında, "kırsal insan"ın ekonomik ve sosyal mekanı yalnız kenti kapsayan "kentsel insan"a dönüşmesi en az 40-50 yıl almaktadır (Kartal, 1982: 141). Gerçekten kentli olabilmek için, en az üç kuşağın kentte kentsel imkanları kullanarak yaşaması gereklidir.

Bu üç kuşaktan ilk kuşaktakiler genellikle kırdan doğmuş, kırdaki yoksulluğu yaşamış ve kente geldiğinde zor şartlarla da olsa geçimini sağlayabildiği için şükreden genel olarak problem teşkil etmeyen bir nesildi. İkinci kuşaktakiler kentte doğmuş, kırsalın yoksulluğunu yaşamamış, zor şartlarla da olsa okumuş kent soylularla kendilerini kıyaslayan, "kaderine razı, uysal" anne-babalarının aksine öfke ve nefret taşıyan, bu nedenle de merkez için tehdit oluşturmaya başlayan bir nesildir. Üçüncü kuşaktakiler tıpkı ikinci kuşaktakiler gibi köy şartlarını görmemiş, ekonomik şartlar daha iyi olduğu için görece daha iyi eğitim almış hatta

bürokratik deneyim kazanmış ve ülkenin sayılı zenginleri arasında bile yer alabilen bir nesildir. Yoksulluk kısılcısından kurtulmuş olmalarına rağmen “yoksunluk”la yüzyüze gelmişlerdir. Kent soylularının sahip oldukları statü ve gördükleri saygıdan mahrum olduklarını, izole edildiklerini ve sınırlandırıldıklarını düşünen bu nesil merkez tarafından en tedirgin edici olan gruptur (Şentürk, 2007: 429-431). İlk kuşak olarak nitelendirilen grubun eleştiri konusu olmamasının ve bir tehlike unsuru olarak görülmemesinin nedeni, kentin çevresinde yer almaları, daha sonraki kuşakların ise kentin merkezinde görünür olmaları olarak değerlendirilebilir (Aslanoğlu, 2000: 102).

Daha önce ilk kuşak olarak nitelendirdiğimiz kente göçen ve kentlerin gecekondu kesimlerine yerleşen kitleler, bir süre sonra yerleştikleri gecekondu alanlarının kent içindeki konumlarının değişmesiyle birlikte ortaya çıkan yüksek rantlar sayesinde zenginleşmeye başlamıştır. Kentlerin bu kesimlerine yerleşenler, özellikle 1980 sonrasında imar aflarıyla elde ettikleri kazanımlarla kendilerinden sonraki göçmenlere kiralık konut temin etmeye başlamışlar ve belli bir zaman sonra bir anlamda yoksulluğun kente sonradan gelenlere aktarıldığı bir sistem oluşmuştur. Yaşanan bu gecekondulaşma süreci, hemşehrilik ve kültürel farklılaşmalar temelinde yükselen dayanışma ağları ve cemaat tarzı ilişkilerle desteklenerek kente göçen kitleler kentte en başından beri farklı bir ilişkiler sistemi içinde var olmuşlardır (Işık ve Pınarcıoğlu, 1999: 49).

Türkiye kentlerinin göç edenleri kente intibak ettirememesi, kapsayıcı kuşatıcı bir kent kimliğinin oluşmasını engellemektedir. Dolayısıyla kentsel siyaset köylülükten ayrı bir olgu olarak ortaya çıkamamaktadır. Zaten Cumhuriyetin ilk yıllarında genel siyaset köylüğün parlamenter politikaya entegrasyonu (Keyder, 2009: 18-21) biçiminde gerçekleşmiştir. Bu hal kentlerde de değişmemiştir.

2. Konuya Kentlilik Açısından Bakılırsa

Türkiye'nin büyük kentleri çok farklı kimlik ve kültür kodlarına sahiptir. Kentlerin kentlileri kuşatamaması başta marjinal bazı grupların oluşmasına yol açarken günümüzde özellikle sistem dışına sürüklenmiş olan bazı cemaat ve topluluklarda etnisite, dinsel grup ya da başka kimlikler bütün kimliklerin önüne geçmektedir. Gecekondu bölgelerinde cemaat ilişkilerinin devamını sağlayan derneklerin sayısı giderek artmakta ve bu dernekler kente, kentsel faaliyetlere katılımdan ziyade "yeniden kabileleşmenin" mekanları haline gelmektedir (Görmez, 1997: 36). Kentsel yaşamdan veya toplumdan soyutlanmış özgürleşemeyen kişiler, kendini kentli olmayan kimliklerde ya da cemaatleşmede bulmaktadırlar. Bireyler, kentte sıkı sıkıya yapıştıkları kırsal cemaat kültürünü ve kimliğini yitirmemek için hemşehrilikten hareketle bazen de etnik kümeleşmeler içinde kimliklerini yaşamakta ve böylelikle savunma mekanizmasına sahip olduklarını düşünmektedirler. Birincil ilişkiler (aile, akrabalık, hemşehrilik vb.) devam ettiği sürece kırsal geleneklerini ve kültürel değerlerini kentte de sürdürmektedirler (Parlak, 2008: 68).

1980'lerden sonra gecekonduların yanı sıra; orta ve üst orta sınıfa göre planlanmış alt kentler de oluşmaya başlamıştır. Kurtuluş, tüketimi temsil eden, sermaye birikimi, eğitim, mesleki uzmanlaşma ve gelir düzeyi yoluyla bölünmüş bu alt kentlerin ortaya çıkışının global tüketim kültürünün taşıyıcısı orta sınıfların ya da küreselleşme sürecinde ortaya çıkan yeni profesyonellerin konut ve yaşam tarzı talebiyle açıklandığını belirtmektedir (2005: 86). Kentlerin özellikle İstanbul'un merkezinden kaçan üst ve orta sınıfların yeni yerleşimleri (siteler, bahçe kentler), kendi içinde homojen olmasına rağmen birbirinden keskin farklarla ayrışan yaşam tarzlarının ortaya çıkmasına neden olmuş ve üst ve orta sınıfların kendi aralarında var olan çeşitlilik 1990'larda hem

mekansal hem de kültürel parçalanmaya dönüşmüştür (Öncü, 1999: 31).

Bu gibi haller kentsel siyaseti, demokratik gelişmiş kentleşmiş ülkelerden farklılaştırmaktadır.

3. Kimlik Siyaseti

Kırdan kente göçün, göç edenlerin kente intibakında sorunlar ortaya çıkaracağı aşıkardır. Ancak, Türkiye'deki intibak süreci kentlerin yapısı ve göçün özellikleri dolayısıyla sorunları derinleştirmiştir. Kent kimliğine sahip olmayanlar etnik ve dinsel kimlikler gibi kent dışı kimliklere bürünmüşlerdir. Buna iki faktör etkilidir. Birincisi mevcut kentsel kurumların göçün yükünü hafifletmeye yetmemesi. Bunda yerel yönetimlerin yetki ve imkanlarının sınırlı olması önemli bir faktördür. İkincisi ise göçen kitlelerin niteliğidir. Burada tarımsal yapının ve göçenlerin etnik kimliklerinin rolü intibaksızlıkta ve farklı kimliklerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur diyebiliriz (Erder, 2009: 197).

Tüm bu faktörlerden dolayı Türkiye kentlerinde ülkenin genelinde olduğu gibi kimlik siyasetini etkili kılmıştır. Kimlik siyasetinde belirleyici olan ise, bireylerin ve toplumların kimlik esasında siyasal tavır ve davranış belirlemeleridir. Siyasete ilişkin davranışların ortaya çıkmasında kentin, kentlinin ihtiyaçları, toplumsal grupların ihtiyaçları değil, kabilecilik, hemşehricilik, cemaatler, etnik kimlikler daha belirleyici olmaya başlamıştır. Batı Avrupa'da kent yönetimlerinde, başlangıçta burjuvazinin çıkarlarını korumak üzere örgütlenme gerçekleşirken, sonradan farklı toplum kesimlerinin çıkarlarının azamileştirilmesi şeklinde dönüşüm yaşanmaya başlamıştır. Görüldüğü üzere Türkiye kentleri ve kent yönetimleri batıdakinden çok farklı şekilde evrilmiştir. Tabidir ki bu yapının oluşmasında Türkiye'nin iktisadi sosyal yapısının etkisi de bulunmaktadır.

Osmanlı'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne aktarılan mirasta sınıflı bir toplum yapısının var olmadığı bilinmektedir. Sınıf olarak kabul edilebilirse sadece 'bürokrasi'nin egemenliğinden söz edilebilir. Hem merkezde, hem yerelde siyaset kurumu ister istemez bu sınıfın çıkarlarının savunucusu olmak durumunda kalmıştır. Bu hal, çok partili hayata geçinceye kadar da bilinçli bir şekilde uygulanmıştır. Dikkat edilirse İstanbul uzunca yıllar ihmal edilmiş bir kent görünümündedir. Çok partili hayata geçişle birlikte bazı dönüşümler yaşandıysa da ülkede genel olarak var olan anti demokratik uygulamalar sürecin devamına sebep olmuştur. 1980 sonrasında ülke siyasetindeki çoğulculaşmaya paralel olarak kent yönetimlerinin yetkileri artırılmış, bu hal kentsel siyasetin işleyişinde kısmi değişimlere sebep olmaya başlamıştır. En azından belediye başkanlıkları ve meclis üyelikleri "adam yerine konulur" olmuş ve siyaset yapmak için cazip olmaya başlamıştır. Bu gelişmeler bile kentlerde siyasal faaliyetlerin ve eylemlerin kimlik siyaseti düzeyini aşmasına yetmemiştir.

4. Merkezi Devlet-Yerel Yönetim İlişkilerindeki Yapısal Sorunlar ve Kentsel Siyaset

Merkeziyetçi devletlerde kentin adı yoktur demek çok da yanlış olmaz. Diğer taraftan demokratik olmayan ülkelerde ise kentte siyasetin adı yoktur diyebiliriz. Türkiye bu açıdan iki yönlü eksiklikleri bulunan bir ülkedir. Kuruluşundan 2000'li yıllara kadar Türkiye'de neredeyse çoğu kamu hizmet ve faaliyetlerinin merkezi devlet eliyle yürütüldüğü bilinmektedir. Demokratik bir devlet olma yolunda hangi noktada olduğumuz ise herkesin malumudur. Hal böyle iken, yerel siyasetin durumu da ister istemez bu yapıdan etkilenmektedir. Türkiye'de uzunca bir süre merkez, yerel üzerinde tam kontrole sahip olduğu için yerelde siyasal ilişkilerin oy verme davranışından öte gitmediğini biliyoruz. Yerel düzeyde bile

merkeze endeksli bir siyasal davranış söz konusudur. Yerel rantın paylaşılması dahi merkezden gerçekleşmektedir.

Ortaçağ kentlerinde “kent havası insanı özgür kılar”ken Türkiye’de merkezin kontrolündeki kent havası maalesef insanı özgür kılmadı. Çoğulculuğun, özgürlüğün mekanı olması gereken kentler modernite sürecinde zamanla rant ve çıkar paylaşım mekanları haline geldi.

Türkiye kentlerinde 1980’li yıllarda yaşanan bir değişimin kentsel siyaseti kısmi olarak etkilediğini belirtmiştik. Dikkat edilirse bu dönemden itibaren merkezi siyasette önemli mevkilerde bulunan bazı aktörlerin kentlerde siyaset yapmaya başladığı görülebilir. Bunda kentsel rantın artmasının ciddi bir rolü bulunmaktadır. Öte yandan kentliler kent yönetimine katılma noktasında eskiye göre daha aktif hale gelmeye başlamışlardır. Ama ülkedeki genelde hakim olan kimlik siyasetinin, hizmet siyasetine dönüşümünün gerçekleşmediğini söylemek mümkündür.

2002 yılından sonra kadük kalsa da yerel yönetimlere ilişkin bazı reformların yapılması ve yerelin güçlendirilmeye çalışılması, Türkiye’de kentsel siyasete yeni bir boyut kazandıracaktır. Bu çerçevede kentsel rantın paylaşılması esasında siyaset değişmemiş olmakla birlikte kentsel ranttan merkez yerine yerel seçkinler faydalanmaya başlamıştır. Kentlerde etnik, dinsel, hemşericilik ilişkilerinin arkasına saklanan yeni patronaj ilişkileri ortaya çıkmaya başlamıştır. Şimdilik kimlik siyaseti yüzünden rant eksenli süren kentsel siyasetin zaman içinde kendi mecrasına dönme ihtimali yükselmeye başlamıştır. Ancak bunun zaman alacağı da aşikardır.

Sonuç Yerine

Türkiye’de kentsel siyasetin şekillenmesinde ülkenin genel ekonomik, toplumsal ve siyasal yapısının belirleyiciliği kaçınılmazdır. Ardından Türkiye’de hızlı göçün ortaya çıkardığı

sorunların ve kısmen bununla paralel olarak kimlik siyasetinin kentlerde egemen olduğunu tespit ediyoruz. Ayrıca merkezi idare ile yerel idareler arasındaki ilişkilerin sorunlu olmasının kentsel siyaseti mecrasından çıkardığını görüyoruz. Bu çerçevede kentsel siyasetin demokratikleşmesinin zorunluluğu da ortaya çıkmaktadır.

Ülke düzeyinde demokrasinin yerleşmesi ve kurumsallaşması öncelikli zorunluluktur. Bunun için Anayasa, seçim ve siyasal partiler kanunu başta olma üzere pek çok düzenlemenin yapılması bir zarurettir. Ardından yarım kalmış kamu yönetimi reformunun tamamlanması ve merkez-yerel ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bu çerçevede yerel nitelikteki tüm hizmetlerin yerel yönetimlere devri, yerel yönetimlerin kendi gelir kaynaklarını iyileştirilmesi merkeze bağımlılıktan kurtarılması gerekmektedir. Bu çerçevede merkezin yerel yönetimleri çeşitli yollarla denetlenmesine ilişkin düzenlemelerin gözden geçirilmesi ve ilişkilerin koordinasyon düzeyine çekilmesi gerekmektedir. Yerel yönetimlere ilişkin yasalarda kent halkının kent yönetimine katılımını artıracak yolların açılması ve hemşerilik bilincinin oluşturulması gerekmektedir. Ama daha da önemlisi kent yönetimlerinin yeni kentlileri kentle bütünleştirecek ya da kente intibak ettirecek kurumlar oluşturmasıdır. Yeni kentlilerin kent imkanlarını kullanacak yeteri kadar gelire sahip olmaları her şeyden önceliklidir. Kentlilerin konut ihtiyacının karşılanması intibakı hızlandıran bir süreçtir. Eğitim imkanlarının artırılması ve yaygınlaştırılması, kreş, bakımevi vs. gibi kentsel kurumların herkesin kullanımına verilmesi, sosyo-kültürel imkanların artırılması kentlilik bilincini artıracaktır.

Kaynakça

Aslanoğlu, Rana A. (2000), **Kent, Kimlik ve Küreselleşme**, Ezgi Kitabevi, Bursa.

Ender, Sema (2009), “Nerelisin Hemşerim?”, **İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında**, Haz. Çağlar Keyder, Metis Yayınları, İstanbul, ss. 192-2005.

İşık Oğuz, Melih Pınarcıoğlu (1999), “Sultanbeyli Notları”, **Birikim**, Sayı:123, ss. 47-52.

İçduygu, Ahmet, İbrahim Sirkeci (1999a), “Cumhuriyet Dönemi Türkiye’sinde Göç Hareketleri”, **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, Ed. Oya Baydar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, ss. 249-268.

İçduygu, Ahmet, İbrahim Sirkeci (1999b), “Bir Ülke, Bir Aile ve Birçok Göç: Cumhuriyet Döneminde Bir Toplumsal Dönüşüm Örneği”, Ed. Oya Baydar, **75 Yılda Köylerden Şehirlere**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, ss. 269-276.

Karpat, Kemal H. (2003), **Osmanlı Nüfusu (1830-1914)**, Çev. Bahar Tırnakçı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Kartal, Kemal (1982) “Kentleşme Sürecinde Toplumsal Değişme Odağı Olarak Ankara”, **Kentsel Bütünleşme** içinde, Yay. Haz. Ender Türköz, Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayını, Yayın No:4, Ankara, ss. 123-163.

Keyder, Çağlar (2009), “Arka Plan”, **İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında**, Haz. Çağlar Keyder, Metis Yayınları, İstanbul, ss. 9-40.

Kurtuluş, Hatice (2005), “Bir Ütopya Olarak Bahçeşehir”, **İstanbul’da Kentsel Ayrışma** içinde, Yay. Haz. Hatice Kurtuluş, Bağlam Yayınları, İstanbul, ss. 77-123.

Öncü, Ayşe (1999), “‘İdealinizdeki Ev’ Mitolojisi Kültürel Sınırları Aşarak İstanbul’a Ulaştı”, **Birikim**, Sayı:123, ss. 26-34.

Parlak, Bekir (2008), “Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci Geliştirme Projesi: Bursa Büyükşehir Örneği”, **Dönüşen Kentler ve Değişen Yerel Yönetimler** içinde, Ed. Fatma Nevval Genç, Abdullah Yılmaz, Hüseyin Özgür, Gazi Kitabevi, Ankara, ss. 61-85.

Şentürk, Hulusi (2007), “Soylular-Yoksullar ve Yoksunlar”, **Modern Kent Yönetimi**, Okutan Yayıncılık, İstanbul, ss. 428-432.

İnternet Kaynakları

<http://report.tuik.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 07.04.2011)

<http://www.tuik.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 07.04.2011)

KADINLARIN SİYASETE GİRME YÖNTEMİ OLARAK MAHALLE MUHTARLIĞI

AS A METHOD OF ENTERING WOMEN TO POLITICS THE DISTRICT MUKHTAR

Ahmet MUTLU*

Özet

Kadınların siyasal katılımını ele alan bu çalışmada, özellikle toplumsal yaşam içinde aktif olarak yer almayan (evdeki) kadınların “özgüven eksikliği”nin siyasal katılımlarını engellediği ve “mahalle muhtarlığı” gibi bir yöntemin, söz konusu özgüven eksikliğinin ortadan kalkmasına katkı sağlayabileceği savunulmaktadır. Çalışmanın amacı, kadınların siyasal katılımını artırmaya yönelik yöntemlere katkı sağlamaktır. Çalışma, kadının siyasal katılımının artırılmasına yönelik literatür içinde “mahalle muhtarlığı”nı önermesi bakımından farklılık taşımaktadır. Literatür tarama ve gözlem tekniğinin kullanıldığı çalışmada “mahalle muhtarlığı, kadının siyasal katılımını artırıcı bir işlev görebilir mi?” sorusuna cevap aranmıştır. Yapılan irdelemeler sonucunda, mahalle muhtarlığının, kadınlara siyasal özgüven kazandırabilecek nitelikler taşıdığı ortaya çıkmıştır. Çalışma, kadınların toplumsal statülerinin geliştirilmesine katkı sağlamayı amaçlaması nedeniyle önemli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal katılım, kadın, mahalle muhtarlığı.

Abstract

---

* Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, ahmutlu@yahoo.com

This study is concerned with women's political participation. The passive women in society (such as housewives) are the lack of self-confidence and this also prevents political participation. The study, the district mukhtar method is advocated elimination of lack of self-confidence in women. The purpose of this study is to increase women's political participation. This study were used literature survey and observation techniques. This study was determined that district mukhtar gives political confidence to women.

Key Words: Political Participation, Women, District Mukhtar.

Giriş

Bireyin siyasal sistemle kurmuş olduğu ilişkileri ifade eden siyasal katılma, siyasal olayları izlemek ve bilgi edinmek, siyasal eylemlerde bulunmak, oy vermek, aday olmak ya da siyasal karar mekanizmalarında bulunmak gibi değişik biçimlerde gerçekleştirilir. Siyasal katılma bakımından Türkiye’de “bir hak ve kanuni zorunluluk” olan” oy vermek” dışında kadınlar, siyasal katılma ve özellikle “aday olma” süreçlerinde pek görünmemektedirler. Öte yandan, genel siyaset mekanizması içinde yerel düzeyli siyasetin, kadınların siyasal katılımı için uygun olanaklar sunduğu söylenebilir.

Siyasal katılmanın aktif bir boyutu olan “aday olma” konusunda kadınların eksikliği, öteden beri siyaset bilim literatüründe ve kadın haklarıyla ilgili çalışmalarda yaygın olarak ortaya ele alınmıştır¹. Kadınların eğitim düzeyleri, geleneksel yaşam biçimleri ve değer yargıları ile bazı yasalarda ayrımcı hükümlerin varlığı gibi tüm dünyada yaygın olarak bulunan (Başbakanlık, 2010) kadının siyasal katılımı önündeki engellerin Türkiye içinde geçerli olduğu söylenebilir. Bunlara ilave olarak,

---

¹ Bu tür çalışmaların bazıları için bkz. 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı, Ed. O. Çitci, TODAİE Yayınları, Ankara, 1998.

Türkiye’deki “erkek egemen siyaset yapma biçimi de kadınların siyasal katılımı konusunda önemli engellerden birisidir. Tüm bu süreçlerin bir sonucu olarak ve sosyo-kültürel olarak belirli/pasif görevler yüklenmiş olan (evdeki) kadınların siyasal katılım konusundaki “özgüven eksiklikleri”nin varlığını da vurgulamak gerekir.

Öte yandan Türkiye’de kadının siyasal katılımını engelleyici yasal bir engel yoktur. Bu konuda kadınlar erkeklerle eşit haklara sahiptirler. Söz konusu eşitliğe rağmen, kadınların, siyasal arenada görünmeyişi önemli bir sorundur. Gelişmiş bir demokrasiye ulaşabilmek için siyasete de “kadın eli” değmelidir. Sadece Türkiye’nin değil, dünyadaki pek çok ülkenin öncelikli amaçlarından birisi olan bu durum nasıl sağlanacaktır? Türkiye’de de siyasal katılım bakımından kadınlar, erkeklerle eşit haklara sahip olduğuna göre bu konuda görünen ve görünmeyen engeller üzerine odaklanmak gereği vardır.

Kadınların siyasal katılımını konu edinen bu çalışmada, siyasal katılma konusunda kadınların en büyük engellerinden birisinin “öz güven eksikliği” olduğu ve “bu eksikliğin giderilmesi gerektiği” ve bu eksikliğin giderilmesi konusunda “yerel siyasetin önemli fırsatlar taşıdığı” savulmaktadır. Buradan hareketle, özgüven eksikliğini yaratan sosyo-kültürel ve siyasal sebeplere rağmen, kadınların siyasal katılma konusunda, bu sorunun aşılmasını sağlayabilecek alternatif bir yol olarak “mahalle muhtarlığı” önerilmektedir. Çalışmanın amacı kadınların siyasal katılımlarının artırılmasına katkı sağlamaktır. Ülkemizde muhtarlık, aktif siyasetin dışında olan ve dolayısıyla kıyasıya rekabetin olmadığı bir kurumsal alan olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle, özellikle belirli bir eğitim seviyesinin altında olan ya da “ev kadını” olmak gibi toplumsal olarak görece “pasif” role sahip ve dolayısıyla siyasi rekabet ortamında herhangi bir şansı/tecrübesi olmayan kadınların kendilerini siyasal olarak ifade etmelerine uygun bir nitelik taşıdığı düşünülmektedir. Çalışmada öncelikle kadının

siyasal katılımıyla ilgili Türkiye'deki durum ve bu durumun nedenleri sorgulanacak ve muhtarlık kurumunun, kadının siyasal katılımı konusunda nasıl bir alternatif oluşturduğu irdelenecektir. Çalışma, kadınların toplumsal statülerinin geliştirilmesine katkı sağlamayı amaçlaması nedeniyle önemli görülmektedir.

1. Türkiye'de Kadının Siyasal Katılım Durumu

Genel olarak kadın hakları konusunda ve özel olarak da kadınların siyasal hakları konusunda Türkiye tarihindeki yasal ve toplumsal süreç, dünyadaki gelişmelere göre özgün ve öncü bir deneyim olarak nitelenebilir. Cumhuriyet'in kuruluşunu (1923) izleyen yıllarda gerçekleştirilen reformlar, bir yandan kadının yurttaşlık hakları kazanmasını, bir yandan da toplumun modern biçimde yapılanmasını sağlamıştır. Modern hukuk ilkelerinin benimsenmesiyle kadınların eğitim ve çalışma yaşamına katılmaları sağlanmış, siyaset başta olmak üzere kamusal işlerde kadınlara da yer açılmıştır.

Bu reformlardan Türk kadınına doğrudan etkileyenlerden bazıları; kadınlara erkeklerle eşit eğitim imkânları sağlayan 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 1925 tarihli Kıyafet Kanunu, kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlayan 1926 tarihli Türk Medeni Kanunu'dur. Bunların yanı sıra kadınların yasal statülerinin eşitlenmesinde diğer önemli aşama ise siyasi hakların kazanılmasıdır. Türk kadınlarına 1930'da yerel, 1934'de de genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı birçok batı ülkesinden önce tanınmıştır (Başbakanlık, 2010).

Bu düzenlemelerin sonucu olarak 1935 gibi Cumhuriyet'in henüz yeni kurulduğu bir zamanda yapılan genel seçimlerde 18 kadın (meclisin % 4.5'i) milletvekili seçilmiştir (Gökçimen, 2010). Kadının elde ettiği sosyal ve siyasal hakların boyutunu ortaya koyan bu ve daha başka örnekler, onların özgürleşmesi ve bireyleşmesi bakımından da umut verici olmakla birlikte,

reformlarla amaçlanan hedefe ulaşıp ulaşılmadığı önemli bir sorudur. Böyle bir sorunun en önemli bileşenlerinden birisi, kadınların elde ettikleri siyasal hakların pratikte kullanımına olanak sağlayıcı düzenlemelerin ve anlayışların olup olmadığıdır².

1.1. Kadınların Siyasal Katılımını Etkileyen Faktörler

Kadınlara yönelik çeşitli uluslar arası düzenlemeler, Türkiye'nin iç hukukunda da geçerlidir. Bu konudaki uluslararası düzenlemelerin ülke gündemine girişi, kadın haklarının tüm dünyada yükselişe geçtiği 1980'lerle birlikte olmuştur. Bunlardan en önemlisi 1985 yılında onaylanan "Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)"dır. Bunun dışında, Avrupa Sosyal Şartı, Çocuk Hakları Sözleşmesi, ILO, OECD ve AGİK gibi kuruluşların sözleşme, karar ve tavsiyeleri ile Kahire Dünya Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planı, 4. Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı ve Pekin Deklarasyonu, iç hukukta dikkate alınan uluslar arası düzenlemelerdir (Başbakanlık, 2010).

İç hukuk sisteminde kadın haklarına yönelik düzenlemeler, öncelikle hukuk sisteminin kaynağını oluşturan anayasada yer almaktadır. Özellikle 2000'li yıllardan sonra yapılan değişikliklerle kadın hakları güçlendirilmiştir. Anayasa'nın 10., 41., 66. ve 90. maddeleri, kadın haklarıyla ilgili doğrudan ve dolaylı düzenlemeleri içermektedir. Öte yandan, yenilenerek 2002 yılında yürürlüğe giren Yeni Türk Medeni Kanunu da kadının çağdaş gelişmeler ışığında gelişen haklarına yönelik düzenlemeler içermektedir. Ayrıca, 2003 yılında kurulan Aile Mahkemeleri, 1998 tarihli 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, İş Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve sayısı 10'a yakın yönetmelik, kadınlarla ilgili düzenlemeler içermektedir (Gökçimen, 2010). Söz konusu yasal düzenlemelerden hareketle, Türkiye'de kadın haklarına yönelik

---

² Türkiye'de kadınların siyasal yaşama katılma süreci hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Gökçimen, 2008).

yeterli yasal düzenlemenin mevcut olduğu görülür. Bu nedenle, kadın hakları ve kadınların siyasal katılımıyla ilgili sorunların “yasal mevzuat”la ilgili olmadığı söylenebilir.

Kadınların sosyal ve siyasal haklarını pratik olarak kullanabilmelerini sağlayan en önemli etken eğitimidir. Tablo 1. de görüldüğü üzere hâlihazırda kadınların eğitim durumunun çok olumlu olduğu söylenemez.

**Tablo 1: Türkiye’de Okuma Yazma Durumu ve Cinsiyet
(6 +yaş) - 2008**

Okuma Yazma Durumu	Toplam	Erkek	Kadın
Okuma Yazma Bilmeyen	4.930.012	986.790	3.943.222
Okuma Yazma Bilen	55.061.085	28.873.25	26.188.528
Bilinmeyen	4.249.42	2.310.702	1.938.707
Toplam	64.241.226	32.170.749	32.070.477

Kaynak: (www.tuik.gov.tr, 2010).

Tablo 1’de kadınların eğitim konusunda erkeklere göre dezavantajlı olduğu açıkça görülmektedir. Eğitim konusunda kadınların dezavantajlı durumunun geçmişten bu yana var olduğu bilinmekle birlikte, bunun hâlihazırda da sürüyor olması endişe vericidir. Şüphesiz ki bu durum, kadınların siyasi katılımı önündeki en büyük engellerden birisidir.

Kadınların toplumsal ve siyasal konumları üzerinde “istihdam” durumu da önemli bir belirleyicidir. Kadınlar iş yaşamında ne kadar çok yer alıyorsa, sosyal ve siyasal alanda o kadar çok görünmektedirler. Çalışma yaşamı, ekonomik ve sosyal

sonuçları dışında siyasal katılma konusunda da özgüven gelişiminde en önemli faktörlerden birisidir. Buna göre kadınların istihdam durumuna bakarak, siyasete katılma durumlarıyla ilgili çıkarımlar yapılabilir.

Geçmişten bugüne Türkiye’de kadınların işgücüne katılım oranları sürekli düşük kalmıştır. Nitekim kadının işgücüne katılım oranı 1990’da % 34,1 iken 2002’de % 26,9, 2004’te % 25,4 ve 2008’de de % 24,5 olarak gerçekleşmiştir (Başbakanlık, 2010). Buna göre geçmişten bugüne kadının işgücündeki yeri azalma göstermektedir ve bu durum, onun siyasi katılımı üzerinde olumsuz etki yapmaktadır.

Kadınların istihdamı konusunda genel sorunların yanı sıra “ev kadını olmak” gibi özel sorunlardan da söz edilebilir. Türkiye’de 13 milyon kadın kendisi “ev kadını” olarak tanımlamaktadır (www.ka-der.org.tr, 2010). Resmi istatistiklerde “ev kadınları”, “iş sahibi” olarak yer almakla birlikte, toplum algıya göre “iş sahibi” değildirler³. Ne yazık ki ev kadınları da kendilerini “iş gücü” içinde yer almayan bireyler olarak görmektedirler. Bu durum, doğal olarak onların toplumsal ve ekonomik yaşantıları ile siyasal katılımlarını olumsuz etkilemektedir.

Kadının siyasal katılımı konusunda eğitim ve istihdamla ilgili olumsuzluklar dışında da engeller bulunmaktadır. Dünyada da yaygın olarak görüldüğü üzere, kadınların kamu yaşamına katılmalarını engelleyen öncelikli neden özel hayatlarının yaşanma biçimidir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde tarımın yanı sıra tekstil, elektronik ve bilgisayar gibi sektörlerde temel istihdam kaynağı kadındır ve bu durumda kadınlar, çocukların ve evin esas sorumluluğunu da üstlenmektedirler. Ayrıca, gündelik yaşantının düzenlenme biçimi, erkeklerin katılımını teşvik ederken kadınların

---

³ Özellikle köyden kente göçen kadınlar, kente geldiklerinde, yeterli eğitim ve mesleki bilgi-beceriye sahip olmamaları nedeniyle kentteki işgücü piyasasına girememekte ve bu nedenle “ev kadını” olarak kalmaktadırlar. Nitekim Türkiye’de 100 kadından 62’sinin işgücüne katılmama nedeni “ev kadını” olmaktır. Bkz. (Başbakanlık, 2010).

katılımını azaltmaktadır (Hotar, 2010). Kadının tüm bu sorunları aşarak, siyasetle ilgilenmesi olanaksızlaşmaktadır.

Yukarıdaki kısıtlayıcı koşulların dışında kadının siyasal katılımını kısıtlayan Türkiye'ye özgü kültürel ve yapısal nedenler de vardır. Kadının evle ve annelikle özdeşleşen kimliği siyasal kimliğinin önüne geçebilmektedir. Öte yandan Türk aile yapısında kadına erkeklerin siyasetle uğraşmalarında araç rolü verilmiştir. Halen kadının özerk hareket etmesini engelleyen birçok kontrol mekanizması vardır (Hotar, 2010; Yaraman, 1998: 434).

Tüm bunlara, Türkiye'deki erkek egemen siyaset yapma biçiminde kadının "araçsallaştırılması" nı da eklemek gerekir. Zaten kadınların siyasal katılımı konusunda oldukça sorunlu olan Türkiye'de, baskın siyaset yapma biçimi içinde kadına yer verilmesi, amaçsal olmayıp, daha ziyade "vitrin oluşturma" olarak da ifade edilen simgesel bir nitelik taşımaktadır (Alkan, 2010). Simgesel niteliğiyle kadın, siyasal yaşama katılmış olsa bile onu etkileyememekte ve gelecekte kadın katılımını artıracak politikalar üretememektedir.

Sonuç olarak Türkiye'de kadının siyasal katılımı konusunda yeterli yasal düzenleme bulunmasına karşılık, eğitim ve kadın istihdamı bakımından aynı şey söylenememektedir. Dolayısıyla, kadının eğitim olanakları ve istihdamı bakımından mevcut olumsuzlukların, toplumsal, kültürel ve siyasal engellerle birlikte⁴ en önemli sorunu teşkil ettiği tespit edilebilir.

2. Kadının Siyasal Katılım Durumu

2.1. Genel Siyaset Alanında Kadın

Türkiye'de kadının siyasal yaşama girmesine yönelik düzenlemelerin, dünyadaki uygulamalara göre henüz erken bir tarihte (1930) yapılmış olmasına karşın, yıllar itibariyle kadınların

---

⁴ Kadının siyasal katılımı önündeki engeller hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Gökçimen, 2008).

yüksek bir siyasal katılım düzeyine ulaştıkları söylenemez. Son yıllarda kadının siyasal katılımında artış eğilimi görülse de bu artış, erkeklerin siyasal katılım oranları karşısında oldukça yetersizdir.

Tablo 2: Türkiye’de Kadınların Genel Seçimlerdeki Durumu (1935-2007).

Seçim Yılı	Parlamentodaki Milletvekili Sayısı	Kadın Milletvekili Sayısı	Oran(%)
1935	395	18	4.6
1943	435	16	3.7
1950	487	3	0.6
1957	610	8	1.3
1965	450	8	1.8
1973	450	6	1.3
1991	450	8	1.8
1999	550	22	4.2
2002	550	24	4.4
2007	550	50	9.1

Kaynak: (www.ka-der.org.tr, 2010).

Tablo 2’de kadınların siyasal katılımının yıllar itibariyle düşük olduğu görülmektedir. Diğer ülkelerde kadının siyasal katılım oranları, Türkiye’deki durum hakkında daha iyi fikir vermektedir. 2009 yılı itibariyle kadınların ulusal meclislerde temsil oranları Ruanda’da % 56, İsveç’te % 47, Arjantin’de % 40, İspanya’da % 36.6, Almanya’da % 32.2, Irak’ta% 25.5, Kanada’da % 22.1, Çin’de % 21.3, ABD’de % 17.4 ve Japonya’da % 9.4’tür. Türkiye, oransal olarak 137 ülke arasında 107. sırada yer almaktadır. Öte yandan kadınların meclislerde temsil edilmeleri

bakımından 1945-1995 yılları arasında dünya ortalaması % 18.6 iken, Türkiye’de 1935-2007 yılları arasında bu oran % 2,5’tir (Gökçimen, 2010). Hem Tablo 2.’deki durum, hem de Türkiye’nin dünya ülkeleri arasındaki yeri, yasal düzenlemeler yapılmasının kadınların siyasal katılımını sağlamada tek başına yeterli olmadığını, bu konuda çok başka faktörlerin etkili olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

2.2. Yerel Siyaset Alanında Kadın

Kadınların, siyasal yaşama katılımın ilk basamağı olarak kabul edilen yerel yönetimlerde temsili de genel yönetim alanındaki duruma paraleldir. Aslında, mevcut örnekler göre tüm dünyada yerel yönetimler, kadınların siyasal katılma konusunda daha üstün oldukları bir alan olarak değerlendirilmektedir. Bunun nedenlerinden birisinin “makam iktidarının az olduğu yerlerde sayılar yükselir” önermesi olduğu ileri sürülmektedir (Alkan, 2010). Bu durumu dünyadaki çeşitli ülkeler itibarıyla görmek de mümkündür.

Tablo 3: Çeşitli Ülkelerde Kadın Belediye Başkanı ve Meclis Üyeleri Oranları

Ülke	Belediye Başkanı		Belediye Meclis Üyesi	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Kosta Rika	7	9,5	964	72,5
Şili	56	12,7	299	57,1
Fransa	3995	10,9	156414	33
Norveç	73	14,4	3954	26,2
Avustralya	122	15	1745	25,9
Bulgaristan	24	9,5	1060	20

Kaynak: (www.ka-der.org, 2010’dan sadeleştirilmiştir)

Tablo 3'te dünyanın çeşitli ülkelerinde, yukarıdaki önermeye paralel olarak, yerel yönetimlerde kadınlarının dikkat çekici oranlarda yer aldığı görülmektedir. Bunun, Türkiye'deki yerel seçimlerin genel seçimlerle eklemlenmiş olmasına dayalı bir siyaset anlayışının yanı sıra kadının siyasetteki yerine bakışla ilişkili olduğu söylenebilir.

Türkiye yerel seçilmişlerinin cinsiyet bileşimine bakıldığında, kadınların ulusal temsilden de düşük bir oranda yer aldığı görülür. 1999-2009 yılları arasında gerçekleşen yerel seçimlerin sonuçları bu durumu açıkça ortaya koyar.

Tablo 4. Çeşitli Seçim Yılları İtibariyle Türkiye'de Yerel Seçimlerde Kadın

	Toplam Total	Sayı Number	Oran Ratio %
1999			
Belediye Başkanı-	3	1	
Mayor/Mayoress	15	8	0,6
Belediye Meclisi Üyesi-City	3	5	
councilor	4084	41	1,6
İl Genel Meclis Üyesi-			
Member of Provincial	3	4	
Assembly	122	4	1,4
2004			
Belediye Başkanı-	3	1	
Mayor/Mayoress	225	8	0,6
Belediye Meclisi Üyesi-City	3	8	
councilor	4477	34	2,4
İl Genel Meclis Üyesi-			
Member of Provincial	3	5	
Assembly	208	8	1,8

2009		
Belediye Başkanı-	2	2
Mayor/Mayoress	948	7 0,9
Belediye Meclisi Üyesi-City	3	1
councilor	1790	340 4,2
İl Genel Meclis Üyesi-		
Member of Provincial	3	1
Assembly	379	10 3,3

Kaynak: (www.report.tuik.gov.tr, 2010'dan sadeleştirilmiştir).

Siyasal katılımda kadının “yokluk sendromu”⁵ 2009 yerel seçimlerinde de sürmüştür. 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri’nde, Türkiye genelinde 81’i il ve geri kalanı ilçe ve belde olmak üzere toplam 2948 belediye için seçim yapılmıştır. 19 Siyasi partinin katıldığı bu seçimlerde, 44 kadın il belediye başkanlıklarına, 321 kadın da ilçe ve belde belediye başkanlıklarına aday gösterilmiştir. Tablo 4’te de görüldüğü üzere, seçilen toplam 2.948 belediye başkanının sadece 27 tanesi (% 0,9) kadındır. Bu kadınlardan ise sadece iki tanesi il belediye başkanı olmuştur. 31.790 adet belediye meclis üyesinin ise 1.340 tanesini (% 0,42) kadınlar oluşturmaktadır. İl Genel Meclisi üye sayısına bakıldığında da durum çok farklı görünmemektedir. Toplam 3.379 İl Genel Meclis üyesinin 110 tanesi (% 3,25) kadındır. Kısaca, kadının siyasi katılımı konusunda 2009 yerel seçimlerinde de geçmişten çok farklı bir durum yoktur.

Türkiye’nin yerel yönetim gündemi ve seçim süreçleri ortaya koymaktadır ki, kadınların siyasi katılım sorunları, genel yönetim gibi yerel yönetim alanında da sürmektedir. Bu sorunun çözümü, öncelikle kadınların siyasete sıcak bakmamasına yol açan sosyo-kültürel nedenleri ve dolayısıyla onların “özgüvensizlik” sorununu ortadan kaldırmakla başlayabilir. Bu durumda kadınların

⁵ Bu kavram Şirin Tekeli tarafından kullanılmıştır. Akt. (Alkan, 2010)

siyasete teşvik edilmesi gerekir. Ancak teşvik mekanizmaları da basit ve erişilebilir nitelikli olmalıdır. Bu bağlamda, apartman yöneticiliğinden mahalle muhtarlığına ve oradan da belediye ve parlamento seçimlerine uzanan bir düzlemin benimsenmesi düşünülebilir⁶.

3. Kadının Siyasete Giriş Kapısı: Mahalle Muhtarlığı

Türkiye’de kadınların -özellikle ev kadınlarının- siyasi katılımıyla ilgili çeşitli sorunlar içinde “özgüven eksikliği”nin başat olduğu varsayımı altında, yerel siyasi katılımın basit, erişilebilir ve aşamalı bir düzlemde gerçekleşmesinin söz konusu sorunun çözümünde etkili olacağı söylenebilir. Böyle bir yöntemin en uygun uygulama alanı “mahalle muhtarlığı” olabilir.

3.1. Mahalle Muhtarlığı

Mahalle, belediyenin sınırları içindeki meskûn alanlara denir. Mahalle yönetimi ise bu alanlarda yaşayan hemşerilerle ilgili hizmetleri gören küçük idari birimdir (Aytaç, 1995: 29). Mahalle, insanlığın yerleşim tarihinin başından bu yana bilinen bir kavram olduğu gibi Türkiye’nin toplumsal gerçekliğinin de “anahtarı”dır (Alada, 2008: 15). Geleneksel Anadolu kentinde mahalle, toplumsal, çok yönlü işlevleri ile hem sistemi oluşturan hem de onu tek başına temsil edebilen yönetsel anlamda taşıyıcı bir unsur olmuştur (Alada, 2002: 158).

Mahalle yönetiminin başı olan muhtar, seçimle işbaşına gelmektedir. Bu nedenle mahalle yönetimi, bir yerel yönetim birimi gibi algılanmakla birlikte aslında merkezi yönetime bağlı bir birimdir. Çeşitli kanunlarla mahalle muhtarlığına “görevler” verilmiş olmasına rağmen bu görevleri yapmak için hiçbir “yetki”

---

⁶ Nitekim bu öngörüyü destekler biçimde, bazı yerlerde kadın muhtarların daha sonraki hedefi belediye başkanlığı olmaktadır. Bu konuda bir haber için bkz. (www.bianet.org, 2010).

verilmemiştir. Bu nedenle mahalle muhtarlığı yönetsel süreçte daha ziyade “boşluk doldurucu ve aracı kurum” olarak nitelendirilmektedir⁷. Buradan hareketle mahalle yönetimini, tüzel kişiliği, bütçesi ve personeli olmayan ancak merkezi ve yerel yönetimlerin temsilcisi ve yardımcısı olan geleneksel bir kuruluş olarak nitelemek doğru olacaktır.

Mahalle muhtarlığı, her ne kadar merkezi yönetime bağlı bir yönetim birimi olsa da aslında merkez-yerel arası karma bir görünüm sergiler. Çünkü bir yerel yönetim birimi olmamasına rağmen mahalle muhtarlığı ve ihtiyar heyeti seçimleri, 2972 sayılı “Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun”a göre yapılır. Öte yandan, muhtarların görevleri büyük ölçüde 4541 sayılı “Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun”a dayanmakla birlikte, 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Yasası’nda da bu konuda hükümler vardır.

Gerçekte mahallenin ve mahalle halkının fiilen temsilcisi durumunda olan ve merkezi yönetime ilişkin görevleri yanında kent yönetimine ilişkin görevleri de üstlenen mahalle yönetimleri, kent yönetimlerine “etkin katılım”, “çoğulculuk”, “temsil” ve “halk denetimi” gibi demokratik ilkelerin pratiğinin yapılabileceği en uygun toplumsal ve yönetsel birimlerdir (Palabıyık; Atak, 2002: 193). Bundan dolayı geçmişte görece önemsiz ve etkisiz bir niteliği olan mahalle yönetimi, yükselen küresel nitelikli demokratik değerler ve yerelcilik anlayışlarına paralel olarak, 2005 yılında yenilenen (5393 sayılı) Belediye Yasası’nda, yerel yönetimde aktif rol sahibi bir birim olarak yer almıştır. Söz konusu yasada “Mahalle ve Yönetimi” başlığıyla 9. Madde’de yer alan düzenlemeye göre:

“Mahalle, muhtar ve ihtiyar heyeti tarafından yönetilir.

....

---

⁷ Bu konuda bkz. (Arıkboğa, 2002).

Muhtar, mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, diğer kurumlarla iş birliği yapmak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yapmakla yükümlüdür.

Belediye, mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkânları ölçüsünde gerekli ayni yardım ve desteği sağlar; kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışır.”

Görüldüğü gibi mahalle yönetiminin, mahallenin yönetim süreci içinde aktif ve işlevsel bir biçimde yer alması öngörülmektedir. Nitekim “hizmette halka yakınlık (subsidiarity) ilkesi” gereği, yerel hizmetlerin görülmesi ve bu konuda kararların alınmasında yerel yönetim birimleri (belediye) esas aktör olmakla birlikte, söz konusu ilkenin yaşama geçirilmesinde belediyeye yardımcı olabilecek kurum, “halka belediyeden bile daha yakın olan” mahalle yönetimidir.

3.2. Mahalle Muhtarlığı Kadının Siyasal Katılımına Neden Elverişlidir?

Mahalle muhtarlığı, hukuki olarak tüzel kişiliği, personeli ve bütçesi olmayan bir kurumdur. Ancak, yasal durumu ne olursa olsun mahalle yönetimi, tarihsel gerçekliği ve etkinliği olan, toplumun benimsediği ve yönetsel olarak kendine en yakın bulunduğu yönetim birimidir. Bu nedendir ki, yerel düzeyde en sıkı, doğrudan, gerçekçi ilişkilerin kurulduğu kurum mahalle muhtarlığıdır. Dolayısıyla mahalle muhtarlığı, halkın güvenine dayalı olan “siyaset” olgusu için “temel okul” gibidir.

Seçime dayalı yapısı ve hizmet odaklı işlevselliği nedeniyle “siyasi bir boyutu” olan mahalle yönetiminin oluşturulması, seçime dayalı diğer genel ya da yerel yönetim birimlerinin oluşturulmasından farklıdır. Bu farklılıklardan en önemlisi ve belirgin olanı, mahalle yönetimi için aday olma konusunda her hangi bir üst belirleyici olmamasıdır. Bu bakımdan denilebilir ki, genel ve yerel yönetim sürecinde adayların belirlenmesi konusunda en özgür ve bağımsız kurum “mahalle yönetimi”dir. 4541 sayılı yasadaki asgari şartları sağlamak koşuluyla, aday olmak konusunda her hangi sınırlayıcı hüküm ve belirleyici makam/parti olmaması, mahalle muhtarlığını, kadınların siyasete girebilmeleri bakımından mahalle muhtarlığını oldukça elverişli bir basamak durumuna getirmektedir.

Esasen mahalle muhtarlığının kadının siyasete giriş basamağı olarak elverişliliği, çeşitli faktörlerden kaynaklanmaktadır. Bu faktörlerden birisi Türkiye’deki “erkek egemen siyaset yapma biçimi”dir. Türk siyaset anlayışının “kadını dışlayan” niteliği, öteden beri tartışılmakta olup, geçmişten bu güne çeşitli boyutlarıyla belirginleşen toplumsal ve siyasal bir gerçekliktir. Hemen her siyasi parti zaman zaman “vitrin yapmak” üzere, siyasetin çeşitli kademelerinde kadınlara yer vermekle birlikte, siyasetin esaslı alanlarında onları göz ardı etmektedirler. Dolayısıyla, Türkiye siyaset yapma sürecinde kadın, “araçsal bir nesne” olarak görülmektedir. Mahalle yönetimi, söz konusu baskın siyaset yapma biçiminden en az etkilenen düzeydir.

Bu konuda bir diğer faktör, Türkiye’deki siyaset düzeninin “bağımsız adaylık”ı olanaklı kılmamasıdır. Özellikle büyüyen kentsel alanlardaki politik ve tüzel yapı içinde, çok özel durumlar dışında, bağımsız aday olup seçilebilmek neredeyse olanaksızdır. Bugünkü koşullarda siyasal partilerin aday listelerini belirleme yöntemlerinin demokratikliği tartışmalıdır. Adayları genellikle parti örgütlerinin üst yönetimleri belirlemektedir. Ulusal düzeyde olduğu gibi yerel düzeyde de ancak -para, zaman, güçlü kamusal

ilişki ağları, eğitim, deneyim gibi- gerekli politik kaynak ve olanaklara sahip olanlar öncelikle aday gösterilmektedir (Alkan, 2010). Tüm bu koşullar altında kadınların dezavantajlı olduğu açıktır

Mahalle muhtarlığı, özellikle “ev kadınları”na uygun olan bir siyasal katılım düzeyidir. Siyasal katılım konusunda zaten dezavantajlı olan kadınlar içinde “ev kadınları” daha da dezavantajlıdır. Çünkü Türkiye’de ev kadınlığı, siyasi katılımı engelleyen ve bunu kalıcı kılan bir niteliktir. Kadının “ev kadınlığı” ve “annelik”le özdeşleşen kimliği, siyasal kimliğinin önüne geçebilmektedir. Bu nedenle kadınlar “ev kadını” olarak, büyük ölçüde eve kapalı bir yaşam sürmektedirler. Dolayısıyla kadının yaşamında “konut ve yakın çevresi”, neredeyse tek yaşama alanıdır (Alkan, 2010). Yapılan çalışmalar, eğitim düzeyiyle doğru orantılı biçimde, ev kadınlarının siyasi katılım konusunda ve ev dışındaki alanlarda aktif olma eğilimi olduğunu ortaya koymaktadır (Pur vd. 1998: 91). Söz konusu kültürel ve yapısal nedenler kısa vadede ve kolayca değiştirilemeyeceğine göre ev kadınının siyasal katılımı konusunda bu duruma uygun, alternatif yollar belirlenmesi gerekir. Bu şartlar altında konut ve yakın çevresine en uygun siyasal katılım biçimi mahalle yönetimi olabilir.

Mahalle muhtarlığını önemli ve elverişli kılan diğer faktör ise bu kurumun “siyaseti öğrenmeye uygun bir işlevi”nin olmasıdır. Yasal durumu ve görevi ne olursa olsun, mahalle muhtarlığının toplumda daha ziyade “fiili (de facto)” boyutuyla kabul gördüğü ve de güvenildiği bir gerçektir⁸. Mahalle muhtarlığı, “fiili” olarak üç açıdan işlevselleşmiştir. Bunlardan birincisi “yönetim” niteliklidir. Buna göre çeşitli kamu kurumlarının boş bıraktığı alanlarla ilgili olan talepler, doğrudan muhtarlığa iletilmektedir. Muhtar, yasal

---

⁸ 1999 sonlarında yapılan bir araştırmada, gerek güven duyma, gerekse hizmetlerden memnuniyet bakımından muhtarlık kurumunun, merkezi yönetimden ve yerel yönetimlerden daha fazla puan aldığı tespit edilmiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. (Arıkboğa, 2002: 174).

yetkiye sahip olmadığından, bu tür talepleri karşılamak konusunda yerel ve yerel üstü çeşitli ilişki ağlarını kullanmakta, kaymakam, vali, belediye başkanı, daire müdürlükleri ve siyasi parti teşkilatlarıyla görüşmeler yapmakta ve hatta kimi zaman mahallelilerle birlikte sorumlu kuruma gitmektedir. Bunun yanı sıra iş adamlarıyla görüşerek, mahallenin bazı sorunlarını çözmek konusunda onları teşvik etmektedir. Kısaca muhtarlık kurumu, formel ve enformel ilişki ağlarıyla fiilen çeşitli yetkileri kullanmaktadır (Arıkboğa, 2002: 172). Doğal olarak bu süreç, muhtarın siyasi anlamda geniş ve farklı kesimlerle etkileşim içinde olması sonucunu doğurmakta ve onu bir anlamda “siyasete hazırlamakta”dır.

Muhtarlığın “fiili” olarak işlevselliğini doğuran bir diğer faktör “mahalle sakinleri”yle ilgilidir. Özellikle kırdan kente göçün yoğun olduğu kentlerde muhtarlık, sosyo-ekonomik, kültürel ve eğitsel olarak kentsel ortama uyum sağlamayan kişilere bir çeşit “hamilik” yapmakta, onlar için çeşitli kamu kurumları nezdinde “aracılık, iş takipçiliği ve yol göstericilik” rolü üstlenmektedir (Arıkboğa, 2002: 174). Böyle bir rol de siyaseten muhtarın daha yüksek düzeyli adaylıklar konusunda potansiyelini artırıcı bir etki yaratmaktadır.

Bu konuda bir başka faktör ise “mahalle ölçeğindeki ihtilaflarla” ilgilidir. Muhtar, mahallede “ihtilaf çözücü” konumdadır. Muhtar, aile içi ihtilaflardan aileler arası ihtilaflara, arazi ihtilaflarından eğitim ihtilaflarına kadar geniş bir yelpazede çözüm sağlayıcı kurum olarak görülebilmektedir (Arıkboğa, 2002: 173). Muhtarın “ihtilaf çözücü” işlevi, esasen ona duyulan güvenle mümkün olabileceğinden, bu nitelik de siyaseten potansiyel artırıcı bir durum olarak değerlendirilebilir.

Mahalle muhtarlığının yukarıda değinilen “fiili” boyutlu işlevleri, her ne kadar bütün mahalleler düzeyinde geçerli olmayabilirse de pek çoğunda gözlemlenebilir. Dolayısıyla, bu

boyutuyla muhtarlık, genel olarak siyasi katılım, özel olarak da yerel yönetim ve parlamento adaylıkları konusunda önemli bir potansiyel sağlamaktadır. Çünkü yasal görevlerin dışında muhtarın “fiili” görevlerle de uğraşması sürecinde hem farklı kesimlerden çok sayıda insanla ilişki ve etkileşime geçmekte hem de çeşitli hizmetlerin en hızlı ve kolay biçimde nasıl yapılabileceğini öğrenmektedir. Tüm bunlar ise siyasi potansiyeli artırıcı etkenlerdir.

Yukarıda sıralananlara ek olarak, muhtarlığın geçmişte çok sayıda kadının kolaylıkla altından kalkabildiği bir görev olduğunun ispatlanmış olması nedeniyle, kadınların “özgüvenleri”nin daha çok olduğu bir siyaset alanı durumundadır. Oysa belediye başkanlığı gibi bir görev, kadınlara daha zor ve karmaşık gelebilmektedir. Bu nedenden dolayı ki muhtarlık, kadınların siyasal katılımında tedrici olarak ilerlemelerine en uygun kademe durumundadır.

Yukarıda değinilen noktalara rağmen siyasi katılım konusunda genel ve yerel yönetimlerde olduğu gibi mahalle yönetiminde de kadınların “yokluk sendromu” olduğu söylenebilir.

Tablo 5: 2009 Seçimlerinde Mahalle Yönetimine Seçilen Erkek ve Kadın Sayısı

	Erkek	Kadın	Toplam
Mahalle Muhtarı	18.178	429	18.607
Mahalle İhtiyar Heyeti	71.174	1409	72.583

Kaynak: (İçişleri Bakanlığı, 2010’dan sadeleştirilmiştir).

2009 yerel seçimlerinde kadınların mahalle yönetiminde görece az oluşu, genel ve yerel düzeydeki durumla birlikte düşünüldüğünde, kadınların siyasal özgüvensizlik sorunuyla ilişkilendirilebilir. Oysa son yıllarda kadınların mahalle yönetiminde daha çok görülmesi beklenmektedir. Nitekim 2009 yerel seçimlerinde, kadınların mahalle muhtarlığı konusunda belediye

başkanlığına göre daha fazla girişken olduklarının gözlemlenmiş olması⁹, bu beklentinin temel kaynağını oluşturmaktadır.

Sonuç

Mahalle muhtarlığı kadınların ve özellikle ev kadınlarının siyasi katılımı konusunda önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Bu potansiyelin yeterince değerlendirildiği söylenemez. Türkiye’de kadının siyasi katılımın önündeki baskın siyaset yapma biçimi ve siyasetle ilgili düzenlemeler dışında en önemli engel kadınların “özüvensizlik” içinde olmalarıdır. Bu sorun, özellikle ev kadınlarında daha fazladır. Söz konusu sorunun aşılmasında en uygun siyasi mekanizma mahalle muhtarlığıdır. Mahalle muhtarlığı yapabileceğine inanan kadın, “belediye başkanı” olabileceğine de inanır.

Kadının siyasi katılımı konusunda mahalle muhtarlığı gibi bir alternatifi kullanması, doğal olarak böyle bir şeye istekli olmasıyla başlayacaktır. Bu bağlamda, kadının mahalle muhtarlığından sonrasını düşünebilmesini kolaylaştıracak toplumsal, kültürel ve yönetsel algıların değişmeye başlaması da gerekir. Örneğin, “belediye başkanlığının sadece erkeklerin altından kalkabileceği”ne olan yaygın inancın değişmesi ve “kendine güven duyan ve bu işe cesaret edebilen” her bireyin bu işi yapabileceği” düşüncesinin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Muhtarlık işini yapmış olan bir kadının da böyle bir güvene ve cesarete sahip olacağı açıktır.

Bunların yanısıra “seçim yasası” ve “siyasi partiler yasası”nda düzenlemeler yapılması, siyasete “mahalle muhtarlığı” kapısından girmiş olan kadınların önünü açacaktır. Bu bağlamda, - en azından yerel düzeyde- adayların ortaya çıkış sürecinde merkezin belirleyiciliği, kesinlikle yerelin eğilimlerine bağlı

---

⁹ Örneğin, Samsun’un Atakum ilçesinde mahalle muhtarlığı konusunda kadın adayların sayısının dikkat çekici ölçüde olduğu gözlemlenmiştir (y.n).

kılınmalıdır. Böyle bir yöntem, demokrasi felsefesine uygun olacağı gibi mahalle muhtarlığı sürecinde tanınmış olan kadınların seçimini de kolaylaştıracaktır. Böyle bir yöntemin istikrarlı biçimde yaşatılmasıyla, bir yandan gerçekten halkın desteğini almış adaylar yarışacak, bir yandan da siyasi parti başkanlarının, halk eğilimine karşı kendi eğilimini öne çıkarması engellenecektir.

Yukarıda değinilen düzenlemeler, muhtarlığa aday olabilen kadının, belediye başkanlığına da cesaret etmesini kolaylaştıracaktır. Kadınların özgüveni ve cesareti ise siyasi çevreleri etkileyebilecektir. Öte yandan söz konusu yöntemler, yerel temsilin gerçekleşmesine de katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

ALADA, A.B. (2002), "Dönüşüme Açılan Kapı: 'Mahalle'", Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri, TODAİE Yayınları, Ankara, 147-166.

..... (2008), Osmanlı Şehrinde Mahalle, Sümer Kitabevi, İstanbul.

ALKAN, A. (2010), "Yerel Siyaset Kadınlar İçin Neden Önemli?", http://kasaum.ankara.edu.tr/gorsel/dosya/1097131062yerel_siyaset_kadınlar_icin_neden_onemli.doc (03.03.2010).

AYTAÇ, F. (1995), Mahalle Muhtarının El Kitabı, Seçkin Yayınevi, Ankara.

Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (2010), Türkiye'de Kadının Durumu, <http://www.ksgm.gov.tr/Pdf/t%C3%BCrkiyede%20kadinin%20durumu%20SON%2005.05.2009.doc> (05.03.2010).

GÖKÇİMEN, S. (2008), " Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi", Yasama Dergisi, S:10, Eylül-Aralık, 5-59.

HOTAR, N. (2010), "AB'ye Uyum Süresinde Siyasette Kadın", <http://www.nukhethotar.org/dokuman/AB%E2%80%99YE%20%20UYUM%20S%C3%9CREC%C4%BONDE%20S%C4%BOYASETTE%20KADIN.doc> (02.03.2010).

KOÇBERBER, S. (2010), "Yeni Belediye Yasası İle Mahalle Yönetimi", <http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/icerik/der56m6.pdf> (02.03.2010).

PALABIYIK, H.; ATAK, Ş. (2002), İzmir Büyükşehir Bütününde Mahalle Yönetimi", Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildirileri, TODAİE Yayınları, Ankara, 193-204.

PUR, N. VD. (1998), "Türkiye'de Çeşitli Sosyo-Kültürel Faktörler Açısından Ev Kadınlığı Tutum Özelliğinin İncelenmesi", 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı, Ed. O. Çitci, TODAİE Yayınları, Ankara, 81-92.

YARAMAN, A. (1998), "Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili ve Basın Gündemi", 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı, Ed. O. Çitci, TODAİE Yayınları, Ankara, 433-439.

<http://www.ka-der.org.tr/?p=istatistik>

<http://bianet.org/bianet/bianet/28514-kadin-muhtar-belediye-baskani-oluyor--2>

http://report.tuik.gov.tr/reports/rwservelet?adnksdb2=&report=turkiye_cin_siyet_yas_egitim_top.RDF&p_xkod=okuryazar_kod&p_yas=6&p_yil=2008&p_dil=1&desformat=html&ENVID=adnksdb2Env (03.03.2010).

İÇİŞLERİ BAKANLIĞI MAHALLİ İDARELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, www.icisleri.gov.tr, (01.03.2010).

http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=41&ust_id=11 (03.03.2010).

YÖNETİM SÜREÇLERİNDE AÇIKLIK: “OPEN GOVERNMENT” VE YEREL YÖNETİMLER

TRANSPARENCY IN PROCESS OF MANAGEMENT: “OPEN GOVERNMENT” AND LOCAL GOVERNMENT

M. Akif ÇUKURÇAYIR*

Özet

Kamu yönetiminde açıklık ve demokratikleşme küresel düzlemde güçlü bir ivmeyle sürmektedir. Açık yönetim (open government) ABD hükümetince geliştirilen ve uygulanmaya çalışılan bir yaklaşımdır. Bilişim teknolojilerinden de yararlanarak kamu yönetiminin bütün süreçlerinin halka açılmasını öngören bu model, Avrupa’da da büyük ilgi uyandırmıştır. Bu çalışma, açık yönetimin düşünsel temelleri ve uygulama olanaklarını tartışmaktadır. Ayrıca Türkiye’nin bu modelden ne ölçüde yararlanabileceğini ilgililerin dikkatine sunmaktadır.

Anahtar sözcükler: Kamu yönetimi, yerel yönetim, açıklık, demokratikleşme, dönüşüm

Abstract

Transparency and democratization in Public Administration is being applied with a strong momentum in the global context. Open government is an approach which is developed and put into effect by US-Government. This model aims to open all public administration processes under cover of information technologies is also aroused interest in Europe. It is aroused great interest in Europe. This study discusses theoretical

---

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü, acukurcayir@selcuk.edu.tr, akifcukurcayir@gmail.com

basis and implementation possibilities of open government. In addition, this article introduces the further possibilities for Turkey.

Key words: Public administration, local government, transparency, democratization, transformation

Giriş

Neoliberal politikalar, karşılıklı bağımlılık süreçlerinin güçlenmesi, sivil toplumun yükselişi, özel sektörün kamu politikaları üzerinde fazlasıyla söz sahibi olması, elektronik devrim ve her şeyden önemlisi yurttaşın dünyanın genelinde, şişeden çıkmış cin gibi yönetimler üzerinde büyük bir etki gücü elde etmesi her geçen gün yönetim anlayışlarını ve süreçlerini farklılaştırmakta ve dönüştürmektedir. Bütün ülkeler bu süreçleri az ya da çok yoğun olarak yaşamaktadır. Bilişim teknolojileri (BİT), büyücü gibi hem yurttaşı hem devleti dönüştürmekte ve değiştirmektedir. Kaçınılmaz olarak, her üç beş yılda bir farklı kuramlar, yaklaşımlar veya modeller kamu yönetimini etkilemektedir.

Türkiye, 1983'ten itibaren özellikle ekonomik ve teknolojik benzeşme süreçlerinde Batı ile eşitlenmek için çok önemli adımlar atmış ve ilerlemeler kaydetmiştir. Küresel süreçlere eklemlenme ve Avrupa Birliği süreçleri ile ilgili çabalar, "yönetme" anlayışını çok farklı noktalara taşımıştır.

Yönetimin elektronikleşmesi ve demokratikleşmesi konusunda 2003 sonrasındaki yönetim reformlarını önemli etkisi olmuştur. Yasalar, daha fazla değişim ve dönüşüm öngörmüştür. Ancak, kamu yönetiminin mevcut kurumsal kapasitesi bu dönüşümü içselleştirebilecek ve işlevselleştirebilecek özelliklerden yoksundur. Dönüşümün önemli sorunları ve sancuları yaşanmaktadır.

Herşeye rağmen gerek genel kamu yönetimi alanında, gerekse yerel yönetimler alanında devletin mutlak bir biçimde yeni modellerden ve yaklaşımlardan yararlanması gerekir. Bunlardan

birisi de kamu yönetiminin halka açılması olarak özetlenebilecek olan “açık yönetim” (open government) yaklaşımıdır. Halkın yönetsel süreçlere daha fazla dahil olabilmesi, yönlendirebilmesi, katkı yapabilmesi ve hesap sorabilmesi için çok önemli olanakları içinde barındıran açık yönetim yaklaşımının tartışılması, uyarlanması ve uygulanması; yönetimin etkinliği ve meşruiyeti bakımlarından son derece önemli görünmektedir.

1. Değişimin Gücü

Binlerce yılda tirani rejimlerden demokratik rejimlere doğru evrilen siyasal yapılar, yurttaş odaklı politikalarla ayakta durabileceklerini öğrenmiş bulunuyorlar. Dünyanın yaşadığı onca dönüşüm, savaş, barış, ayrılma, birleşme, trajedi ve gelişme; odağında yurttaşın olduğu yeni bir siyasal ve toplumsal düzenin başarılmasını gerektiriyor. Buyurgan ve baskıcı sistemler bitmiştir. Yalnızca grupların değil, tek tek bireylerin etkin olduğu/olabildiği yeni bir toplumda yaşıyoruz. İktidarı, toplumsal süreçleri ve ekonomik yapıları dönüştüren artık yalnızca bilgidir. Yurttaşın bilgi ve bilinç düzeyi, siyasal ve yönetsel sistemlerin yeniden biçimlenmesinde başat bir rol oynamaktadır. Ve elbette siyasal sistemin yurttaştan gelen beklenti iletilerine cevap verme kapasitesi de, belirleyici ve önemli bir etkidir. Toplumsal modernleşme tarihinde, “yurttaş” kadar dinamik bir figürün olmadığı açıktır. Yurttaş, feodal çağdan, endüstri toplumuna, oradan bilgi toplumuna oldukça “hızlı” ve “kazançlı” bir geçiş süreci yaşamıştır. Özellikle “eşitlik” ve “özgürlük” alanlarında, farklı toplumsal kategorilerde yer alan yurttaşlar önemli kazanımlar elde etmişlerdir (Dahrendorf, 2007: 97). Kazanç ve kazanım nitelendirmeleri görecelidir kuşkusuz. Ancak sözü edilen, kazanımların özellikle sağlıklı demokrasiler ve güçlü ekonomilere sahip toplumlar için daha yüksek düzeyde olduğunu da vurgulamak gerekir. Çünkü, dünyanın yalnızca %20’si ekonomik,

demokratik, kültürel ve teknolojik kazanımlardan “sağlıklı bir pay” alırken, geride kalan %80 daha sorunlu ve sınırlı düzeylerde bu gelişmelerden yararlanabilmektedir. Demek ki, bu kazanımların insanlığın geneline yayılabilmesi için insanlığın alması gereken daha çok yol var. Modern bilgi iletişim teknolojileri ile bütün insanlığın birbirine eklemlendiği (networked) ve neredeyse dünyadaki bütün insanların birbirine komşu olduğu bir çağda yaşıyoruz. Bilgi çağı olarak da adlandırılan bu çağ, coğrafyalar arasındaki bütün sınırları ve sınırlılıkları kaldırdı. Bütün ülkeler adeta iç içe yaşıyor hale geldi. Uzak yakın bütün ülkelerin sorunları, gelişmeleri, ürünleri, siyaseti anında bütün ülkelerden izlenebiliyor; deyim yerindeyse dünya her toplumun ve coğrafyanın sorununu birlikte yaşıyor, müdahil olabiliyor; bireyler, gruplar, kurumlar ve devletler adeta “tek toplumun aktörleri” gibi davranabiliyorlar. Siyaset, yönetim, ekonomi ve kültür daha bir “kavranabilir” hale geldi. İşte, bugünkü çabaların odak noktasında, “yeni iletişim teknolojileri ve olanakları ile toplumlar için ne tür yeni kazanımlar sağlanabileceği” yer almaktadır.

Bugünlerde sosyal bilimler alanındaki bütün akademik çalışmalar, hükümetlerin oldukça karmaşık sorunlarla karşı karşıya olduğunu; iklim değişikliği, enerji kıtlığı, yoksulluk, demografik dengesizlikler, güvenlik ve kamusal kararların meşruiyeti gibi sorunların temel gündem maddeleri arasında yer aldığına vurgu yapıyorlar. Oysa, yönetimde sürekli “reform” yapılmaktadır ve buna rağmen krizler giderek büyümektedir. Reformlar yeni kavram ve modellerle sürekli olarak güçlendirilmektedir. Bunlardan birisinin de açık yönetim olduğunu belirtebiliriz. Açık yönetim, yurttaşların kamu kurum ve kuruluşlarının almış olduğu kararlara ve resmi belgelere kolaylıkla ulaşabilmesini anlatan bir kavramdır. Barack Obama 2009 yılında, Açık Yönetim ile ilgili konuşurken yurttaşlara şöyle sesleniyordu: “Siz yönetimin gözü ve kulağı olabilirsiniz.” Devamında yurttaşlarla birlikte çalışarak kamu kurumlarına güveni yeniden oluşturacağını, böylece sistemin

şeffaf, halk katılımına ve işbirliğine dayanan bir yapıya kavuşabileceğini belirtiyordu (Sifry, 2010: 115-116). Amerikan başkanlığının doğrudan böyle bir inisiyatif alması, bütün devlet kurumlarının kavramla ilgilenmesini sağlamış; model diğer ülkelerde de büyük ilgi uyandırmıştır.

Bu yönetim yaklaşımının temelinde elektronik yönetim olanakları; diğer bir deyimle e-devlet olanakları yer almaktadır. Yönetim 2.0 olarak da adlandırılan bu model, yeni bir yönetim demek değildir. Yönetimin yeniden tanımlanması ve yönetimin yeni imajıdır, denebilir. Yönetimin bilişim teknolojileri yardımıyla mevcut bütün aktörlerle yeniden tanımlandığı bir yönetim imajını anlatmaktadır. Yurttaşın yönetime daha önce hiç olmadığı kadar eklendiği (connected to people) yeni bir yönetim platformunun doğduğu süreç söz konusudur. Bu platforma yurttaşlar rahatlıkla girip çıkabilmekte ve böylece yenilikçi bir yönetim anlayışı fırsatı doğmaktadır (O'Reilly, 2010: 12-13). Bilişim teknolojilerinin yönetim sistemleri için bir fırsat oluşturması da buradan kaynaklanmaktadır. Çünkü, yurttaş zamandan ve mekandan bağımsız olarak yönetsel süreçlere ve birimlere girebilmekte; talepte bulunabilmekte, etkileyebilmekte, bütünleşebilmekte ya da şikayetlerini iletebilmektedir.

Bilişim teknolojileri (BİT) olarak bilinen yeni teknolojiler, yeni sivil yaşam ve sivil örgütlenme biçimleri ortaya çıkarmıştır. Elektronik devrim sayesinde, sayısız toplumsal gruplar yeni teknolojileri kullanmakta, kendilerini yeniden tanımlamaktadırlar. Yeni teknolojileri kullanarak sevdikleri siyasal hareketi desteklemekte; muhalefet hareketleri oluşturmakta ve toplulukları harekete geçirebilmektedirler. Böylece sivil toplum grupları ve hareketleri aynı zamanda hem hükümeti hem de her düzeydeki yönetim birimlerini “şeffaflığa” ve “açıklığa” zorlamaktadırlar (Noveck, 2010: 53-54). Yeni toplumun şifresi “şeffaflık” olarak kabul edilebilir. Bu toplumda, açık olmayan hiçbir süreç meşru değildir artık. Bundan dolayıdır ki en küçük yerel yönetim

birimlerinden en büyük merkezi kuruluşlara kadar birçok yapı, meşruiyetini göstermek için sürekli olarak muhatap oldukları hedef kitlenin görüşlerine başvurmaktadırlar.

Demokrasi sivil/toplumsal düşüncenin (en azından) ideal/etkin bir biçimde örgütlendiği siyasal bir yapıdır. Dolayısıyla demokrasi, yurttaşlar tarafından gerçekleştirilen bir yönetimi anlatmaktadır ki, bu da ynetişimdir. Bir anlamda etkinliğin kaynağı, sistemin içinde yurttaşın olmasıdır. Diğer yandan, demokrasi genellikle “sistem ıktıları”nın bir reçetesi gibi algılanmaktadır. Oysa asıl odaklanması gereken onun oluşum biçimidir. Toplumun tamamının katkıda bulunduğu bir politik sistem olması, demokrasiyi farklı kılmaktadır. Bundan dolayı demokrasinin bir yaşam tarzı (the way of life) olarak algılanması fikri onun yalnızca dört veya beş yıllık dönemlerde bir hatırlanması gereken rejim olmadığını gösterir. Yeni teknolojiler de, demokrasinin bu “olması gereken sürekliliği” için önemli etkileşim ve güçlendirme olanakları sunmaktadırlar (Schuler, 2010: 92-93). Elbetteki dijital boşluk konusunu göz ardı etmemek gerekir. Hem bilgi toplumu olanaklarını kullanamayan, hem de bilişim teknolojilerinden habersiz önemli sayıda nüfusun olduğu da önemli bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Ancak, bu farkındalığı yaşayanların yapabilecekleri etkinin de azımsanmaması gerekir.

2. Halka Açık Yönetim: “Open Government”

Bilgi ağı, dijital ağ, sosyal medya ağı, ağ toplumu (networked society) gibi kavramlar, neden “halka açık yönetim” yaklaşımının önemli olduğunu da aıkıyor. Çünkü bilgi ağlarıyla kuşatılmış olan toplumun, yönetimin karar ve etkinlikleri hakkında her türlü bilgiye sahip olma hakkı kendiliğinden ortaya çıkıyor. Sivil toplum güçlendikçe, sosyal medya, e-devlet ve m-devlet olanakları arttika kamu yönetiminin zorunlu olarak “şeffaflığın” ötesine

geçmesi ve stratejik gizliliği olmayan her türlü bilgi ve belgeyi halka açması, günümüzde kamu yönetiminin meşruiyetinin en önemli ön koşulu olmaktadır. Bunu yapmayan ya da yapamayan devletlerin yıkım üstüne yıkım yaşadığı hepimizin bilgisi dahilinde olan bir konudur. Biçimsel demokrasi, günümüz yurttaşlığı için yeterliliğini kaybetmiştir. 7/24 ilkesiyle yaşayan ve yaşanan bir demokrasi yeni toplumun beklentisi olarak güçlü bir biçimde ortaya çıkmıştır.

İnternet açık yönetim konseptini uygulanabilir ve genişletilebilir hale getirmiştir. World Wide Web (www) teknolojileri ve e-postalar ile başlayan internet 1.0 uygulamaları çok hızlı yayılmış ve kısa sürede bu teknolojileri kullananların sayısı yüz milyonlarca ifade edilir hale gelmiştir. İnternet özel sektörü, sivil toplumu ve bütün kamu kurumlarını belirli ortamlarda buluşturan çok önemli bir platform olarak kendini gösterdikten sonra, kamu yönetimi için yeni olanakların kapısını da açmıştır. Diğer sektörlerin ve bu arada kamu yönetiminin internet olanaklarından yararlanmaya başlaması herkesin bildiği gibi “portal”larla gerçekleşmiştir. Portal, kurumlarla ilgili bilgileri, önemli adresleri, başvuru olanaklarını bir araya getiren uygulama olarak çok ilgi görmüştür. Bu uygulamalar zamanla çok profesyonel bir biçimde gelişmiştir (Reinerman, 2002: 1) ve bugün web 2.0 uygulamaları ile başka bir boyut kazanmıştır.

Açık yönetimin genel ve temel amacı, siyaset ve yönetimi yurttaş ve özel sektöre açık hale getirmektir. Yakın vadede özellikle e-devlet ve e-demokrasinin gelişimine önemli katkılar sağlayacağı söylenebilir (Dietrich, 2011). Bilişim teknolojileri yardımıyla küresel bir köy haline gelen dünyada, açık yönetim yaklaşımının uygulanabilirliğine yönelik çalışmalar hemen her ülkede gözlenmektedir. Açık yönetim, yönetimin vatandaşlara, medyaya ve özel sektöre açık hale getirilmesinin yanında; kurumun içine de açık hale gelmesini anlatmaktadır. Böylece daha fazla şeffaflığın, katılımın ve işbirliğinin sağlanabileceği varsayılmaktadır. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi web 2.0

olanaklarıyla çok daha olanaklı hale gelmiştir. Birçok ülke yönetimde dönüşümün web 2.0 olanaklarıyla hızlandırılması için önemli kararlar almakta ve uygulamaya koymaktadır. Bilişim teknolojileriyle gelen bu değişim her şeyden önce kafalarda bir kültür değişimini zorunlu kılmaktadır. Kafalardaki kültür değişimi, yönetim kültürünün dolayısıyla kurumsal kültürün çağa uygun bir biçimde dönüşümünü sağlayacaktır. Açık yönetimin bir şemsiye kavram ve birçok yaklaşımı içinde barındıran bir konsept olduğu unutulmamalıdır (Von Lucke, open gov. 2010). Açık yönetim (open government) konsepti içerisinde yönetim, katılımcı demokrasi, stratejik yönetim, e-devlet ve e-demokrasi, açık bütçe yönetimi ve süreçleri, bilişim kentleri gibi kavram ve yaklaşımları belirtebiliriz.

Bu gelişmelerin bir başka boyutu, “sosyal medya” olarak adlandırılan sanal etkileşim yapılarının her geçen gün yönetim ve siyaset üzerindeki etkisini artırmasıdır. Sosyal medya olanaklarının gelişmesi, klasik temsil mekanizmalarının çaresizliğini ve yetersizliğini ortaya koyarken, internet toplumunun temsilcilerinin daha güçlü ve etkin bir biçimde ortaya çıktığını da göstermektedir. Sosyal medya, birçok ülkede yönetimin değişmesini sağlarken (Arap Baharı) birçok ülkede de çok önemli bürokratların görevden alınması sağlayabilmektedir. Örneğin, Almanya’da sosyal medyada yürütülen kampanyalardan sonra geleceğin başbakanı olarak görülen Dr. Karl-Theodor zu Guttenberg görevinden istifa etmek zorunda kalmıştır. Almanya gibi bir ülkede 37 yaşında Ekonomi Bakanı ve daha sonra Savunma Bakanı olan Guttenberg, doktora tezinde sahtekarlık yaptığı gerekçesiyle –ki tezin yarısının çalıntı olduğu sosyal medyada ispatlandı ve kendisi de kabul etti- yürütülen kampanyalar sonucunda görevinden ayrılmak zorunda kaldı (Detering, 2011). Kendisine “Dr. Googleberg, Dr. No” diye isimler takılan bu “ünlü ve kudretli” adam siyasetten çekilmek zorunda kaldı. Dr. Googleberg denmesinin nedeni doktora tezinin yaklaşık yüzde yetmişinin arama motoru google kaynaklarından olduğu gibi kopyalanmasından dolayıdır. Bu konuda birçok bilim

adamı önemli çalışmalar yapmış ve sosyal medyanın büyük tepkisi sonucunda Guttenberg hem bakanlığından hem de parlak geleceğinden olmuştur. Bu olay, yeni çağın, yeni toplumun ve yeni teknolojilerin ileride nasıl daha da kendini gösterebileceğinin de işaretidir.

Açık yönetim anlayışının uygulanabilmesi için kamu kurumlarının verilerini halka açması gerekiyor. Ayrıca bu veri/bilgi bütünü'nün anlaşılır ve ulaşılabilir bir biçimde ve bütün kurumların birbiriyle etkileşim içinde olduğu (open data) bir sistemin başarılması gerekir. Açıklık, demokratik bir yurttaşlar toplumunun olmazsa olmazları arasında sayılmalıdır (von Lucke, 2011, www.government 2.0). Bu yaklaşımda, açık bilgi/veri, kamu yönetiminin temel çalışma ilkesi olarak kabul edilmektedir.

Bu anlamda “açık yönetim” yaklaşımı demokrasinin en önemli özelliği olan “açık toplumu” güçlendirmede önemli malzeme ve yöntemlerden birisi olacağına benzemektedir. Obama bu kavramı dile getirirken “yurttaşların yönetimin gözü ve kulağı” olacağını ve ayrıca “kalabalıkların bilgeliği”nden de yararlanılacağını belirtmişti (Sifry, 2010: 116). “Kalabalıkların bilgeliği” kuşkusuz tartışmalı bir konudur ama, kalabalıkların ya da yurttaşların “yönetimin gözü ve kulağı” olması son derece doğal ve olması gerektir. Obama, 8 Aralık 2009 yılında yayınladığı açık yönetimle ilgili genelgede şu konuların altını çiziyordu (<http://www.whitehouse.gov>):

- Şeffaflık ve açık yönetim genelgesi, “şeffaflık, katılımcılık ve işbirliği”nden oluşan üç temel prensibin kamu yönetimi tarafından benimsenmesi amacıyla yayınlanmıştır.
- Genelgenin dayandığı bir de yasa vardır ki, o da “Bilgi Edinme Hakkı Yasası’dır (Freedom of Information Act, FOIA).

- Devlet birimleriyle ilgili bilgiler “online” olarak yayınlanacaktır.
- Böylece kamu yönetiminin ürettiği kararlar ve verilerin kalitesi artırılmış olacaktır.
- Açık yönetim kültürünün oluşturulması ve kurumsallaştırılması sağlanacaktır.
- Açık yönetim için uygulanabilir politikaların oluşturulması sağlanacaktır.

Elbette bu genelgede açık yönetimle ilgili planların nasıl yapılacağı, yayınlanacağı ve açıklamaları da genişçe yer almıştır. Genelgenin dikkat çekici yanı yeni kamu yönetiminin özellikle e-devlet temeline dayalı olarak geliştirilmesi ve halka açılmasıdır. Bu yöntemlerle hem kamu kurumlarının ve hizmet süreçlerinin kalitesi artacak; hem de yurttaşların bilgisinden yararlanılacak, kamuoyu denetimi için çok önemli fırsat oluşturulmuş olacak ve hepsinden önemlisi “yurttaş beklentilerine duyarlı bir kamu yönetimi”nin oluşturulması için çok önemli bir adım gerçekleştirilmiş olacaktır.

Aslında Obama’nın dikkat çektiği konu daha önce OECD tarafından gündeme getirilmiş; demokrasi, katılım, sivil toplum-devlet ilişkileri bağlamında ele alınmıştı. Daha 2003 yılında gelecekle ilgili önemli bir kestirim olarak OECD, “Açık Yönetim” (Open Government) adıyla bir kitap yayınlamıştı. Kitabın amacı “açık yönetim” politikalarıyla sivil toplumla diyalogun güçlendirilmesini sağlamaktı (OECD, 2003). Kitap içerisinde ayrıca “açık yönetim”le ilgili bir panel sonuçlarına yer verilmiştir. Panelde açık yönetimle ilgili olarak “kim, neden ve nasıl” sorularına cevap aranmıştır. Daha iyi bir yönetimin başarılması, “açık toplum” olanaklarının geliştirilmesi, sivil toplum-yönetim ilişkisinin güçlendirilmesi, küresel yönetim süreçlerinden yararlanılması, yönetim birimlerinin her düzeydeki “meşruiyeti”nin (legitimacy) sağlanması, hükümetlere ve yönetim birimlerine daha iyi politika

üretmeleri ve hizmet sunmaları için fırsat sağlanması; böylece daha güçlü ve etkin bir kamu yönetimin ortaya çıkarılması “açık yönetim” tartışmalarının ağırlıklı konuları arasında yer almıştır (OECD, 2003: 38-41).

Yurttaşların gözüyle yönetim, yurttaşlarla birlikte yönetim, geleceğin kamu hizmetlerinin yurttaşlarla birlikte tasarlanması gibi birçok nedenden dolayı “açık yönetim” yaklaşımı giderek daha fazla ilgi görmektedir. Açık yönetim yaklaşımında temel ilke “kamu kurumlarının yurttaşlara ve özel sektöre açık hale gelmesi”dir. Bilişim teknolojilerine dayalı bu yeni yönetim tarzı saydamlık 2.0 (transparency 2.0), katılımcılık 2.0 (participation 2.0) ve işbirliği 2.0 (collaboration 2.0) gibi tekniklere dayanmaktadır. Ayrıca, reform ve yenilikçilik süreçlerinin yurttaşlara açık hale getirilmesi; bilgi edinme hakkının genişletilmesi; serbestçe kullanılacak kamusal veriler; açıkça tanımlanmış standartlar, etkileşim süreçleri ve bilgisayar programları (software) da açık yönetim anlayışı içerisinde kabul etmek gerekir (von Lucke, 2010). Bu anlayış bilişim teknolojileri (BİT) yardımıyla “yurttaşla birlikte yönetim” mutlaka gerçekleştirilmesi gereğine dayanmaktadır.

Demokratik rejimler için “şeffaflık 2.0” yolsuzlukla mücadelede, iktidarın kötüye kullanılması ve yozlaştırılmasını önlemede en önemli araçtır. Bunun yanında, “şeffaflık 2.0” yurttaşlara seçimlerde özgürce karar verme ve bilinç oluşturma olanakları da sunmaktadır. Yalnızca diktatoryal rejimler, kendilerini ve yaptıklarını gizlemek için şeffaflıktan hoşlanmazlar (von Lucke, 2011). Şeffaflık, demokrasinin en önemli göstergesi olan “açık toplum” ilkesinin de temel gereklerinden birisidir.

3. Açık Yönetimin Özellikleri

Yönetimle yurttaş arasında “güven açığını” kapatacak en önemli ilke, “açıklıktır.” Açık yönetimin her şeyden önce üç temel özelliğe sahip olduğu daha önce vurgulanmıştı. Bu özelliklerin

başında da saydamlık (transparency) gelmektedir. Kamu kurumlarının kendi aralarında, kamu kurumları ile yurttaş arasında ve kamu kurumları ile özel sektör arasındaki bütün ilişkilerin saydam olması gerekmektedir. Açık bilgilendirme ve iletişim, açık yönetim konseptinin çekirdeğinde yer almaktadır. Ancak, elbetteki gizliliği olan ve kamu güvenliği ile ilgili bilgiler bu kapsamın dışında kalmaktadır (Dapp&Geiger, 2011: 29). Saydamlık bütün kamu bilgilerinin halka, özel sektöre, sivil topluma, medyaya ve çalışanlara açılması anlamına gelmemektedir. Stratejik önemi olan veya güvenliği ilgilendiren konular kesinlikle gizli kalmaktadır. Ancak, bu konuda da zaman zaman farklı istisnalardan ve örneklerden söz edilebilir. Örneğin, Türkiye'deki iç istihbaratın karşılığı olan Alman Anayasa Koruma Örgütü (Bundesamt für Verfassungsschutz) ülke güvenliği ile ilgili yaptığı tespitleri; kurumun çalışmaları ile ilgili yayınları ve stratejileri; ülke için tehlikeli olan yerli ve yabancı grupları ayrıntılı olarak kamuoyu ile paylaşmaktadır. Öyleki Almanca ve İngilizce'nin yanında Türkçe ve Arapça yayınlara da yer verilmektedir (www.verfassungsschutz.de). Hangi kamu kurumunun etkinliklerinin gizli ve kamuya kapalı olması gerektiği elbette belirlidir. Ancak, Almanya uygulaması açık mesajlarla dolu bir kamu yönetimi uygulamasıdır. Örneğin, yüzbinlerce üyesi olan gruplar sakıncalılar listesinde yer almaktadır. Ancak, onlarla ilgili herhangi bir yasal işlem yapılmamaktadır. Bu herhalde "gözümüz üstünüzde" anlamında bir mesaj olarak algılanabilir. Bazı örneklerde, birçok ülkenin izin veremeyeceği ve belki de hoş karşılayamayacağı çok uç uygulamalardan da söz edilebilir. Örneğin, ABD'nin bazı eyaletlerinde suçluların fotoğrafları, oturduğu semtler, aldığı cezalar ve özgeçmişi internet ortamlarından yayınlanmakta ve bu şekilde kamuoyunun bilgilendirildiği düşünülmektedir. Bu uygulamaya konu olan suçlular, cinsel sapkınlıkları olan ve başkalarına zarar verenlerdir. Birçok eyalette var olan bu uygulamanın ne derece etkili olduğu

tartışılır, ancak uygulandığı da bir gerçektir. Mesela, New York eyaleti suç önleme birimi de bunlardan birisidir (<http://criminaljustice.state.ny.us/>). Böyle bir uygulamanın caydırıcılığı da tartışmalıdır. Belli ki, ABD eyaletleri bunu bir suçla mücadele yöntemi olarak benimsemişler ve etkili olduğuna inanmışlardır.

Açık yönetimin ikinci önemli özelliği katılımcı (participation) davranıştır. Katılımcılık, birlikte biçimlendirme, figüran ya da izleyici olmama anlamında, yurttaş aktif eden ve onu siyasal ve yönetsel karar alma süreçlerinin bir parçası haline getiren davranışların geneli olarak tanımlanabilir. Katılımcı demokrasi beklentileri ve uygulamaları temsili demokrasinin yetmezliklerinden kaynaklanmış ve günümüz toplumunun karakterine uygun olarak güçlenmiştir (Çukurçayır, 2006). Açık yönetim, bu anlamda demokrasinin gelişmesi için önemli bir şans olarak görünmektedir. Açık yönetim felsefesinde katılımcılık, elektronik ortamda “demokrasi uygulama aracı” (Apps for Democracy) olarak algılanmaktadır (Dietrich, 2011). Katılımcı demokrasi anlayışını ve uygulamalarını daha ileri bir noktaya taşıyacak olan açık yönetim, özellikle bilgi toplumu olanaklarını bilen ve kullanan toplumsal kesim için önemli fırsatlar sunmaktadır.

Bazı ülkelerden örneklere bakıldığında, en güçlü uygulama, tartışma ve gelişmeler ABD’de gözlenmektedir. Obama’nın “açık yönetim” genelgesinden sonra, ABD konuya çok önem verdi. Konuyla ilgili akademik çalışmaların, uygulama araştırmalarının ve tanıtıcı diğer gelişmelerin yoğun olarak ortaya çıktığı görüldü. ABD yönetiminin başlattığı uygulama şu adımlardan oluştu: Öncelikle 45 gün içerisinde her kurumun bu uygulamayı başlatması; her kurumun 45 gün içerisinde “açık yönetim inisiyatifinden sorumlu bir yetkili” belirlemesi; iki ay içerisinde her kurumun “açık yönetim” anlayışını nasıl uygulayacağı ile ilgili bir plan geliştirmesi;

90 gün içerisinde de nelerin yapıldığı ya da yapılamadığının kontrol edilmesi.

Bu çalışmalar çerçevesinde “açık yönetim diyalogu” adı altında bir çalışma başlatıldı ve internet olanaklarının belirli bir portalda birleştirilmesi ile ilgili bir çalışma planlandı. Bilgi ve verilerin her türlü bilgisayar mekanizması kullanılarak kamuoyuna aktarılması için çalışmalar yapıldı ve bugün birçok kamu kuruluşu “açık yönetim” uygulamaları çerçevesinde “ham ve işlenmiş” bilgileri kamuoyuna sunmaktadır. Bu hem genel hükümet düzeyinde hem de kentler düzeyinde gerçekleşen bir uygulama olmuştur. Washington kenti için “kent bilgi sistemi” (CityWide Data Warehouse) oluşturulmuş ve kent yönetimiyle ilgili bilgiler daha derli-toplu bir biçimde yurttaşlara ve ilgili kamuoyuna sunulmaya başlanmıştır. Aynı şekilde New York (Open Data Portal NYC Data Mine) ve diğer kentler de benzer uygulamalar geliştirmişlerdir. Avrupa ülkelerinin de ağırlıklı bir biçimde konuyla ilgilendiği, hem akademik çevrelerin hem de sivil toplumun konuya ilgisinin giderek yoğunlaştığı belirtilebilir. Almanya’da öncelikle sivil toplum ve üniversiteler konuya yakın ilgi göstermişlerdir. Aralık 2010’da Almanya genelinde açık yönetim platformu (Open Data-Plattform) oluşturuldu. Bavyera ve Berlin gibi eyaletler açık yönetim yaklaşımıyla ilgili adımları daha erken attılar. Münih’te “açık yönetim günü” (Munich Open Government Day) adı altında önemli bir etkinlik gelenekselleştirildi ve yerel inisiyatlara dönüştürüldü. Aynı şekilde Berlin’de de “açık bilgi günü” (Berlin Open Data Day) adı altında yerel bir inisiyatif başlatıldı. İngiltere 2009 yılında bakanlık düzeyinde “açık yönetim” (Power of Information Taskforce) inisiyatifi başlatmış ve yaygınlaştırmıştır. Aynı şekilde, Finlandiya, Hollanda, Avusturalya, Yeni Zelanda, Kanada, Slowakya ve Avrupa Birliği ülkelerinin genelinde bu çalışmaların yürütüldüğünü belirtmek gerekir. AB, 2009 Kasımında Malmö’de yaptığı toplantıda “açık yönetim” uygulamaları için alınması gereken önlemleri görüşmüştür (Dietrich, 2011).

ABD'yle ilgili olarak yapılan açık yönetim araştırma raporuna göre, araştırma kapsamındaki kişilerin %57'si kamu kurumlarının Obama'yı doğru anlamadığını; %96'sı hükümetin yurttaşların açık yönetim uygulamalarına nasıl dahil olabileceği ve bu uygulamalardan nasıl yararlanabileceği ile ilgili politika geliştirmesi gereğinden söz etmektedirler. Bütün kamu birimlerinin açık yönetim olanaklarını daha iyi sunabilmeleri için gerekli e-teknoloji altyapısını geliştirmeleri gereği de sık sık vurgulanmıştır. Herşeye karşın, gelinen noktada eskiye oranla yurttaşın e-ortamlarda kamu hizmetlerinden daha iyi yararlandığı, kamu hizmetlerine istedikleri saatte ulaşabildiği, daha ayrıntılı hizmet alabildiği şeklinde olumlu sonuçlar da ortaya çıkmıştır (www.rightnow.com).

4. Uygulama: Neden, Nasıl?

Yeni bir konsept ya da "öneri" niteliğinde olan açık yönetim anlayışının uygulanması konusunda kamu yönetimi alanında önemli çalışmalar yürütülmektedir. Örneğin, ABD ile ilgili olarak hazırlanan bir çalışmada neden açık yönetimin uygulanması gerektiği ve uygulamanın hangi aşamalardan oluşması gerektiğinin gerekçeleri şöyle özetlenmiştir (Lee&Hoon, 2011):

1- Gerekçeler:

Kaynak sorunu; kurum kültüründeki değişme; bilgi kalitesinin önemi; kamuoyunun ilgisinin ve etkisinin artması; özerklik ve denetim dengesi; hesap verebilirlik ve saydam işbirliği gereksiniminin güçlenmesi; bilgi teknolojileri altyapısının güçlenmesi; veri güvenliğinin öneminin artması; açık yönetim araç ve uygulamalarının eklememesi gereği.

2- Aşamalar:

Öncelikle adım adım gidilebilecek bir plan yapılması; aşağıdan yukarıya (bottom-up) demokratik bir yöntemin benimsenmesi; pilot projelerle uygulamaya başlanması; gerekli kaynakların sağlanması; önceliklerin belirlenmesi; açık yönetim inisiyatifleriyle işbirliği; bilgi paylaşımı için yönetim mekanizmasının oluşturulması; kültürel bariyerlerin aşılması; yurttaşlarla etkileşimin günlük bir görev olarak algılanması; teşvik sisteminin güçlendirilmesi; teknolojik yapının uygun bir biçimde inşa edilmesi; katılım mekanizmalarının bütünleştirilmesi; uygulama için toplulukların/grupların oluşturulması; geniş bir yönetim stratejisinin geliştirilmesi ve tartışılması.

Aslında uygulamanın genel olarak şu aşamalardan oluştuğunu da belirtebiliriz (Lee&Hoon, 2011): Veri/bilgi saydamlığının sağlanması; açık katılımın geliştirilmesi; açık işbirliğinin genişletilmesi ve her zaman uygulanabilir bütüncüllüğün sağlanması. Bir başka çalışmada bu aşamalar dörde ayrılmıştır (Krabina&Prorok, 2011): *Veri/bilgi saydamlığı; katılım mekanizmalarının güçlendirilmesi; bütün paydaşların katılımına açık bir işbirliğinin geliştirilmesi ve uygulamaya geçilmesi*. Aynı çalışmada motivasyonun da çok önemli bir faktör olduğuna vurgu yapılmıştır.

Kuşkusuz bu aşamaların ya da uygulama süreçlerinin tamamı ayrıntılı bir veri analizine dayanmaktadır. Kurumsal kapasite, çalışanların algı ve kültür düzeyi, teknolojik olanaklar, katılımcılarla ilgili verilerin tam olarak elde edilmesi ve uygulama hedeflerinin gerçekçi temellere dayanması gibi çok önemli analizlerin yapılması uygulamanın başarısını artıracak etkenler olarak dikkate alınmalıdır.

5. Yerel Yönetimler ve Açık Yönetim

Yerel yönetimler açık yönetim felsefesinin uygulanması için en uygun birimlerdir. Çünkü, tarihsel gelişme süreçleri göz önüne alındığında yerel yönetimler daima “demokrasinin okulu” olarak görülmüş ve her zaman halka en yakın yönetim birimleri olarak algılanmışlardır. Avrupa Birliği’nin siyasal bütünleşmesini sağlayan Maastricht Antlaşması’ndaki yerellik (subsidiarity) ilkesi de buna işaret etmektedir. Keza, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Avrupa Kentsel Şartlarında (I-II) da yerel yönetimlerin demokrasinin en önemli uygulama alanı olduğu ve dolayısıyla da özellikle katılımcı (participative) mekanizmaların yerel yönetimlerde kurumsallaşması gereğinin altı çizilmektedir.

Günlük yaşam pratiklerinin üretildiği yerel alan ne yazık ki önemli demokrasi sorunları yaşamaktadır. Özellikle kentsel mekanın biçimlenmesi, kullanım alanlarının üretilmesi ve kentsel sosyal sistemin yapılandırılması süreçleri genelde kurumlara özelde de belediye başkanları inisiyatifinde kişilere terk edilmektedir. Bu nedenle tekeli karar mekanizmalarının mutlaka değişmesi, çok aktörlü/paydaşlı açık ve işbirliğine dayalı süreçlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Yerel yönetimler bünyelerinde oluşturacakları “açık yönetim uygulama merkezi” ile stratejik bir başlangıç yapabilirler. Bu birim içerisinde kurum içi ve kurum dışına yönelik uygulama stratejileri geliştirilebilir. Bu merkez/birimlerin uygulama çerçevesinde yapmaları gerekenler (Krabina&Prorok: 2011: 21-22):

- Öncelikle bir pilot uygulama geliştirilerek paydaşların belirli çerçevedeki konularda katkıları alınabilir;
- Veri kullanma konusunda çalışanlar arası motivasyon sağlanabilir;
- Paydaşlara yönelik anket uygulamaları yapılabilir;

- İçeride yönetişimsel bir yapı geliştirilerek, veri bankasına kimlerin giriş yapabileceği ve veri aktarabileceği kararlaştırılabilir;
- Açık yönetim her Şeyden önce bir “kültür değişimi” gerektirir. Bu kültürün benimsemesi için çalışanlar arası öneri geliştirme konusunda rekabetçi bir süreç oluşturulabilir;
- Sosyal medya kullanılarak açık yönetim uygulaması yönlendirilebilir;

Bu çerçevede bazı değerlendirme kriterleri de Şöyle olabilir (Krabina&Prorok: 2011: 22-23):

- Açık yönetim uygulamaları konusunda kamuoyunun bilinç düzeyi,
- Yönetimin açıklığına yönelik kamusal algı düzeyi;
- Yönetimle etkileşimden memnuniyet düzeyi;
- Açıklığa yönelik kültürel değişimin çalışanlar tarafından kavranması;
- Açıklanan veri setleri sayısı;
- İndirilen veri sayısı;
- Veri portallarının ziyaretçi sayısı;
- İletişim kanallarının sayısı;
- Ziyaretçilerin portallarda geçirdiği süre;
- Veri güncelliği ve srekliği;
- Veri güncelleme sıklığı;

Bu uygulamaların yer alacağı “açık yönetim uygulama portalı”nın oluşturulması da öncelikli adımlardan birisidir. Birçok yerel yönetim “açık bütçe” (open budget) konusunda uzun yıllardan beri çok istekli çalışmaktadır. Porto Alegre’de başlayan açık bütçe uygulaması Avrupa’nın birçok kentinde devam etmektedir. Bugün Almanya’da Berlin-Lichtenberg ve Köln

kentlerinin bu yöntemi uygulamak için büyük çabalar harcadıkları bilinmektedir.

Aşağıda yer alan tabloda Avusturya’da başlatılan bir “açık yönetim uygulaması” ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Bu tablo aynı zamanda işe nasıl başlanacağı ve nasıl bir sürecin takip edileceğini de göstermektedir (Krabina&Prorok: 2011: 25):

Uygulama Planı	Açıklama	Kim?	Ne zaman?
Açık Yönetim Uygulama Biriminin oluşturulması	Uygulama merkezinin oluşturulması; içeriye ve dışarıya yönelik iletişimin kurulması	Yönetim	Hemen, başlatıldı.
Veri izleme	İçeriye yönelik veri izleme kriterlerine göre kayıt ve hizmet birimleri	Herkes	Hemen, başlatıldı.
Personel eğitimi	Hizmet içi eğitimin başlatılması ve sürdürülmesi	Açık yönetim birimi.	Hemen, başlatıldı.
Açık Yönetim Portalının ilan edilmesi	İlk veri setinin açıklanması; iletişim ve bilgi kanallarının	Açık yönetim birimi.	Yaklaşık üç ay sonra

	ilan edilmesi		
Sürekli iletişim	Paydaşlarla iletişim kalitesinin sürekli geliştirilmesi	Açık yönetim birimi.	Süreç devam ediyor.
Sürekli iyileştirme	Geri bildirimlerle sürekli iyileştirmelerin sağlanması	Açık yönetim birimi.	Süreç devam ediyor.
Açık yönetim platformu oluşturulması	Paydaşlarla buluşma ve tartışma platformunun yapılanması ve uygulama olanakları	Açık yönetim birimi.	Süreç devam ediyor.
Açık yönetim anket uygulamaları	Paydaşlara yönelik online anketler	Açık yönetim birimi.	Yaklaşık 6 ay sonra.
Açık yönetim için rekabetçi yaklaşım	Veri kullanmada rekabetçi yaklaşım	Açık yönetim birimi.	Yaklaşık 6 ay sonra.
İlgili verilerin yayınlanması	İlgili form ve verilerin yayınlanması	Açık yönetim birimi.	Yaklaşık 6 ay sonra.
Açık Yönetim Kriterlerinin	İçeriye yönelik olarak	Açık yönetim birimi.	Yaklaşık bir yıl sonra.

gözden geçirilmesi	kriterlerin gözden geçirilmesi ve gelecek planlamasının yapılması		
--------------------	---	--	--

Tablodan da görüleceği üzere, önemli olan ilgili yönetim biriminin bir “irade” ortaya koymasındır. Uygulama, paydaşların desteği ile zamanla başarıya ulaşabilecektir. Bütün kurumun değil, yalnızca oluşturulacak açık yönetim biriminin çabalarıyla bu anlayışın uygulamaya geçirilmesinin önünde bir engel görünmemektedir. Nitekim “Açık Yönetim: İngiltere için ilave adımlar” isimli bir çalışmada (CTPR, 2010) açık yönetim anlayışının uygulanabilmesi için her şeyden önce “liderlik” ve “kurum” kültürünün uygun olması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu gereklilikler sağlandıktan sonra, uygun bir bilişim teknolojileri politikasının oluşturulması; kaynak, veri ve bilgilerin açık hale getirilmesi; özel ve kamusal olarak sınıflandırılması gereken bilgilerin belirlenmesi ve açık yönetim standartlarının belirlenmesi gibi ana başlıklarla değinilen konular üzerine yoğunlaşılması gerektiği belirtilmiştir.

Sonuç

Devletin küçültülmesi; özel sektörün, sivil toplumun, yerel yönetimlerin ve uluslar arası işbirliği ağlarının güçlendirilmesi ile sağlanmaya çalışılan yeni yönetim politikalarının temel hedefi olmuştur. Bu yaklaşım 1980’lerden bugüne dek güçlenerek varlığını sürdürmüştür. Sözü edilen politikaların demokratik süreçlerle ve etkileşimlerle sürdürülmesi ise, dönüşümün en temel özelliğini oluşturmaktadır. Devlet ve yerel yönetim her türlü karar ve işleminde yurttaştan başlayarak bütün paydaşları muhatap

alacak ve böylece hem kararların meşruiyetini sağlamış olacak, hem de yönetim sistemlerinin yolsuzluk ve yozlaşmalara daha duyarlı hale gelmesi hedefi gerçekleştirilmiş olacaktır.

ABD’de başlayan kamu yönetiminin halka tamamen açık hale getirilmesi (open government) projesi, dünyada hem kamu yönetimi çevrelerinde hem de akademik çevrede büyük ilgi görmektedir. Türkiye’nin bu yeni yaklaşımlardan yararlanabilmesi; hem yerel alanda hem de genel kamu yönetimi alanında, stratejik ve yüksek düzeyde gizlilik gerektirmeyen süreçleri halka ve bütün paydaşlara açabilmesi büyük yararlar sağlayacaktır. Özellikle bilgi iletişim teknolojileri, kamu yönetimlerine, yurttaşlara ve ilgili bütün paydaşlara büyük fırsatlar sunmaktadır. Elektronik devrim e-devletleşme yolunda topluma ve devlete büyük olanaklar sunmuş ve dönüşüm fırsatı ortaya çıkarmıştır. Mobil devlet uygulamaları her geçen gün artmaktadır. Açık/şeffaf yönetim uygulamaları ise çok yakın zamanlarda kaçınılmaz olacaktır. Türkiye bu konuda gerekli çalışmaları başlatma yönündeki çabaları yoğunlaştırmalıdır.

Almanya’da yeni yılın ilk döneminde Cumhurbaşkanı’nın tartışılması, ideal demokrasinin ve “açık toplum” anlayışının zaferidir. Cumhurbaşkanı eyalet başbakanı olduğu sırada bir iş adamı dostundan “özel kredi” almış ve bunu meclise bildirmemiştir. Cumhurbaşkanı olduğu sırada bu olay ortaya çıkınca, basın gündeme getirmek istemiş, Cumhurbaşkanı da basına “mesajla” müdahale etmek istemiştir. Alman kamuoyu, bunun basın ve düşünce özgürlüğüne müdahale olduğunu ve Cumhurbaşkanı’nın istifa etmesi gerektiğini yazmıştır. İşin tuhaf yanı, bir önceki Cumhurbaşkanı da Afganistanla ilgili “gayri insani” sözler sarfettiği ve yine medya tarafından eleştirildiği için istifa etmişti.

Türkiye’de ise yurttaşların yerel yöneticilere dahi etki edemediği bir yapının olduğunu belirtmek olanaklıdır. Bu nedenle,

mikro düzeylerde sürdürülen saltanatların, kapalı “minik diktatoryaların”, hesap vermeyen geleneksel yönetim yapılarının iyileştirilmesi; bu yapıların ürettiği yolsuzluk, kötü yönetim, kayırma, savurganlık ve anti demokratiklik gibi hastalıkların iyileştirilmesi için “açık yönetim” ve “açık bütçe” uygulamaları bir ölçüde tedavi edici olabilir. Çünkü, giderek artan sivil toplumun gücü, özel sektör dinamiklerinin gelişmesi ve yurttaşlık bilinci; ne yazık ki her düzeyde “tek aktör patolojisi”ni yenememektedir.

Kaynakça

Centre for Technology Policy Research (CTPR) (2010), “OPEN GOVERNMENT

some next steps for the UK”, <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.0/uk/>

Çukurçayır, M. Akif (2006), **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, 3. Baskı, Çizgi Kitabevi, Konya.

Dahrendorf, Ralf (2007), “Zu ziel des Guten. Über soziale Dynamik von Staatsbürgerschaft”, **Moderne (Staats) Bürgerschaft, Nationale Staatsbürgerschaft und die Debatten der Citizenship Studies**, (Hrsg. J. Mackert&H-P. Müller), Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden.

Dapp, M. Marcus/Christian P. Geiger (2011), “Munich Open Government Day-bürgerschaftliches Engagement im Web 2.0”, **Praxis der Wirtschaftsinformatik**, Heft 280, August-2011.

Detering, Heinrich (2011), “Demut und Dolchstoß”, <http://www.forschung-und-lehre.de/wordpress/?p=7315>, (18.08.2011).

Dietrich, Daniela (2011), “White Paper: Plädoyer für eine Open-Government-Offensive in Deutschland”, <http://opendata-network.org/2011/08/white-paper-pladoyer-fur-eine-open-government-offensive-in-deutschland>, (01.09.2011).

Krabina, Bernhard/Thomas Prorok (2011), “ Open Government Vorgehensmodell-Vorschläge zur Umsetzung von Open Government in Österreich Version 1.0”, www.kdz.eu/de/webfm_send/976, (28.08.2011)

Lee, Gwanhoo/Kwak Y. Hoon (2011), “An Open Government Implementation Model: Moving to Increased Public Engagement”, www.businessofgovernment.org/report/open-government-implementation-model-moving-increased-public-engagement, (03.09.2011)

Noveck, Beth Simone (2010), "The Single Point of Failure", **Open Government, Collaboration, Transparency, and Participation in Practice**, (Ed.: D. Lathrop&L. Ruma), Sebastopol, CA,

OECD (2003), **Open Government-fostering dialoge with civil society**, OECD Publications, France.

O'Reilly, Tim (2010), "Government as a Platform", **Open Government, Collaboration, Transparency, and Participation in Practice**, (Ed.: D. Lathrop&L. Ruma), Sebastopol, CA.

Reinerman, Heinrich (2002), "Portale-Tore zur Welt des Wissens", **Portale in der öffentlichen Verwaltung**, Internet-Call Center-Bürgerbüro, Speyerer Forschungshefte, 205, Speyer.

Rightnow (2010), "2010 Open Government Research Report",
www.rightnow.com/pdf/press/2010-open-government-report.pdf,
(12.08.2011).

Sifry, Micah L. (2010), "You Can Be the Eyes and Ears: Barack Obama and the Wisdom of Crowds", **Open Government, Collaboration, Transparency, and Participation in Practice**, (Ed.: D. Lathrop&L. Ruma), Sebastopol, CA.

Schuler, Douglas, (2010), "Online Deliberation and Civic Inteligence", **Open Government, Collaboration, Transparency, and Participation in Practice**, (Ed.: D. Lathrop&L. Ruma), Sebastopol, CA.

Von Lucke, Jörn (2010), "Open Government
Partizipation2.0&Kollaboration2.0",
http://aksw.org/files/jcrn_von_lucke__open_government.pdf, (12.08.2011).

Von Lucke, Jörn (2010), "Einführung „Open Data“",
<http://www.gov20camp.de/einfuehrung-%E2%80%9Eopen-data%E2%80%9C-prof-dr-jorn-von-lucke/>, (21.08.2011).

Von Lucke, Jörn (2010), "Transparency 2.0 - Transparency with E-Government",
http://www.irspm2010.com/workshops/papers/A_transparency.pdf, (18.08.2011).

Von Lucke, Jörn (2010), "Open Government Öffnung von Staat und Verwaltung" , http://www.zeppelin-university.de/deutsch/lehrstuehle/ticc/JvL-100509-Open_Government-V2.pdf, (01.09.2011)

http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/omb/assets/memoranda_2010/m10-06.pdf (13.10.2011)

<http://www.verfassungsschutz.de/>

<http://criminaljustice.state.ny.us/>

KENT KONSEYLERİ İÇİN KATILIMCI BÜTÇE ÖNERİSİ

PARTICIPATORY BUDGET PROPOSAL TO THE CITY ASSEMBLIES

Elif ÇOLAKOĞLU*

Ozet

Belediyenin kendi organı niteliğinde olmayan kent konseyine doğrudan nasıl kaynak aktarılacağı konusundaki belirsizlik, her ne kadar 5393 Sayılı Belediye Kanunu'nun 76. maddesi ile 6 Haziran 2009 tarihli Kent Konseyi Yönetmeliği'nin 16. maddesinde güvence altına alınsa da, de facto bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun için, kent konseyinin belediyece uygun görülen giderlerinin, başta sosyo-kültürel işlerden sorumlu birimler olmak üzere, belediyenin ilgili birimlerince karşılanması yoluna gidilmektedir. Ancak, kent konseylerinin belediyeler karşısındaki bu yasal ve statü belirsizliğinin bir çözüme kavuşturulması ve kent konseylerine mali özerkliğin kazandırılması gerekmektedir. Esas olarak kent konseylerinin mali özerklik sorununun ele alındığı bu çalışmada, bir çözüm önerisi olarak katılımcı bütçe sistemi ileri sürülmektedir. Bütçenin halkın istediği yönde kullanılmasını amaçlayan bu modelle, genel olarak, her yurttaş yaşadığı kentte öncelikli yatırımların nereye yöneleceği ve sosyal yatırımlara ne kadar pay ayrılacağı gibi konularda kararlara katılabilmektedir. Böylelikle, özellikle yerel yönetimler bağlamında, yurttaşların belediyelerin bütçelerinde ne kadar etkin olduğu ve katılımın ne düzeyde gerçekleştiği belirlenmektedir. Kent konseylerinde katılımcı bütçe modeli uygulandığında, sadece belediyece değil, aynı zamanda bütün kamu kuruluşlarınca sunulan kamusal hizmetler yönünden kentsel önceliklerin

---

* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, elifcolakoglu@yahoo.com

belirlenmesine ilişkin uygun bir ortam sağlayacaktır. Bu çalışmada, belediyelerde kurulması öngörülen kent konseylerinin uygulamada yaşadıkları bütçe sıkıntısını nasıl asabilecekleri konusuna yanıt aranmakta ve bir çözüm önerisi olarak katılımcı bütçe sisteminin detaylı bir şekilde incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Katılım, Kent Konseyi, Katılımcı Bütçe.

Abstract

The uncertainty about how the resource to be transferred directly to the city assembly which is not a body of the municipality, although Article 76 of the Municipality Law No. 5393 and Article 16 of the City Assembly Regulation, adopted in 6 June 2009, taken guaranteed, is emerging as a de facto problem. For this, the expenses of the city assembly are approved by the municipality, covered by the relevant units of the municipality, especially by socio-cultural affairs units. But this legal uncertainty and, of their status of should be resolved and the city assemblies should have the financial autonomy. In this study basically have discussed as the problem of financial autonomy of the city assemblies, the participatory budget system has been proposed as a feasible solution. With this model is aimed the usage of their budget in the direction of request of the people, every citizens generally can participate in decisions on such as the priority of investments in the city where they live, and how about leaving the share of social investments. Thus, it is determined how citizens are to be effective in the budget of municipalities and what level of participation takes place, especially in the context of local governments. If the participatory budget system is applied to the city assemblies, it will provide a suitable environment for setting priorities in terms of public services offered not only by the municipality, but also by all public institutions. In this study, it is envisaged that the city assemblies determined to be established as a part of the municipalities, about how they can struggle with

their budget shortages in practice, and is examined in detail participatory budget system as a solution.

Keywords: Participation, The City Assembly, Participatory Budget.

Giriş: Türkiye’de Kent Konseyleri

Kentin ayrılmaz bir parçası olan kentliler, sahip oldukları kent kimliklerini korumalı ve kendileri hakkında alınan kararlarda söz sahibi olmalıdırlar. Kentine sahip çıkan, kentin kararlarına katılan, diğer bir deyimle kent yaşamını sürekli sorulayan kentliler, kentin gerçek sahipleridir. Dolayısıyla, kentlilere beklenen ve istenen düzeyde hizmetin sağlanabilmesi ise, kentlilerin dahil olduğu yerel yönetimlere bağlıdır. Çünkü yönetenle yönetimin karşılaştığı ortam, bizzat kenttir ve bu yönde, kentler demokrasiyi gerçekleştirmede birer araç olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, yerel yönetimlerin katılımcı demokratik bir yapıda örgütlenmeleri ve sorgulama süreçlerine açık bir kamusal alan olarak hareket etmeleri, ancak aktif ve katılımcı bir vatandaşlık ekseninde kurulmuş kentlilik anlayışıyla olasıdır (Kahraman vd., 1999: 59). Bunun sağlanması için de, bireylerin, kenti ilgilendiren kararlarda söz sahibi olması ve alınacak bu kararlarda etkiye sahip olmaları gerekmektedir. Katılımcılığı sağlayan mekanizmalardan biri olan kent konseyleri, yerel yönetimlerin başarılı olabilmelerinde önemli bir platform olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sadece danışma organı niteliğinde olan kent konseylerinin, ilgili tüzel düzenlemeler ışığında belediyelerde kurulması öngörülmektedir. Kent konseyinde oluşturulan görüşlerin değerlendirilmek üzere ilgili belediyeye gönderilmesini sağlamak ve uygun araçlarla kamuoyuna duyurmak, konseylerin temel görevleri arasında sayılmaktadır (mad. 6) (Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2001). 03.07.2005 tarihli ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nun 76. maddesinde, kent konseylerinin, hemşehrlik bilincinin geliştirilmesinde, kentin hak ve hukukunun

korunmasında, sürdürülebilir gelişmeyi sağlamada ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeyi amaçladığı belirtilmektedir (T.C. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, 2011). İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan ilgili Yönetmelik'te ise, organları genel kurul, yürütme kurulu ve, meclisler ve çalışma gruplarından oluşan kent konseyi, Yerel Gündem 21 (YG21) süreci kapsamında, söz konusu amaca uygun olarak ortak aklın ve uzlaşmanın esas olduğu demokratik yapılar ile yönetim mekanizmaları olarak tanımlanmaktadır. Özcesi, bütçenin halkın istediği yönde kullanılmasını amaçlayan bu modelle, her yurttaş, yaşadığı kentte öncelikli yatırımların nereye yöneleceği ve sosyal yatırımlara ne kadar pay ayrılacağı gibi konularda kararlara katılabilmelerine olanak tanınmaktadır. Bir belediyenin kaynaklarının, yani parasının hangi yönde kullanılacağına o yerelde yaşayanlar birlikte karar verebilmektedirler.

Esasen kent konseylerinin varoluş amacıyla katılımcı bütçe deneyimi, örtüşmektedir. Zira, kent konseyleri, halk katılımı ve denetimi için en alt düzeydeki birim olan mahallelerden başlayarak örgütlenmiş, demokratik kitle örgütleri temsilcileri ve uzmanların da katıldığı etkin bir model olup (Solaklı, 2009), yerel düzeyde demokrasinin gerçekleşebilmesi için yerel yönetim özerkliğinin gerçekleşmesi ve yerel halkın yönetimin kararlarına etkin bir biçimde katılması ve denetlenmesi için bir araç olabilir. Katılımcı bütçeyle, yerel yönetimler bağlamında, yurttaşların belediyelerin bütçelerinde ne kadar etkin olduğu, katılımın ne düzeyde gerçekleştiği belirlenmekte ve bu doğrultuda, bir takım öneriler sunulmaktadır. Katılımcı bütçe uygulaması, dolayısıyla Türk Belediyecilik Sistemi açısından önem taşıyabilir ve bu uygulamadan birtakım faydalar sağlayabileceği öngörülebilir.

Bu nedenle, bu çalışmada, bir yerel demokratik yönetim mekanizması olarak kent konseylerinin bütçesi ile bu konseyler için etkin bir mekanizma olarak ileri sürülebilecek katılımcı bütçe

deneyimi ele alınmaktadır. Bu çerçevede, öncelikle, teoride ve uygulamada, kent konseylerinin bütçesinin nasıl olduğu ve bir örnek olarak, önce Porto Alegre’de ve daha sonra Brezilya’nın tümünde uygulanan katılımcı bütçe sistemi detaylı olarak irdelenmekte ve bu sistemin getireceği faydalar ortaya konulmaktadır. Çalışmanın devamında ise, katılımcı bütçe sistemi benzeri bir uygulama olarak ileri sürülebilecek ve Türkiye’de 1980’li yılların başında Ordu’nun Fatsa Belediyesi’nde uygulanan bütçe yönetim modeli ele alınmaktadır.

1. Kent Konseyleri Bütçesi

Kent konseyinin çalışma usul ve esaslarının gösterildiği 6 Haziran 2009 tarihli Yonetmelik’te; kent konseylerinin bütçesi, belediyelerin kendi bütçelerinde ayırdıkları ödeneklerden oluştuğu belirtilmektedir (mad. 16/a). “Kent Konseylerinin Mali Yapısı” başlıklı bu madde ile, güçlü bir dayanak oluşturulmakta ve Belediyelerin Konseylere kaynak sağlamaları güvence altına alınmaktadır. Ancak, belediyenin, kendi organı niteliğinde olmayan kent konseyine doğrudan nasıl kaynak aktarımı yapacağı konusundaki belirsizlik, en önemli sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu konuda, uygulamada kent konseyinin belediye tarafından uygun görülen giderlerinin, başta sosyo-kültürel işlerden sorumlu birimler olmak üzere, belediyenin ilgili birimlerince karşılanması yoluna giderek çözüm aranmaktadır. (Emeralp, 2010: 29) Bu, esasen, kent konseylerinin belediyeler karşısındaki yasal ve statü belirsizliğinin doğal bir sonucudur. Oysa, kent konseylerine mali özerklik kazandırılmalıdır. Artvin Kent Konseyi için ayrılan payın, belediye bütçesinde “ayrı bir başlık olarak” yer verilmemesi, bu duruma açık bir örnektir. Bu konudaki belirsizlik uygulamada çözümlenmiş gibi görünse de, konuya ilişkin sorunların suregeldiği ortadadır. Bu bakımdan, katılımcı bütçe, kent konseyleri için mali özerkliği sağlayacak bir fırsat yaratacaktır. Katılımcı demokrasi

ilkesi, belediyeler düzeyinde bu katılımcı bütçe süreçleri oluşturularak başarılabilir.

2. Yerel Demokratik Yönetişim Mekanizması Olarak Katılımcı Bütçe

1989 yılında Brezilya'nın Porto Alegre kentinde başlayan süreç, bugün farklı biçimlerde ve ölçeklerde dünyanın yüzlerce kentinde, yaklaşık 250 dünya kentinde (Smith, 2009: 33), 300'den fazla belediyede (Wampler, 2007: 22), bir yerel demokrasi modeli olarak kullanılmaktadır. Katılımcı bütçe, belediye kaynaklarının paylaşımı ve planlanması konusunda yurttaşları doğrudan güçlü kılan bir metodun, ister seçilmiş, ister atanmış olsun, yerel yöneticileri tarafından geleneksel bütçeleme metoduyla yer değiştirmesi reformu süreci (Blore vd., 2004: 5-6) olarak adlandırılmaktadır. Bu sistemin temelini, her bireyin eşit-gönüllü katılımına açık olan mahalle düzeyinde yapılan toplantılar oluşturmaktadır. Bu toplantılarda, mahalle halkı, gelecek yılın bütçesinin oluşturulmasında (harcamalar) ve geçen yılın uygulama sonuçlarını tartışmaya aktif olarak katılmaktadır. Hesap verilebilirlik ve mali saydamlık ilkelerinin sistemin ayrılmaz bir parçası olduğu bu sistemde, burada, hem yapılacak işler önceliklerine göre sıralanmakta, hem bu kalemlerin nasıl harcanacağı belirlenmektedir.

Aynı zamanda bir toplum modeli olduğu ileri sürülen katılımcı toplumun gerçekleşmesi, siyasi istencin yanı sıra, yurttaşlık kültürünün gelişmesiyle de doğrudan ilintilidir. Bunun için, yönetsel organlarda yurttaşın katılması için gerekli kolaylıkların sunulması ve kurumsallaşmanın sağlanması yönünde bir istem ile yurttaşlarda en yakın çevrenin biçimlenmesi yönünde bir katılma eğiliminin bulunması gerekmektedir. (Çukurçayır, 2000: XIII) Katılımcı yönetim anlayışını yansıtan ve bu amaçla geliştirilen farklı denetim mekanizmalarından biri olarak ortaya çıkan katılımcı bütçe sistemi, tümü halka açık yapılan toplantılarında mahalle

halkının, kendi yerleşim birimlerine ayrılan kamu bütçesinin öncelikleri konusunda karar vermelerini sağlayan bir uygulamadır. Bu sistemin temel mantığını, kamu kaynaklarının halkın çoğunluğunun tercihine bırakılması ve gereksinimlerine göre kullanılması ve düzenlenmesi oluşturmaktadır. (Mısır, 2001: 319) Kamu hizmetlerinin sağlanmasında kamu mülkiyetinden ve kamu yönetiminden vazgeçmemek, (Çınar, 2006: 77) söz konusu sistemin özünü oluşturmaktadır. Belediyenin bütçesini oluşturan kalemlerin nasıl ve ne şekilde harcanacağı, kentliler tarafından belirlenmekle birlikte, söz konusu süreç yakından izlenebilmektedir. Öyle ki, Porto Alegre'deki katılımcı bütçe deneyimi, birçok ülkede büyük ölçüde bilim insanlarının, kent plancılarının ve yurttaş organizasyonlarının dikkatini çekmekte ve kent yönetimi alanında en iyi uygulama örneği olarak kabul edilmektedir. Zira 1996 Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı'nda Dünya Bankası, Porto Alegre'yi örnek uygulama kenti olarak seçerken, (Wagle ve Shah, 2003: 1) Porto Alegre Belediyesi Birleşmiş Milletler tarafından ödüllendirilerek, model olarak önerilmiştir. (Solaklı, 2009) 1989'da Porto Alegre'de katılımcı bütçenin ilk iki yılında binlerce yurttaş katılmıştır. Katılımcıların sayısı, 1992'de yaklaşık 8.000'e yükselirken, bu sistem her yıl 20.000'in üstünde katılımcı yurttaşın sayısının artmasıyla kentlilerin yaşamında yavaş yavaş yerini almaya başlamıştır. (The University of Texas, 2002)

Porto Alegre deneyimi baz alındığında, bir "dogrudan demokrasi" olarak da adlandırılan katılımcı bütçe süreci beş adımda incelenebilir. (Morgül, 2002) Önce, bölgesel yönerge toplantıları yapılmaktadır. Bu ilk adımdır ve o bölgede hiçbir koşul temsil ve kısıtlama olmadan, kısacası sosyal konumuna bakılmaksızın herkesin katılımına açıktır. Bir bağlayıcılığı bulunmayan bu toplantı, daha sonraki toplantılarda gerçekleştirilecek ve üzerinde durulacak konular konusunda ilk adımın atıldığı yerdir. İkinci adımda, tematik bölgesel kalkınma

toplantıları yapılmaktadır. Bu toplantı, ilk bağlayıcı ve belirleyici toplantı olması açısından önemlidir. Bu toplantılardan, daha sonraki aşamalarda bölgeyi temsil edecek bölgesel delegeler ve ilin önemli konuları belirlenmektedir. Bu toplantılar, bölgenin gelişiminde öncelik taşıyan konuları ve yöntemleri belirlemek üzere, ayrıntılı konuşma ve tartışmalar gerçekleşmesini sağladığından önem kazanmaktadır. Bir sonraki adımda, kamusal ilçe belediyeleri toplantıları yapılmaktadır. Katılımcılara öncelikli olarak geçen yılın bütçesini ve dağılım kalemlerini gösteren bir metin dağıtılmaktadır. Dağıtılan metin katılımcılar tarafından incelendikten sonra, geçen yılın bütçesi üzerine bir dizi tartışmalar yürütülmektedir. Bu adımda, ayrıca, üç toplantı yapılmaktadır. Gelişim politikaları toplantısında katılımcılar, yol inşaatı, altyapı, su gibi temel sorunları tartışıp, kendilerinin belirlediği üç öncelikli konuyu formlara doldurmaktadırlar. Katılımcılar, bu doğrultuda o yılki bütçede hangi sorunun öncelikli olduğuna ve yatırıma gereksinme bulunduğuna ilişkin karar vermektedir. (Bahçeci, 2009) Bir sonraki toplantı olan kamusal yapı politikalarında, bölgede yapılması gereken kamusal gereksinimleri karşılayacak duvar, köprü, yol gibi yapıların önceki uygulanan sistemin aynısı uygulanarak seçilmektedir. Son toplantıda, delegasyon seçimine gidilmektedir. Bu kısımda, katılımcıların kendilerini bölge ve eyalet düzeyinde temsil edecek delegeleri seçtiği, yani aldıkları kararları eyalette taşıyacak kişileri belirledikleri görülmektedir.

Sürecin dördüncü adımını, bölgesel delege forumu oluşturmaktadır. Oyların toplanması, sayılması, bölgenin iki konuda üç önceliğinin belirlenmesi ve bunları eyalete götürecek delegelerin belirlenmesi süreci tamamlandıktan sonra, ilçelerden seçilmiş delegeler bir araya gelerek, genel bir bölgesel toplantı yapmaktadırlar. Son olarak ise, eyalet katılımcı bütçe konseyler toplantısı yapılmaktadır. Eyalet konseyi, bütün 22 bölgeyi temsilen seçilmiş 204 delegasyondan oluşmaktadır. Sadece bunların 44'ü Bölgesel Kalkınma Üyeleri olarak adlandırılan ve söz konusu

bölgeler tarafından seçilmiş aydınlar ve uzmanlardan oluşmaktadır. Bu toplantıda, bir eyalet yönetimi ile yapılan bir dizi toplantılar sonucunda, bütün bölgeler tarafından detaylı olarak hazırlanan yatırım, planlama ve kamusal hizmetler üzerindeki teklifler şekillendirilerek, eyalet parlamentosuna gönderilecek önergeye son hali verilmektedir. Böylelikle, Rio Grande do Sol eyaletinin önceden alınan kararlar ışığında neye ne kadar harcama yapacağı öğrenilmekte ve bu para, Konsey ve valilik tarafından, çapraz sübvansiyonla uzmanlarında teknik desteği ile hangi bölgeye ve hangi öncelikler gözeterek dağıtılacağı belirlenmekte ve sistem bu şekilde işlemektedir.

3. Türkiye’de Katılımcı Bütçe Sisteminin Uygulanabilirliği: Fatsa Deneyimi

1979 yılının Ekim ayında uygulamaya konan Fatsa deneyimi, doğrudan katılımın açık bir örneğini oluşturduğundan, katılımcı bütçe benzeri bir uygulama olduğu söylenebilir. Seçimlerden sonra, Fatsa Belediyesi’nde yeni bir yapılanmaya gidilmiş ve mahallelerin büyüklüğüne göre, üç ile yedi kişilik gruplardan oluşan on bir halk komitesi kurulmuştur. Fatsalılar, kendilerinin oluşturdukları bu komiteler aracılığıyla, ekonomik ve toplumsal sorunlarını çözmeye çalışmışlardır. Bu komiteler sayesinde, belediyenin halkla bütünleşmesini sağlama başarılı ve sorunlar kahve toplantılarında halka anlatılarak birlikte çözüm yolları aranılmıştır. Böylece, halkın, yönetimde söz ve karar sahibi olmasında önemli bir adım atılmıştır. (Keleş, 1993b: 266) Burada, kentliyi, kentin yönetimine daha etkin biçimde katarak, hem yerel demokrasiyi güçlendirmek, hem kent hizmetlerinin daha etkin bir biçimde görülmesini sağlamak, yerel düzeyde oluşturulan ve halk ya da mahalle komiteleri diye adlandırılan bu modelin temel amacını (Keleş, 1993a: 249-250) oluşturmaktadır. Çamura Son

Kampanyası, Kültür Őenliđi, Fındık  retiminin TeŐviki ise başlıca faaliyetleri arasında yer almaktadır.

Fatsa deneyiminin katılımcı bütçe deneyimi benzeri bir uygulama olduğunun ileri sürülmesinin birkaç nedeni bulunmaktadır. Öncelikle, burada, halkın desteğini kazanarak, yani seçimle işbaşına gelmiş bir yerel yönetim organının, belediye başkanının öncülük ettiği bir girişim söz konusudur. Mahalle komiteleri giriŐimiyle halkın yönetime katılmasına ağrılık verilerek, yerel erkin ve yerel demokrasinin güçlendirilmesi amaçlanmıŐtır. Fatsa'da mahalle komiteleri uygulaması, bir ya da birkaç mahalle düzeyinde değil, fakat büyüdükçe bir Karadeniz kasabasının tümünü kapsayacak düzeydedir. Ayrıca, mahalle komitelerinin yerel yönetimin biçimsel örgüt ve organlarının yerini alacak biçimde değil, fakat onlarla işbirliği yapacak biçimde tasarlanmış ve kurulmuş olmaları, bir diğer nedendir. Bu mahalle komitelerinin kararları, belediyenin yürütme organı olan encumene getirilmekte, teknik bir denetime konu yapılması yolu açık tutulmaktadır. (Keleş, 1993b: 266-267)

Ancak söz konusu uygulamaya, o dönem için hem yerel yönetimlerden daha çok merkezi yönetimin güçlendirilmek istenmesinin, hem yerel nitelikli hizmetlere ilişkin kaynakların artırılmak istenmesi (Keleş, 1993a: 249-250) gerekçeleriyle, altı ay sonra, son verilmiştir.

Sonuc: Katılımcı Bütçe Sistemiyle Yerel Yönetimlerde Demokratik Bir Yönetim Modeli Uygulanabilir...

Kent konseyleri, kendi bütçelerini halkla yapıp, halkla onaylayabilecekleri katılımcı bütçe modeliyle mali özerkliklerini elde edebilirler. Böylelikle, hem uygulamada, konseylerin belediyeler karşısındaki yasal ve statü belirsizlikleri ortadan kaldırılabilecek, hem hazırlanacak yerel bütçenin bölge halkına sorularak ve halkın öncelikleri belirleyerek yerel yönetimlerin

kararlarına katılmasının yolu acilabilecektir. Hesap verilebilirlik ve mali saydamlık sistemin temel ilkeleri olmakla birlikte, belediye bütçesindeki harcamalar üzerinde halk, belirleyici bir role sahip olacaktır. Bütçeye o yerel birimle yön verecek olan her yurttaş yaşadığı kentte öncelikli yatırımların nereye yöneleceği ve sosyal yatırımlara ne kadar pay ayrılacağı gibi konularda kararlara katılabilme fırsatına sahip olabilecektir.

Kaynakça

Bahçeci, Devin (2009), **Belediyelerde Katılımcı Bütçe Süreci**, <http://yesilgazete.org/2009/02/20/belediyelerde-katilimci-butce-sureci/> (11.04.2009).

Baierle, Sergio (2009), "Shoot the Citizen, Save the Customer: Participatory Budgeting and Bare Citizenship in Porto Alegre, Brazil", **Megacities: The Politics of Urban Exclusion and Violence in the Global South**, Kees Koonings, Dirk Kruijt (edit.), Zed Books, New York, s. 120-140.

BBC (2002), **Porto Alegre Shows The Way**, <http://www.bbc.co.uk/dna/360/A816671> (13.11.2002).

Blore, Ian, Nick Devas ve Richard Slater (2004), **Municipalities and Finance: A Sourcebook for Capacity Building**, Earthscan, London.

Çınar, Tayfun ve Birgül A. Güler (2004), **Yerel Maliye Sistemi**, TODAİE, Ankara.

Çınar, Tayfun (2006), "Su Yönetimi ve Finansmanında Strateji, Model ve Aktörler", **Su Yönetimi (Küresel Politika ve Uygulamalara Eleştiri)**, Tayfun Çınar ve Hülya K. Özdiñç (edit.), YAYED Memleket Yayınları, Ankara, s. 43-93.

Çukurçayır, M. Akif (2000), **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, Yargı Yayınevi, Ankara.

Emeralp, Sadun (2010), **Türkiye'nin Katılımcı-Demokratik Yerel Yönetişim Modeli Olarak Dünyaya Armağanı: Kent Konseyleri**, UCLG MEWA Yayını, İstanbul.

Genro, Tarso ve Ubiratan de Souza (1999), **Porto Alegre: Özgün Bir Belediyecilik Deneyimi**, Bülent Tanatar (çev.), Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayını, İstanbul.

Kahraman, Hasan Bülent, E. Fuat Keyman ve Ali Yaşar Sarıbay (1999), **Katılımcı Demokrasi, Kamusal Alan ve Yerel Yönetim**, Demokrasi Kitaplığı, İstanbul.

Keleş, Ruşen (1993), "Belediyeciliğimizde Son Gelişmeler ve Yerel Özerklik", **Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar (1975-1992)**, İULA-EMME, İstanbul, s. 249-255.

Keleş, Ruşen (1993), "Yerel Yönetimlerde Güncel Olusumlar", **Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar (1975-1992)**, İULA-EMME, İstanbul.

Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı (2001), **Kent Konseyi Yönetmeliği**, <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/27177.html> (07.02.2011).

Mısır, Mustafa Bayram (2001), " 'Almanca' Konuşmayı Öğrenmek", **Praksis (Kent ve Kapitalizm)**, Ankara, s. 316-331.

Morgül, Tan (2002), **Rio Grande do Sol: Bir Katılımcı Yönetim Başarısı**, <http://www.aciksite.com/incs/yazilar.asp?id=899> (19.02.2002).

Smith, Graham (2009), **Democratic Innovations: Designing Institutions for Citizen Participation**, Cambridge University Press, Cambridge.

Solaklı, Sema (2009), **Başka Bir Yerel Yönetim De Mümkün**, http://www.yenidendeirim.org/genel/bizden_detay.php?kod=1574&tipi=23, (09.03.2009).

Talu, Umur (2002), **Başka Dünyalar**, <http://www.milliyet.com.tr/2001/01/06/yazar/talu.html> (12.11.2002).

T.C. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü (2011), <http://www.mahalli-idareler.gov.tr/Mevzuat/Kanun.aspx> (07.02.2011).

The United Nations Development Programme (2002), **Human Development Report 2002 (Deeping Democracy in A Fragmented World)**, Oxford University Press, Oxford.

The United Nations Development Programme (2003), **Human Development Report 2003 (Millennium Development Goals: A Compact Among Nations to End Human Poverty)**, Oxford University Press, New York.

The United Nations Development Programme (2006), **Human Development Report 2006 (Beyond Scarcity: Power, Poverty and the Global Water Crisis)**, Palgrave Macmillan, New York.

The University of Texas (2002), **Participative Budgeting and Civil Society**, http://www.uts.cc.utexas.edu/rhwilson/ppss/assets/ch%205_Spink_Brasil.rtf, (12.11.2002).

Toni, Antonio (2009), **Hareket Kendini Muhalefetle Sınırlamamalı**, Barış Gencer Baykan, Serdar Torlak (çev.), <http://bianet.org/bianet/siyaset/7706-hareket-kendini-muhalefetle-sinirlamamali> (07.06.2009).

United Nations Development Programme *Turkey*, **Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı 2002 İnsani Gelişim Raporu: Yeni Bir Demokrasi Dalgasına Acilen İhtiyaç Duyuluyor**, http://www.undp.org.tr/hdr2002_democraticwave.doc (12.11.2002).

Wagle, Swarnim ve Parmesh Shah (2003), **Case Study 2 - Porto Alegre, Brazil: Participatory Approaches in Budgeting and Public Expenditure Management**, The Social Development Family in the Environmentally and Socially Sustainable Development Network, Note No. 71.

Wainwright, Hilary (2009), **Never Say Tina Again**, <http://www.guardian.co.uk/business/2001/feb/12/> (30.03.2009).

Wampler, Brian (2007), "A Guide to Participatory Budgeting", **Participatory Budgeting: Public Sector Governance and Accountability Series**, Anwar Shah (edited by), The World Bank, Washington, D.C., s. 21-54.

SÜRDÜRÜLEBİLİR KENTLER İÇİN ÜNİVERSİTE YERLEŞKELERİNİN ROLÜ

THE ROLE OF UNIVERSITY CAMPUSES FOR SUSTAINABLE CITIES

Gamze YÜCEL İŞILDAR*

Özet

Günümüzde, küresel anlamda, önemli gündem maddelerinden birini oluşturan “iklim değişikliği” nin nedeni ve sonucu olarak karşımıza çıkan çevre problemlerinin çözümü, sorunun başlıca kaynaklarından birini teşkil eden “kent”lerde odaklanmaktadır. Kentlerin ve doğanın en azından mevcut haliyle korunabilmesi, gelecek nesillere aktarılabilmesi için, “sürdürülebilir kent” kavramı ortaya çıkmıştır. Kentlerde sürdürülebilirliğin sağlanması, ölçeğin büyüklüğü ve etki eden faktörlerin çokluğu nedeniyle gözümüzü korkutmakta ve geçiş süreci geciktirilmektedir. Oysa, üniversite yerleşkeleri pilot bazda, küçük birer kent örneği olarak, adeta laboratuvar görevini üstlenip, model oluşturabilirler. Buradan hareketle bu çalışmada, üniversite yerleşkelerinin ‘sürdürülebilirlik’ kavramı ve ilgili prensipler incelenmiştir. Bu kapsamda, üniversite yerleşkelerinde, entegre atık yönetimi, su yönetimi ve enerji verimliliğinin artırılması hususlarında bütüncül ve uzun vadeli yaklaşımlar tartışılmıştır. Bu alanda başarı (sürdürülebilirlik) sağlanması için yerel yönetimler ve üniversite arasındaki işbirliğinin gerekliliği tartışılarak; sürdürülebilir kampüsler ve kentsel gelişimin temel ilkeleri verilmiştir.

---

* Yrd. Doç.Dr., Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çevre Bilimleri ABD, akarakoc@gazi.edu.tr

Anahtar Sözcükler: Sürdürülebilir kentler, Sürdürülebilir Üniversite, Sürdürülebilirlik Prensipleri

Abstract

Nowadays, one of the important items in the world's agenda is 'climate change'. Climate change is caused by and causes itself to environmental problems. For the prevention of these problems we should mostly focused on cities as the sources of those problems. Along this line, the term "sustainable city" become popular for the protection of nature and city at least as its present form, to leave the world to the future generations as it is. But transition from conventional cities to sustainable cities take time and frightened people because of the quite large number of factors affecting this process and large scale of cities. However, university campuses might be taken as a model in pilot scale for cities since they are smaller in scale and similar to cities as structure. Depending on that fact, 'sustainability' of university campuses and related principles, criteria are examined in this study. Issues related with integrated waste management, water management, energy efficiency and holistic and long term approaches for campuses are discussed. Additionally, the relationship between university administration and local authorities to achieve sustainability of campuses are described.

Key words: Sustainable city, sustainable campus, sustainability principles.

Giriş

Kentlerin "sürdürülebilir yaşam"a kavuşması, daha açık bir deyişle yaşanabilir kentler olması; bugünkü yaşam ve tüketim alışkanlıklarına baktığımızda, sosyo-kültürel değişimin gerekliliğini ve önemini ortaya koymaktadır. Şehir plancılarının, şimdilerde artık, çevresel değerleri de gözeterak (?) yaptıkları planların, analiz-sentez aşamalarını da içerecek şekilde, dosyalarda, kağıt

üzerinde kalmayıp uygulamaya aktarılması için tüm aktörlerin, (karar vericiler, uzmanlar ve halk) konuyu içselleştirip, davranışlarına aktarabilmeyi başarması gerekir. Sürdürülebilir kentlerin varlığını devam ettirebilmesi ancak insanların yeşil dönüşüm politikalarına dâhil olması ile mümkündür. Dünü- doğal kaynakları hiç tükenmeyecekmiş gibi algılamayı -dünde bırakıp; çıkarlarımızdan, rahatımızdan biraz fedakârlık yapıp, geleceğimizi var etmek mecburiyetindeyiz. Evet, kentler hep ekonomik ve sosyal fırsat mekanları olmuştur, taşı toprağı altın diyerek insanlar şehirlere göçmüştür. Ama sonra... Sonrası pek de iç açıcı değildir: Hızlı ve şehrin taşıyabileceğinden çok daha fazla nüfus artışı, doğal kaynakların sınırsızca tüketilmesi, çarpık kentleşme, su kirliliği, hava kirliliği, seller, kuraklıklar, vb.

İşte iklim değişikliğinin nedeni ve sonucu olarak karşımıza çıkan bütün bu çevre sorunlarının önüne geçilmesi, en azından doğanın ve kentlerin mevcut haliyle korunabilmesi, gelecek nesillere aktarılabilmesi için, “sürdürülebilir kent” diye bir kavram ortaya çıkmıştır. Nedir sürdürülebilir kent?

Bayram (2001)'a göre; sürdürülebilir kent, toplumsal ve ekonomik çıkarlar, çevre ve enerji sorunlarıyla uyumlu bir biçimde bir araya getirilerek değişimde devamlılığın sağlandığı bir yapıdır. Yine Bayram (2001)'in referans verdiği Kiyotaka vd. (1998), çevre faktörünü ön plana çıkaran, daha ekosentrik bir tanımla “sürdürülebilir kent” i doğal değerlerin taşıma kapasitelerinin üstünde kullanımı sonucunda geri dönülmeyecek şekilde yok olmasını önleyen ve şimdiki kuşakların yanında gelecek kuşaklarında ihtiyaçlarını karşılayıcı gelişme biçimini benimseyen kenttir, şeklinde tanımlamaktadır.

Yukarıda verilen bu tanımlara dayanarak, Avrupa genelinde bir standart oluşturmak üzere, European Foundation (Avrupa Vakfı) tarafından 1998 yılında ‘kentsel sürdürülebilirlik göstergeleri’ geliştirilmiştir. Dokuz adet çevresel; altı adet sosyal

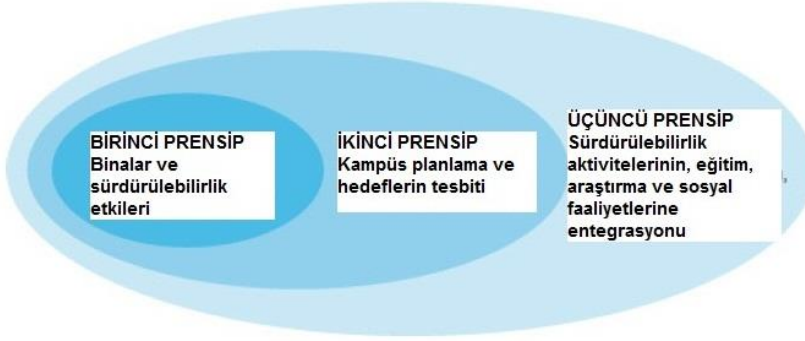
ve bir adet ekonomik göstergeden; bu yazı içeriğince, ilgi alanımıza giren çevresel göstergeler; küresel iklim değişikliği, hava kalitesi, asidifikasyon, ekosistemlerin genel olarak korunması, temiz ulaşım, katı atık yönetimi, su yönetimi ve en üst basamakta enerji verimliliği konularını kapsamaktadır (Yazar, 2009). Çevresel göstergelerin alt başlıklarına bakıldığında, her biri kocaman bir dosya ve çözümü birçok aktörün katılımı ve en önemlisi gerçekçi, uygulanabilir politikaların üretilmesine bağlı konular şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Bu kapsamda kendi ülkemize baktığımızda, ne şanslıyız ki; henüz iş işten geçmedi. Üstelik Avrupa Birliği ve diğer gelişmiş ülkelerin tecrübelerinden yararlanmak da mümkün. Ama olaya, yazımızın başından beri bahsettiğimiz üzere, kentler anlamında yaklaştığımızda, ölçeğin büyüklüğü ve etki eden faktörlerin çokluğu (kentlerde yaşayan tüm insanlar, yürürlükteki yasalar, mevcut düzen, mevcut politikalar, alışkanlıklarımız vb.) gözümüzü korkutmakta ve sürdürülebilirliğe geçiş sürecini geciktirmektedir. Oysa sürece daha küçük ölçekte, pilot bazda başlansa, belki de avantajlar ve dezavantajlar daha kolay ortaya konacak ve uygulamaya geçildikçe, süreç hızlanacaktır.

İşte tam da burada; küçük ölçek, pilot bazda uygulama dediğimizde, neden üniversite yerleşkeleri ile sürdürülebilirlik uygulamasına başlamayalım sorusu aklımızı çelmektedir. Evet, gerçekten üniversite yerleşkeleri; hızlı bir ivmeyle gelişen küreselleşme, şehirleşme, teknolojik ve çevresel değişimlerin yaratacağı belirsizliklerin, tahmin edemediğimiz sonuçları ile daha kolay baş edebileceğimiz küçük birer kent örneği olarak, adeta laboratuvar görevini üstlenip, model oluşturabilirler (Summary Report on ISCN Symposium 2010, Shanghai). Üstelik, üniversite öğrenci ve personelinin kültür seviyesinin, çevre bilinci düzeyinin, kente kıyasla daha homojen ve yüksek olması uygulama kolaylığı sağlayacaktır.

Öyleyse, üniversite yerleşkelerinin sürdürülebilirliğinden ne anladığımızı biraz irdeleyelim. Bu kavram ilk olarak 1989 da April Smith'in master tezi "Arka Bahçemiz" ile gündeme gelmiş olup, 1990 ların ortalarında iyice ilgi çekmeye başlamıştır. Sürdürülebilir üniversitelerde ana hedef başlangıçta sadece öğrenci ve idari-akademik personelin çevre bilincinin artırılması iken; sonraları genişleyerek üniversite yerleşimlerindeki binalarda enerji verimliliğini arttırmak ve karbon salımını minimuma hatta sıfıra indirmek, su ve atık suların yönetimi, katı atıkların ideal bertarafı, çevreye ilişkin derslerin müfredatlara dahil edilmesi sürdürülebilir kampüslerin göstergesi olmuştur (Orr, 2010). Kuzey Amerika Çevre Eğitim Derneği, Amerikan Yüksek Öğretimde Sürdürülebilirlik Derneği gibi organizasyonların ortaya çıkmasıyla birlikte, önceden birbirinden kopuk ve habersiz yapılan yeşil yerleşke uygulamaları koordineli ve sistemli bir şekilde yürütülmeye başlanmıştır. 1998 yılında LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) adı altında bir sertifikasyon sistemi, daha çok binaların sürdürülebilirliğine ilişkin olarak devreye girmiştir. Enerji tasarrufu, su kullanımı, CO₂ emisyonu, iç mekan hava kalitesi, akılcı kaynak kullanımı, çevreci davranışlar sergileme gibi faktörler bu sertifikayı almayı sağlayan temalardır. Günümüzde oluşturulan çeşitli ağlar, örneğin Uluslararası Sürdürülebilir Kampüsler Ağı (ISCN) çeşitli çalışma grupları, düzenlenen seminer ve konferanslar, verilen ödülleri ile Amerika, Avrupa ve Asya'daki çeşitli üniversitelerin üye olduğu en geniş ağ olarak, iletişim ve koordinasyonu sağlamaktadır. Bu organizasyonun hazırladığı, Ekim 2010 yılında Davos Ekonomik Forumu'nun sonuçlarından biri olarak ortaya çıkan dokümanda, sürdürülebilir kampüslerin, bu amaca ulaşmak için gerekli hedefler ve taahhütleri belirleyen genel çerçeve ortaya konmuştur. Şekil 1 de sürdürülebilirliği sağlayacağı düşünülen hiyerarşik yapı özetlenmektedir (Implementation Guidelines to the ISCN-GULF Sustainable Campus Charter).

Şekil 1: Sürdürülebilirlik Prensipleri

Bu yapıda verilen '**BİRİNCİ PRENSİP**' te ana hedef, doğal kaynakların akılcı kullanımının gerekliliğinin anlaşılması ve uygulamaya geçirilebilmesidir.

Faaliyetler,

- 1) Entegre Atık Yönetimi
- 2) Su Yönetimi
- 3) Enerji Verimliliği

olmak üzere 3 ana başlık altında toplanabilir.

Entegre Atık Yönetimi ile üniversite öğrencileri ve personelinin yerleşke içerisinde ortaya çıkan katı atıkların bertaraf yöntemleri hakkında bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi amaçlanmaktadır. En üst hedef atık minimizasyonu olup, en önemli bileşeni, geri dönüşümdür. Organik atıkların komposta dönüştürülmesi, atıkların hammadde olarak tekrar kullanımının sağlanması gibi esasları kapsar.

Bu prensip, üniversitenin bulunduğu kent ile ilişkilendirildiğinde, karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Atıkların toplanması, taşınması ve bertarafından yerel yönetimler sorumlu

olduğundan, üniversite ile bu anlamda olumlu ilişkiler kurulduğunda, atıklardan gelecek ekonomik kazanç hem belediyeler, hem de üniversite için kaynak oluşturacaktır. Ayrıca iyi uygulamalar, kent için örnek teşkil edecek ve özendirici, motive edici bir etki yaratacaktır.

Su Yönetimi ile, suyun verimli kullanımı, atıksuların uygun teknolojilerle yüksek düzeylerde arıtılması ve arıtılmış suların tekrar kullanımının sağlanması hedeflenmektedir. Bu hedefe ulaşmak için öncelikle, öğrenci ve personelin bilinçlendirilmesi ön koşuldur. Su tüketimini azaltan ekipmanların kullanılması, etkin atıksu arıtımı, yağmur sularının kullanımı gibi yöntemler de kullanılabilir. Kampüste yıllık su tüketimindeki azalma, içmesuyu ve atıksuların analiz sonuçları, su yönetiminin etkinliğinin ölçütleridir.

Enerji Verimliliğinin Arttırılması ile hedeflenen aslında, karbon emisyonunun minimuma hatta mümkünse sıfıra indirilmesidir. Sürdürülebilirliğin olmazsa olmazıdır. Sürdürülebilir gelişim dediğimiz şey, alternatif enerji kaynaklarını ve enerjiyi daha verimli kullanan binaların ve ulaşım araçlarının daha fazla kullanılması, CO₂ emisyonlarını azaltacak önlemlerin alınması, atıkların geri dönüşümünün sağlanması, böylelikle çevreye en az zararın verilmesidir.

İKİNCİ PRENSİP'te süreler, vade ve bütünsellik önem kazanmaktadır. Sürdürülebilirlik geçici bir heves olmamalı, devamlılığı sağlanmalıdır. Benzer şekilde, tek tek binalar özelinde değil, yerleşke bütününde planlama yapılmalıdır. Bütüncül master planları ile hedefler (doğal kaynakların ve alanların sınırlı kullanımı, ekosistemlerin korunması gibi), bu hedeflere ulaşmak için yapılacak aktiviteler, sorumlular tüm detayları ile ortaya konmalıdır. Burada yine, yazımıza konu olan üniversite-kent etkileşimi gündeme gelmektedir. Bu tür detaylı ve entegre bir planlama ile yakın çevre yerleşimleri de kapsanacak ve üniversite

ve sosyal çevre işbirliği kaçınılmaz olacaktır. Böylelikle sera gazı emisyonlarının azaltılması, enerji verimliliğinin sağlanması gibi iyi uygulamaların, sadece kampus içerisinde kalmayıp yayılması çevre adına çok büyük bir kazanç olacaktır.

ÜÇÜNCÜ PRENSİP direkt olarak, savunduğumuz, sürdürülebilir kampüslerin, konumlandırıldıkları kente örnek teşkil etmesi esasına dayanmaktadır. Kampüsler, sürdürülebilirlik için 'canlı laboratuvar' örnekleridir. Üniversite öğrencileri ve personeli, uygulanan eğitim programları ve araştırma çalışmaları ile öğrenme olanağını yakalamış şanslı insanlardır. Kampüslerdeki sürdürülebilirlik programlarının hedefleri arasında; endüstri, hükümet, sivil toplum kuruluşları gibi dış ortaklarla da işbirliği yapmak da yer alır. Böylece sağlanan bu ilişki ile tecrübelerin karşılıklı paylaşımı söz konusu olacaktır.

Bu prensip ile getirilmek istenen en önemli katkılardan biri de, davranış değişikliğinin sağlanmasıdır. Bir programın, eğitimin başarısı o eğitimi alan kişi de olumlu anlamda- ki burada çevreci davranışlar kastedilmektedir- davranış değişikliğinin sağlanması ile ölçülür. Üniversiteye hergün kişisel otomobili ile gelmek yerine toplu taşıma araçlarını kullanmak gibi.

Bu prensiplerin hayata geçirilmesi ile üniversite yerleşkelerinde elde edilen başarılı uygulamaların, bu yerleşkelerin konumlandığı kentlere aktarılabilmesi için öncelikle kent ve üniversite arasındaki etkileşimin güçlü olması, organik bağlar kurulması gerekir. Höger'e (2010) e göre hem akademik hem de işbirliği anlamında, kent ve üniversite arasındaki ilişki, sürdürülebilir kentler için olanak sağlayacaktır. Günümüzde dünya genelinde, üniversite kentleri bilginin üretildiği mekanlara dönüşmektedir. Üniversiteler ve gerekli işbirlikleri sadece şehirlerin kültürel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğinde merkezi rol oynamakla kalmayıp; sürdürülebilirlik, yaratıcılık ve

innovasyona dayalı yeni kültürel yapının kentlerde de oluşması için rol-model görevi üstlenmektedir.

Yerel yönetimler ve üniversiteler arasındaki işbirliği; mekansal planlama ve sosyal entegrasyon anlamında çok önemlidir. Yani üniversite yönetimleri ile yerel yönetimlere olduğu kadar, bu alanda çalışan, sistemi planlayan ve kuran mühendis ve planlılara da çok iş düşmektedir. Üniversitelerdeki başarılı uygulamaların, içinde bulunduğu kente sağlıklı bir bilgi akışı ile aktarımı, kaynak, işgücü ve zaman kaybını önleyecektir. Üniversite yerleşkeleri planlanırken, içinde yer aldığı kentin gelişimini, sosyo-kültürel yapısını dikkate alarak, karşılıklı etkileşimi göz ardı etmeden master planlar üretilmelidir.

Yukarıda bahsettiğimiz, Uluslararası Sürdürülebilir Kampüsler Ağı (ISCN) nın 2010 yılı teması Daha İyi Kampüsler, Daha İyi Şehirler (Better Campus, Better City) olarak seçilmiştir. Sangay'da yapılan Sempozyum'da, daha çevreci davranış kalıplarını benimseyen toplumsal değişimin anahtarının üniversiteler ve toplum ile yerel yönetimler arasındaki işbirliğine bağlı olduğu önemle vurgulanmıştır. Sempozyum raporuna göre 'sürdürülebilir kampüsler ve kentsel gelişim'in temel ilkeleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- 1) Kent ve üniversite arasındaki ilişkileri sağlayacak sosyal ağ sistemleri kurulması ve altyapının oluşturulması
- 2) Üniversitelerde yürütülmekte olan her türlü 'yeşillendirme' aktivitesine halkın da bizzat katılımının sağlanması. Zira en ideal sonuçlar; çevre korumacılık faaliyetleri, sosyal entegrasyon ve mekansal planlamanın bir arada ele alınması ile sağlanabilmektedir.
- 3) Toplumsal davranış değişikliği için, üniversitelerin model oluşturması. Çevre korumaya yönelik yenilikçi teknolojilerin uygulanması ve bilinçlendirme çabaları üniversiteden halka doğru yayılmalıdır. Örneğin güneş

panellerinin kullanılması, enerji kullanımını izleyen, gösteren cihazların kullanılması gibi

- 4) Deneyime-tecrübeye dayalı öğrenimin, yerel yönetimlerle işbirliği yaparak güçlendirilmesi
- 5) Üniversite öğrencilerinin, Üniversite-kent işbirliğinde aktif olarak rol almasının sağlanması
- 6) ISCN gibi ağların yaygınlaştırılması ve bu ağlara katılımın teşvik edilmesi
- 7) Üniversitelerden kentlere bilgi transferinin kolaylaştırılması, veri tabanlarının kullanıma açılması

Sonuç

Dünya Bankası verileri, bir önlem alınmadığı takdirde, günümüzde medeniyet göstergesi olan kentlerin, mevcut yaşam ve tüketim kalıpları ile 2020 yılında birer sefalet merkezine dönüşebileceğini ortaya koymaktadır. Kentlerin bu duruma düşmemesi için yapılması gerekenlerin başında ise “sürdürülebilir kent” yaklaşımının uygulamaya geçirilmesi gelmektedir. Bunu gerçekleştirmek için insanlığın bilgi birikimini bir araya getirip ortak bir akıl oluşturması gerekiyor. Bu nedenle, Amerika’yı yeniden keşfetmek yerine, Üniversite yerleşkelerinin bilginin üretildiği mekanlar olarak, öncelikle yeşil, sürdürülebilir yerleşkelere dönüşüm çabalarının hızlandırılması ve kentlerin sürdürülebilirliğe geçiş sürecine geçişinde, laboratuvar görevi üstlenmesi tarafımızca önerilmektedir. Ancak burada dikkate alınması gereken bir nokta; kentlerin ticaret ve üretim merkezleri olduğu ve ekonomik rekabetin varlığıdır. Oysa üniversite yerleşkelerinde böyle bir kaygı yoktur. Benzer şekilde, kentlerdeki sosyo-ekonomik ve kültürel yapı çeşitlilik göstermekte, bu da halkın alıştığı şartlar ve standartlardan farklı bir yaşam şeklini kabul etme sürecini zorlaştırmaktadır. Unutulmaması gereken en önemli faktör, hem sürdürülebilir kampüsler, hem de

sürdürülebilir kentler için “halk” ın sürece dahil edilmesi ve inandırılmasıdır. En akıllı ve çevreci binalar, en son teknolojiler tek başlarına bir şey ifade etmezler.

Yine de, üniversite yerleşkelerindeki sürdürülebilirlik aktiviteleri, olumlu sonuçları alınmaya başlandığında –ki dünyada çok somut örnekleri mevcuttur- kentler için model oluşturacak, özendirici ve motive edici bir etkisi olacaktır.

Kaynakça

Bayram, F., (2001), “Sürdürülebilir Kentsel Gelişme: Araçlar, Yaklaşımlar ve Türkiye”, Cevat Geray’a Armağan, Mülkiyeliler Birliği Yayınları: 25, Ankara, ss. 251-265.

Yazar, K.H., (2009), “Sürdürülebilir Kent: Göstergeleri, Formu ve Planlama Süreci”, 21. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi: Doğa Kent ve Sürdürülebilirlik, Bursa, ss. 115-122.

König, A., (2010), Summary Report on the ISCN Symposium: Better Campüs, Better City, Shanghai.

Smith, A., (1989), “In our Backyard”, Yayınlanmamış Master Tezi, LA University.

Orr, D., Worldwatch Institute, (2010), “Dünyanın Durumu 2010: Kültürleri Dönüştürmek”, Editör,Levent Cinemre, T.C. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, ss.125-137.

Implementation Guidelines to the ISCN-GULF Sustainable Campus Charter, Version October 27, 2010.

Höger, K., (2010), ISCN Symposium, “Sustainable Campus Masterplanning and Development”, Norwegian University of Science and Technology.

EKOIQ, (2010), “Yeşil Üniversite Nasıl Olunur?”,İstanbul, ss. 30-38.

Eryıldız, S., (2007), “Yeşil Yerel Yönetim,” Algi Yayınları, Ankara.

YEREL YÖNETİŞİM, KATILIM VE KENT KONSEYLERİ

LOCAL GOVERNANCE, PARTICIPATION AND CITY ASSEMBLIES

M. Akif ÇUKURÇAYIR*

H. Tuğba EROĞLU**

Hayriye SAĞIR***

Özet

Çağdaş demokrasiler, temsili demokrasilerin yetmezlik sorununu katılımcı mekanizmalar üreterek çözmek için büyük çaba harcamaktadırlar. Çağdaş demokratik rejimlerde başta yurttaş girişimleri, yarı doğrudan demokrasi, planlama kurumları, yurttaş forumları, toplumsal örgütlenmeler, elektronik oylama ve katılım ortamları, çağrı merkezleri, şikayet büroları ve kamuoyu yoklamaları olmak üzere birçok mekanizmadan yararlanılmaktadır.

Bu mekanizmaların kullanılmasının üç önemli amacı olduğu belirtilebilir:

1. Demokratik kültürün öğrenilmesi ve yaşatılmasının başarılması.
2. Yerel kalkınmanın siyaset, yönetim, özel sektör, sivil topluluk kuruluşları ve yurttaş katkılarıyla etkileşimli bir

---

♦Bu makale TÜBİTAK-SOBAG 109K441 nolu “Yerel Demokrasi Mekanizması Olarak Kent Konseyleri: Kuruluş, Etkinlik ve İşlevsellik Sorunlarının Analizi ve Bir Model Önerisi” başlıklı proje temel alınarak hazırlanmıştır.

*Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü, akifcukurcayir@gmail.com, acukurcayir@selcuk.edu.tr

**Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü, hteroglu@gmail.com, hteroglu@selcuk.edu.tr

*** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü, hayriyesamur@hotmail.com, hayriyesamur@selcuk.edu.tr

yöntemle sürdürülmesi; dolayısıyla daha güçlü bir yerel kalkınma mekanizmasının oluşturulması.

3. Meşru, açık, hakça ve daha da önemlisi hesap verebilir/denetlenebilir, bir yönetim sisteminin başarılması, dolayısıyla yerel kamu hizmetlerinde etkinlik ve verimlilik artışının sağlanması.

Son reformlar sonucunda 5393 sayılı Belediye Yasası ile belediyeler yeni birtakım görevler ve yetkilerle donatılmıştır. Bu yetkilerden birisi de kent konseylerinin oluşturulması konusunda verilen yetkidir. Kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Bu bağlamda bu sürecin nasıl oluşturulduğu ve sürdürüldüğü; belediyelerin bu süreci tamamlayıp tamamlamadığı; “Kent Konseyi” mekanizmasının beklentileri karşılayıp karşılamadığı ve son olarak, etkin bir model ve uygulama için nelerin revize edilmesi ve eklenmesi gerektiğinin alan araştırmalarıyla belirlenmesi ve analiz edilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kent Konseyleri, Katılım, Yerel Demokrasi, Yönetişim, Etkinlik

Abstract

Modern democracies are striving for to solve the insufficiency problem of the representative democracies by composing participant mechanisms. To solve this problem which is identified as “legitimation crisis” in democracies, participation seems to be the way through this complexity. Modern democratic regimes; too many different mechanism such as citizen initiatives, semi-direct democracy, planning institutions, citizen forums,

community organizing, e-voting and e-participation platforms, call centers, complaints office and public opinion polls are used.

It can be denoted that the using of those mechanisms have three important aims:

1. To achieve learning and perpetuating of the democratic culture
2. To sustain the local development with an interactive method via the “contributions of politics, administration, private sector, non-governmental organizations and citizens; thus, to compose a stronger local development mechanism.
3. To achieve a licit, open, just and especially accountable administration system; thus, to increase efficiency and effectiveness in local public services.

By reason of the latest reforms, with the Municipal Code no. 5393, the municipalities have endowed with certain authorities and duties. One of them is the authority to constitute city assemblies. The city assembly aims to develop urban vision and citizenry conscious, to protect urban benefit, to realize sustainable development, sensibility to environment, solidarity, transparency, accountability, participation and local government principles. In this context, it is a must to clarify how the process was designed and sustained, whether it has completed by the municipalities or not, whether “the city assembly” mechanism meets the needs or not and finally for an efficient model and application what has to be revised and added are the points that need to be analysed by the field surveys

Keywords: City Assemblies, Participation, Local Democracy, Governance, Efficiency

Giriş

Geleneksel yerel yönetimin yeni aktörlerin katılımıyla çok daha kompleks bir yönetim yapısına dönüşmesi, artık yalnızca bir kuramsal yaklaşım olmaktan çıkmıştır. Bu kuram ve düşünceler dünyanın her yerinde uygulamaya dönüştürülmüş ve dönüştürülmektedir. Sivil girişimlerin işsizlik, sağlık, suçla mücadele ve topluluk inşası gibi çabaları artık sınırları aşmıştır. Bu tür çabalar mahalle, belde, kent, ülke ve dünya çapında önemli gelişmeler ve yapılanmalara dönüşmektedir (Goss, 2001: 1). Bu nedenle yerel siyasetin geleneksel kodlarla sürdürülmesi olanaksız hale gelmiştir. Bu yeni yaklaşım ya da yöntemin adı “ortaklaşa” yönetim ya da “yönetişim”dir. Kavram özünde yeni ilişkiler, roller ve bağlamlar tesis etmektedir. Yönetişim, yerel siyasetin meşruiyet ve katılımcı boyutuyla ilgili ve katılım süreçlerini ilgilendiren en önemli kavramlardan birisidir.

Kent konseyi, yönetim yaklaşımının uygulanabilmesi açısından önemli olanaklar sunan bir modeldir. Türkiye’de kurumsallaşması yönünde önemli çabalar görülmektedir. Ancak, bu çabalar yeterli değildir. Bu çalışmada TÜBİTAK SOBAG grubunda gerçekleştirilen 109K441 No’lu proje bulgularından yararlanılarak kent konseylerinin yerel demokrasinin gelişme ve yayılmasına katkıları irdelenmektedir.

1. Yerel Yönetişim

Yönetişim kavramı ilgili literatürde 1990’lı yıllardan beri yoğun bir biçimde tartışılmış ve oldukça geniş bir etki alanına sahip olmuştur. Devleti ve merkezi yönetimi yalnızca “yönlendirici” bir konumda bırakan, buna karşılık özel sektör, sivil toplum, yerel yönetim ve gerektiğinde uluslararası kuruluşları etkinleştiren bir model önerisidir, yönetişim. Yönetişim yaklaşımının yalnızca bu boyutlarından söz etmek elbette oldukça sınırlandırıcı bir tutum olacaktır. Kavramın en önemli katkılarından birisi de, önerilen

mekanizmalarla siyasetin ve siyasetçinin “meşruiyeti”ni sağlamaya yönelik çabalar öngörmesidir (Tekeli, 2006: 23). Temsili demokrasilerin en önemli sorunu olan meşruiyet sorunu bu yolla aşılmaya çalışılmaktadır. Bir başka boyutuyla yönetim kavramının yaygın kullanımı, “kötü yönetimleri” “iyileştirme” amacıyla gerçekleştirilmiştir. Dünya Bankası ve UNDP gibi kuruluşlar, özellikle “yapılan yardımların” kötü amaçlarla ve yolsuzluk ekonomilerinde kullanıldığını ileri sürerek; bunu önlemenin en iyi yolunun toplumu ve vatandaşları kendi çıkarlarını korumasını sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi olduğunu ileri sürmüşlerdir (UNDP, 1997’den Gündoğan, 2010: 27). Bir anlamda kamu yönetimleri ile uluslar arası ilişkilerde “koşulluluk” belirleyici olmaktadır. Haklı gerekçelerinin olduğunu da belirtebiliriz elbette...

Yönetişim genelde ve yerelde bir anlamda “yeni bir toplumsal işbölümü” ortaya çıkarmaktadır. Bu işbölümü sürecinde belirleyici tek “özne” olarak devletin egemenliğini sürdürmek yerine, toplumsal sorunların çözümünde var olan yerel, ulusal ve uluslararası aktörleri de sisteme dahil etme arayışı söz konusudur. Yönetişim, yerel alanda kentsel hizmetlerin görülme biçimini de değiştiren, alternatifler ortaya çıkaran bir yaklaşımdır. Bu felsefeyle kentli tercihlerine daha duyarlı bir yapının ortaya çıkma olanağı doğmuştur (Göymen, 2010: 90-91). Yönetişim kavramı da hem kamu yönetimi, hem de yerel yönetim için önemli katkılar sağlayan kavramlardan birisi olarak ortaya çıkmıştır. Yönetişim kavramıyla birlikte, yurttaşın yurtta, geleneksel yönetim yapısının hiyerarşik karakteri, müdahaleci niteliği ve hantallaşmış yapısından kaynaklanan sorunlar karşısında daha aktif bir konuma gelebileceği öngörülmektedir.

Yönetişimin ilkeleri konusunda farklı kaynaklarda çok sayıda ilkeden söz edilmektedir. Ancak, yönetimle ilgili belirli temel ilkeler vardır. Bu ilkeler şöyle özetlenebilir (Palabıyık, 2003: 233-236):

- a. *Meşruiyet/yasalılık (legacy)*: Meşruiyet sorunu, çağdaş yönetim sistemlerinin korkulu rüyası haline gelmiştir. Temsili demokrasilerin en önemli krizi meşruiyet konusunda yaşanmaktadır. Yönetişim yaklaşımı, yönetimin meşruiyetinin en önemli kaynağının katılım olduğunu varsaymaktadır. Yönetim sistemlerinin halk tarafından kabullenilebilmesi için karar süreçlerinin bütün paydaşlara açık hale getirilmesi gerekmektedir.
- b. *Hesap verebilirlik (accountability)*: Meşru bir yönetsel/siyasal sistem için temel koşul, hesap verebilir/denetlenebilir bir yapının var olmasıdır. Kamu örgütleri her zaman her eylem ve işlem için hesap verebilir olmak durumundadırlar. Kamu harcamalarının kaynağını yurttaş sağladığı için, her koşulda yurttaşın hesap sorabilir; kamunun da hesap verebilir olması gerekir.
- c. *Etkinlik (efficiency)*: Kamusal hizmetler ve olanaklar eşit olarak halka ulaştırılabiliyor ve bu sonuçlardan yurttaşlar memnun oluyorsa bu durumda kamu yönetiminin etkinliğinden söz edilebilir. Memnuniyet en az özel sektörde olduğu gibi, kamu sektöründe de önemlidir. Etkinliğin sağlanabilmesi için, yönetsel süreçleri sürekli denetleyebilecek çoklu bir denetim sisteminin var olması gerekir.
- d. *Öğrenmeye dayalı yönetim (learning organisation)*: Yönetişim yaklaşımında bilgi kullanımı yönetsel etkinliklerde en önemli boyuttur. Halkın, ekonomik, toplumsal, siyasal aktörlerin her durumda bilgi sahibi olabileceği bir süreçler bütünüünün başarılması, yolsuzluklardan ve kötü yönetimden uzak bir kamu hizmet süreci ortaya çıkaracaktır.

- e. *Hakkalık ve eşitlik* gibi özellikler de yönetişimin temel özellikleri arasında sayılmaktadır. Yönetişimde hakaniyet ilkelerinin gözetilmesi; yönetişim süreçlerinin oluşumunda ve yönetişim süreçlerinin sonucunda yurttaşların eşit bir biçimde her türlü olanak ve fırsattan yararlandırılması anlamına gelmektedir.

Bu özellikleriyle yönetişim yerel/kentsel politikalara önemli açılımlar kazandırabilir. Katılımcı bir yerel demokrasi anlayışı bütün örgütlenmiş sosyal grupların temsiline olanak sağlayacağından yerel yaşamın güçlenmesiyle sonuçlanacaktır. Yerel siyasetin zenginleşmesi ve genişlemesi için de, yönetişimci yaklaşım önemli fırsatlar sunmaktadır.

Yerel yönetimlerle sivil toplum kuruluşlarının etkileşimi, yerel ekonomik kalkınma için önemli fırsatlar oluşturabilir. Bu amacın gerçekleşmesi, her iki kesimin “uyumlu” ve birbirlerini destekleyici tutumlarıyla yakından ilgilidir. Bu sonuçların sağlıklı bir biçimde gerçekleşebilmesi “yönetişim iklimine” ve “türüne” bağlıdır. Diğer bir deyimle oluşturulan yönetişim mekanizmalarının nitelikleri ve yapısı belirleyici olmaktadır (Acar, 2003: 325). Diğer taraftan Dünya Bankası’nın özendirici politikalarıyla yaygınlık kazanan yönetişim uygulamaları, yerel, ulusal ve küresel sorunların çözümünde çok ortaklı bir yönetim, denetim ve çözüm mekanizması öngörmektedir. Sosyal işbirliği özendirilerek, yerel aktörler ve sivil toplum aktörleri harekete geçirilerek toplumsal sorunlara sahip çıkılması sağlanmakta, gerekirse uluslararası aktörler de sorunlara ve çözümlere taraf olmakta ve bu durum ulus devletinin sorun çözme yeteneğini artırmaktadır (Ray, 1999: 356). Sorun çözüme tek boyutlu irade, genellikle yetersiz kalmaktadır.

2. Yerel Siyaset ve Katılımcı Demokrasi

Yerel siyaset, küreselleşme ve yerelleşme tartışmaları çerçevesinde önem kazanmıştır. Küreselleşme, ekonomik, sosyal ve siyasal benzeşmelerin ve yakınlaşmaların benimsenmesi anlamında çağdaş ve etkin akımlardan birisidir. Fakat küreselleşme yerelliğin ortadan kaldırılması anlamında kabul edilmemektedir. Daha da ötesi, yerellik gerçek siyaset olarak tanımlanmakta; kaynakların mekansal dağılımından pay alma anlamında ele alınmaktadır. Yerel özerklik de, merkezin gereksiz müdahalelerinin önlenmesi için, liberal demokrasi savunucuları tarafından vazgeçilmez bir değer olarak görülmektedir (Keleş, 1994: 25). Dolayısıyla söylenildiği gibi liberal sistem, yerelliğe karşı değildir, yerelliğin güçlendirilmesini sağlama çabasıdır.

Yerel siyaset, eğer katılım ve birlikte biçimlendirme ile yapılandırılmış/kurumsallaşmış ise işte o zaman yerel siyasetle ilgili yolsuzluk ve kötü yönetim kaygıları en aza indirilebilir. Katılımın, katılımcılar açısından getirisi, kendini gerçekleştirme olanaklarının artması iken, siyasal sistem içinse meşruluk ve gerçekçilik olanaklarının sağlanmasıdır. Daha fazla katılım, daha fazla demokrasi demek midir? Katılım, yerel halkın refah düzeyinin ve esenliğinin artmasına hizmet etmelidir. Ancak, katılma davranışı bireylerin egosunu tatminden öteye gitmeyen bir uğraş olarak da görülebilir. Katılımda, meşhur “ortalama yurttaşın” bilgi ve katılıma ilgi düzeyi önemli değişkenlerdendir. Siyasal açıdan bilgili, ilgili, tartışmaya açık, tartışma yeteneği olan, aktif yurttaşlara bağlı olarak katılımın getirileri değişecektir (Gabriel, 1983: 100). Demokrasinin yaşaması, toplumsal sistemin bir parçası olan siyasal/yönetimsel sistemin meşruluk ve usallık temellerine oturması ve yurttaşlarına siyasal/yönetimsel sistemle özdeşleşme olanakları sunmasına bağlıdır. Bu da, her şeyin kamuoyu önünde gerçekleştiği ve halk denetiminin temsilciler yoluyla da olsa

yürütüldüğü bir sistemde olanaklıdır. Beklenen bu sonucun elde edilmesi ve siyasal sosyalleşmenin sağlanması ve güçlendirilmesi yalnızca katılımcı yöntemlerin kullanılmasına ve yurttaşların bu süreçlerde yer almasına bağlıdır (Bernotat, 1982: 44-46). Katılımcı demokrasi, temsili demokrasinin sorunlarını ve tıkanıklıklarını en aza indirecek yöntemleri ve amaçları içeren çağdaş bir anlayıştır. Bu anlayış, 1960'lı yıllardan itibaren güçlenmiş, günümüzde dijital teknolojilerle yeni bir boyut kazanmıştır. Devletin, toplumun, ekonominin, siyasetin ve son çözümlemede yurttaşın "dijitalleştiği" bir uygarlık dönüşümü evresindeyiz. Bu evrede, çağdaş yurttaşlık kimliğinin gereği olarak 7/24 saat yurttaş ve yönetimin iç içe geçtiği ve belirleyici olduğu yeni bir durum söz konusudur. Bu da katılımcı/diyalojik demokrasi yöntemlerinin yoğun olarak yaşandığı süreçleri zorunlu hale getirmiştir.

3. Yerel Siyaset ve Gönüllülük

Devlet-toplum işbirliğinin diğer bir adıdır, "gönüllülük." Bir anlamda yönetim-yurttaş dayanışması olarak da adlandırılabilir. Dünyada son yirmi yılda yoğun gelişmeler ve tartışmalara konu olan gönüllülük mekanizması, Türkiye'de 2003 sonrası yapılan reformlarda yerel yönetim yasalarına girmiştir. Hem İl Özel İdaresi hem de Belediye Kanununda yer alan gönüllülük mekanizması, yerel siyasete farklı bir boyut getirmiştir. Gönüllülük uygulamaları özellikle yerel alanda çok ilgi görmüştür.

Devlet, gerek yerel alanda gerekse ulusal ölçekte tek başına bazı toplumsal hizmetleri karşılamada ve boşlukları doldurmada yetersiz kalmaktadır. Bu saptama, hem gelişmekte olan ülkeler hem de gelişmiş ülkeler için geçerlidir. Dolayısıyla, özellikle gelişmiş ülkelerde toplumu hem demokratik katılım açısından aktive eden, hem de akçal bakımdan bazı kamusal hizmetlerin görülmesi için *toplumcu* kaygılarla harekete geçiren politikalar ve örgütlerin sayısında inanılmaz bir artış

yaşanmaktadır. Toplumsal yardım amaçlı hükümet dışı kuruluşların (NGOs) sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Konu özellikle yerel yönetimlerin akçal sorunlarının artmasından sonra, bazı yerel kamusal hizmetlerin yurttaş dayanışmasıyla çözülmesi konusunda birçok ülkede önemli bir ilgi gördü. Bir kentte yaşayan yurttaşların yaşlıların bakımını üstlenmeleri, cadde temizliğini birlikte yaptırılmaları/yapmaları, kent içinden geçen su kanallarının bakımı ve otobüs durakları yapımı gibi birçok konuda hem akçal katılım hem de işbirliği örnekleri giderek yaygınlaşmaktadır (Steinberg, 1996: 21). Gönüllülük, Tükiye’de Köy Yasası’nda yer alan imece ve salmanın, kentsel alanda yaşatılmaya çalışılması olarak da yorumlanabilir. Çünkü, Köy Yasası, köyün “ortak gereksinimleri” için hem işgücü desteğini, hem de akçal katılımı öngörmektedir.

Gönüllülük, *yurttaş odaklı yerel yönetim* için toplumun dayanışmacı duygularını eyleme döken, önemli bir toplumsal ağ (network) ilişkisinin başarılmasını sağlayan; bunların yanında yerel yönetimlerin akçal bakımdan desteklenmesi ve yurttaşa yönetim birimlerini denetleme olanağı veren bir yapının oluşturulmasını gerektiren bir kurumsallaşmadır (Budaes, Grüning, 1997: 7). Gönüllülük, ağır bürokratik yapıların *yurttaş odaklı yerel yönetime* dönüşmesini sağlayıcı bir işlevin de gerçekleşmesini sağlamaktadır. Yurttaşı kabuğundan çıkarıp, hem sosyal sorumluluk vererek toplumsal sorunlarla ilgilenmesini sağlamak hem de demokratik kurumların sağlıklı işlemesini sağlamak için, gönüllülük bütün toplumsal sınıflar için önemli kuramsal ve pratik yararlar sağlamaktadır (Hill, 1996: 6). Yurttaşın özel alandan kamusal alana çekilmesi, ancak ve ancak gönüllü olarak katılabileceği sosyal sorumluluk projeleri ile olabilir.

4. E-Demokrasi, M-Demokrasi ve Açık Yönetim (Open Government) Uygulamaları

Yurttaş odaklı bir yönetim en küçüğünden en büyüğüne kadar bütün sosyal aktörleri bir araya getirmeyi amaçlayan ve sosyal bir ağ (network) ile sorunların üstesinden gelmeyi strateji olarak benimseyen bir yönetimdir. Yurttaşların, sivil toplum kuruluşlarının, siyasal partilerin ve diğer aktörlerin aralarında etkileşimi ve işbirliğini sağlamada en önemli yardımcı bilişim teknolojileri yapmaktadır. Bilişim teknolojileri ve özellikle internet yurttaş odaklı bir yönetimin başarılması için temel araçlardan birisi durumundadır (Plamper, 2000: 22-23).

Mobil devlet ve mobil demokrasi uygulamaları ile yönetim yurttaş ilişkilerinde yeni bir boyut ortaya çıkmıştır. Cep telefonlarının günlük yaşamda bireysel etkinliklerin ayrılmaz bir parçası haline gelmesi, hem demokratik hem de yönetsel süreçlerde bu olanağın kullanılmasını da zorunlu hale getirmiştir.

E-devlet uygulamalarının hem mobil devlet hem de açık devlet (open government) için oldukça önemli bir temel oluşturduğunu belirtmek gerekir. Özellikle yönetimden yurttaş (G2C), yönetimden sivil topluma ve özel sektöre hizmet akışını sağlanmasında bu teknolojilerin yaşamsal bir rol oynadığı açıktır. E-toplum, e-yurttaş, e-siyaset kavramlarını m-toplum, m-yurttaş ve m-siyaset kavramları izlemiştir. Son aşamada özellikle ABD yönetiminin inisiyatifi ile kısa zamanda Avrupa ve dünyada ilgi gören açık yönetim (open government) uygulamaları yönetim biliminde farklı bir boyut olarak öne çıkmıştır. Açık Yönetim (open government) özellikle web 2.0 teknolojileri yardımıyla uygulanabilecek bir dizi süreç ve mekanizmadan meydana gelmektedir. Temel yaklaşım olarak devletin ve genel olarak bütün kamu yönetiminin açık bir biçimde yönetilmesi ve ilgili taraflara açılması anlamına gelmektedir. Açıklık, katılımçılık, işbirliği,

yenilikçilik, erişilebilirlik, yönetsel verilerin halka sunulması, açıkça bilgilendirme, açık standartlar ve birimler, ortaklaşa yönetim gibi kavram ve süreçler açık yönetimi oluşturan unsurlar olarak kabul edilmektedir (Von Lucke, Geiger, 2010).

Gerek mobil devlet gerekse açık devlet uygulamaları gittikçe daha fazla dijitalleşen dünyada ortaya çıkan yeni yurttaş tipolojilerinin beklentilerinin karşılanmasında önemli bir boşluğu dolduracaktır. Devletin gizliliği olmayan ve stratejik alanları ilgilendirmeyen bütün kararlarını, işlemlerini ve uygulamalarını halka ve ilgililere açması çok önemli bir meşruiyet sağlayacaktır.

5. Kent Konseyleri

Kent konseyi kavramı, Belediye Kanununun 76. maddesi ile yasal bir niteliğe bürününceye kadar benzer örgütlenmeler, kent meclisi, şehir meclisi, kent kurultayı, kent danışma meclisi, kent parlamentosu, kent platformu vb başka bir takım adlarla da tanımlanmışlardır. Yapıları ve çalışma yöntemleri bir kentten diğerine farklılık göstermekle birlikte, kent konseylerinin genel işlevi kentteki tüm paydaşları bir araya getirerek, tüm kenti kucaklayan bir ortak akıl oluşturulmasını sağlamaktır (Pektaş ve Koçak, 2007: 132).

Yasanın ilgili hükmünün uygulanması amacıyla 8 Ekim 2006 gün ve 26313 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren kent konseyi yönetmeliğinin 8., 10/1, 11, 13 ve Geçici 2. maddelerinin iptali için Danıştay'ın Sekizinci Dairesine dava açılmıştır. 9 Haziran 2006'da yönetmelik, dava sonucuna göre değiştirilerek yeniden yürürlüğe girmiştir.

Yönetmelikte yapılan değişiklikler kent konseylerinin demokratikleştirilmesi ve sivilleştirilmesi yönünde yapılan değişikliklerdir. Bu değişiklikler içinde özellikle kent konseyi yapısının sivilleştirilmesi bağlamında 8. maddede önemli değişiklikler yapılmıştır. 2006 tarihinde çıkarılan yönetmelikteki kent konseyi oluşumu için milletvekillerinin yer alması fıkrası kaldırılmıştır. Yine

belediye meclis üyelerinin kendi üyeleri arasından seçeceği temsilcileri fıkrası kaldırılmıştır. Aynı şekilde il genel meclisi üyelerinin yer alması fıkrası da kaldırılmıştır. Muhtarların temsili konusunda da bir değişikliğe gidilmiş ve temsilci sayıları artırılmıştır. Yine bu maddede kent konseyinin ortaklık anlayışı çerçevesinde merkezi yönetim, yerel yönetim, kamu kurumu niteliğindeki kuruluşları ve sivil toplumu bir araya getirdiğine vurgu yapılarak demokratik bir yapılanmanın altı çizilmiştir. Ayrıca kent konseyi başkanı ayrı bir organ olarak gösterilmiştir. Bu biraz da belediye başkanından da farklı bir başkan seçilmesi yönünde değerlendirilebilir. Ayrıca kent konseylerinin kurumsallaşmaları adına genel sekreterlik yapısının oluşturulması ve bir bütçenin temin edilmesi de söz konusu yönetmelikte yapılan değişiklikler olarak görülmektedir.

5.1. Kent Konseyinin Amaçları

8 Ekim 2006'da yayınlanan Kent Konseyi Yönetmeliği'nin 1. maddesinde ve Belediye Kanununun ilgili maddesinde öngörülen amaçların kent konseylerinin de genel amaçları olduğunu belirterek şu şekilde sıralayabiliriz:

- Kent yaşamında kent vizyonunun geliştirilmesi,
- Kent yaşamında hemşerilik bilincinin geliştirilmesi,
- Kentin hak ve hukukunun korunması,
- Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması,
- Çevreye duyarlılığın artırılması,
- Sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın artırılması,
- Saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım, yönetişim ve yerinden yönetim ilkelerinin uygulanması

Bu amaçların gerçekleştirilmesiyle kentte katılımcı bir yönetim anlayışının yaygınlaştırılması ve kentte yaşayan herkesin kent yönetiminde söz sahibi olabilmesi hedeflenmektedir.

5.2.Kent Konseyinin Görevleri

Kent konseyleri kent yönetiminde demokratik bir zemine dayalı olarak katılımcı bir yönetim anlayışının oluşturulmasını hedeflemektedir. Bu hedefin gerçekleştirilebilmesinde kent konseylerinin birtakım görevleri yerine getirmesi beklenmektedir. Bu görevler 2006 tarih ve 26313 sayılı Kent Konseyi Yönetmeliğinde 6. maddede şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını, hemşehrilik hukuku ve ortak yaşam bilincinin geliştirilmesini, çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışının benimsenmesini sağlamak
2. Sürdürülebilir gelişmenin sağlanması ve bu konuda ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik planların hazırlanması ve uygulanmasını sağlamak.
3. Kente ilişkin temel stratejiler ve faaliyet planlarının belirlenmesinde, uygulama ve izleme süreçlerinde tüm kenti kapsayan ortak bir aklın oluşturmasına katkıda bulunmak.
4. Yerellik ilkesi çerçevesinde katılımcılığı, demokrasiyi ve uzlaşma kültürünü geliştirmek.
5. Kentin kimliğine ilişkin tarihi, kültürel, doğal ve benzeri değerlere sahip çıkmak ve geliştirmek.
6. Kent konseylerinin en önemi görevlerinden bir tanesi de kent kaynaklarının kullanılması ile ilgilidir. Kent kaynaklarının etkili, verimli ve adil kullanılması, artan nüfus karşısında azalan kaynakların korunması ve sürekliliğinin sağlanması açısından önemlidir.

7. Kent konseylerinin çevreye ve topluma karşı duyarlılığı artırma görevleri de bulunmaktadır.
8. Kent konseyleri özellikle sivil toplum kuruluşları ile birlikte orak akıl ve uzlaşmacı kültürün oluşturulması suretiyle kentte sivil toplumun gelişmesine ve kurumsallaşmasına katkıda bulunma görevini yerine getirmektedir.
9. Kent konseyleri kentteki çocuklar, gençleri kadınlar ve engelliler gibi farklı toplumsal grupların toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlama amacını taşımaktadır.
10. Kent konseyleri özellikle yeni yönetim anlayışına uygun bir şekilde kent yönetiminde saydamlık, katılım, hesap verebilirlik, öngörülebilirlik ilkelerinin uygulanmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.
11. Son olarak kent konseyinde oluşturulan görüşlerin değerlendirilmek üzere ilgili belediyeye gönderilmesini sağlamak görevinden söz edilmektedir.

6. Yerel Demokrasi ve Kent Konseyleri

Siyasal sistemlerin demokratikliği her türlü kalkınma için temel koşuldur. Sistemin demokratikliğini belirleyen ölçütlerden biri de, sistemin uzun dönemde yurttaşın isteklerine akılcı bir duyarlılık gösterip göstermediğidir (Lijphart, 1986: 23). Kararların alınmasında yurttaşların katılımının sağlanması ve alınan kararların yurttaşlara duyurulması bu bağlamda önemlidir. Katılımcı bir yerel yönetim modeli oluşturulması ve yerel alanın güçlendirilmesi çerçevesinde, 5393 sayılı Belediye Kanununda bilgi edinme hakkı kapsamında meclis kararlarının ve ihtisas komisyonu raporlarının

halka duyurulması ve isteyenlere verilmesi 24. maddede düzenlenmiştir (Çukurçayır, Eroğlu, 2008: 199).

Yine kanunda hemşehrilik düzenlemesi yapılmıştır. Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrısı olarak kabul edilmiştir (13. madde). Sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesinde hemşehriler arasında etkileşimin sağlanması için üniversiteler, meslek kuruluşları, sendikalar ve uzman kişilerin katılımı sağlanacaktır. İhtisas komisyonlarında (24. madde) ve kent konseyinde (76. madde) sivil toplum kuruluşları görüş bildirme hakkına sahiptirler (Çukurçayır, Eroğlu, 2009: 228).

Dolayısıyla kent konseyleri, ihtisas komisyonları, yerel hizmetlere gönüllü katılım, sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği, meclis kararlarının uygun araçlarla halka duyurulması için önemli olan katılımı artırmaya yönelik mekanizmaların başarısı, yerel yönetim siyasetçilerinin bu mekanizmaların etkisine olan inancına bağlıdır. Yerel siyasetçiler, bu mekanizmaları halka duyurmada, alınan kararların uygulanmalara yansıtılmasına, toplumsal kesimlerin eşit bir biçimde temsillerinin sağlanmasına özen gösterilmelidirler. Böylece yerel halkın ve sivil toplum kuruluşlarının söz konusu katılım mekanizmalarına olan inancı ve katılım konusundaki istekliliği artacaktır (Kösecik, 2010: 189)

Bu bağlamda her kentli bireyin kent yönetimi ve karar alma süreçlerine katılması ve yerel demokrasinin güçlendirilmesi yolunda iyi yönetim prensipleri ile kent konseyleri örtüşmektedir. İyi yönetim prensipleri ile kent yönetimine bakıldığında, etkin, eşitlikçi, güvenli ve sürdürülebilir ekonomik ve sosyal kalkınmanın, katılımcı ve çok ortaklı/paydaşlı yönetim biçimleri ve dolayısıyla kentsel yönetim araçlarının gerekliliğinden bahsedilmektedir. Kentteki tüm paydaşların kent için hem problemlerin ve önceliklerin belirlenmesinde hem de fırsatların değerlendirilmesinde sorumlu ve duyarlı güç kullanmaları gerekmektedir. Yönetimi temel alan kent yönetimi

yaklaşımlarının başarılı olabilmesi için toplumdaki tüm aktörlerin desteği ve aktif katılımları şarttır (Shehrin, 2010: 268-269).

Diğer bir deyişle yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, hizmet sunumunda daha etkili ve verimli hale getirilmesi, demokratik bir yapıya kavuşturulması doğrultusunda yapılacak çalışmalarda halkın katılımına ilişkin yöntemlerin geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Günümüzde çağdaş yerel yönetimin gerektirdiği verimli, etkin aynı zamanda demokratik yerel yönetim yapısının, halkın yönetime katılması ve denetlenmesiyle gerçekleştirilebileceği öngörülmektedir (Turgut, 2010: 421-422).

Katılımcı demokrasilerde, yerel halk katılımı politika çalışmalarının bir parçası olan yönetimin oluşturulması, karar alma, planlama ve uygulama süreçlerine her aşamada halkın katılması, halkın dilek istek ve beklentilerinin sürekli dinlenmesi, tespit edilmesi ve yapılan işlemler hakkında halkın bilgilendirilmesi yöntemlerini kapsamaktadır (Turgut, 2010: 422).

Bu bağlamda Belediye Kanununun 76. maddesinde kurulması öngörülen kent konseyleri; kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasi partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla kentte, bahsedilen çok aktörlü ve katılımcı yönetim anlayışının ortaya çıkmasında ve yaygınlaştırılmasında önemli roller üstlenen oluşumlardır.

7. Araştırma Yöntemi ve Bulguları

Projede araştırma yöntemi olarak anket ve mülakat teknikleri tercih edilmiştir. Ayrıca web sayfaları, kent konseyleri toplantı tutanakları ve yayınları üzerinden içerik çözümlemesi yapılmıştır. Rastlantısal örnekleme yöntemi ile bölgede temsil yeteneği olduğu düşünülen 68 kent konseyi belirlenmiştir. Bu kent konseylerinin belirlenmesinde yürüttükleri faaliyetler, projeleri,

web sayfaları, çıkardıkları bültenler, iletişim adreslerinin tam olarak bulunması da belirleyici olmuştur. Kent konseyleri üyeleri ile Ağustos-Aralık 2010 tarihleri arasında görüşmeler yapılmıştır.

Her kent konseyinden beş kişi olmak üzere toplam 330 kişi ile görüşülmesi hedeflenmiştir. Proje kapsamında her kent konseyinden beş üye ile görüşülmesi öngörülmüş ve özellikle kent konseyi başkanları, genel sekreterler, çalışma grubu üyeleri ile görüşülmüştür. Dolayısıyla bu sayı, kent konseylerinin işleyişleri hakkında bilgi sahibi olunması adına yeterli olmuştur. Görüşülen kent konseylerinden 15 tanesinde belirlenen sayı (5 üye) tamamlanmıştır. Kent konseylerinden belirlenen sayıda anket yanıtlanmamış olması, uygulamadaki aksaklıklardan ziyade kent konseylerindeki çalışma disiplininin olmamasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 1: Kent Konseyinde Alınan Kararlar Belediye Meclis Gündemine Alınması

	Sayı	%
Evet	174	81,7
Hayır	29	13,6
Fikrim yok	10	4,7
TOPLAM	213	100,0

Kent konseylerinin etkinliği noktasındaki en önemli belirleyicilerden biri olarak kent konseyinde alınan kararların belediye meclis gündemine alınıp alınmadığı sorulmuştur. Üyelerin % 81,7'si belediye meclisi gündemine kent konseyi kararlarının alındığını belirtirken % 13,6'sı kararların meclis gündemine alınmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 2: Meclis Gündemine Alınan Kararlardan Uygulama

Programlarına Alınanlar

	Sayı	%
Evet	142	66,7
Hayır	50	23,5
Fikrim yok	21	9,9
TOPLAM	213	100,0

Kent konseylerinin amacına ulaşip ulaşmadığı hususunda özellikle alınan kararların sadece meclis gündemine alınması yetmemektedir. Aynı zamanda bu kararların uygulama programlarına alınmaları da önemlidir. Çalışma kapsamında görüşme yapılan kent konseyi üyelerine bu kararlardan uygulama programlarına alınanlar olup olmadığı sorulmuştur. Üyelerin % 66,7'si uygulama programlarına alınan kararların olduğunu belirtirken, % 23,5'i uygulama programlarına alınan kararlar olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 3: Uygulama Programlarına Alınan Kararların Konuları

	Sayı	%
Cevap yok	55	25,8
Çevre düzenlemesi	32	15,0
Kültürel etkinlikler	11	5,2
Kadınların rollerinin iyileştirilmesi	2	,9
Kentsel dönüşüm ve kent yönetimi	12	5,6
Eğitim faaliyetleri	6	2,8
Engellilerle ilgili projeler	9	4,2
Belediye hizmetleri	6	2,8
Vatandaş kartesi	2	,9
Boş zamanları değerlendirme	3	1,4
İnsan hakları	4	1,9

TOPLAM	142	66,7
---------------	------------	-------------

Sonuçlar birbirine benzer çalışmaların gruplandırılmasıyla ve belli başlıklar altında toplanmasıyla sunulmaktadır. Kent konseyi kararlarından uygulama programlarına alınanlar olduğunu belirten üyelerden % 25,8'i maalesef ne tür çalışmalar olduğunu belirtmemişlerdir. Diğer yandan % 15'i kentin görünümünün iyileştirilmesi, çevreye duyarlılığın artırılması yönünde çevre düzenlemesine yönelik çalışmaların uygulama programlarına alındıklarını belirtirken, % 5,6'sı kentsel dönüşüm ve kent yönetimi ilgilendiren kararların uygulama programlarına alındıklarını belirtmiştir. Yine üyelerin % 5,2'si gerçekleştirilen sosyal ve kültürel etkinlikler düzenlendiğini belirtmişlerdir. Kentteki engelli yurttaşların kentte yaşamlarının kolaylaştırılması için yürütülen projeler olduğunu belirten üyelerin oranı % 4,2'dir.

Bu çalışmalar ayrıntılandırıldığı zaman "Kent Müzesi" kurulması, "Tarihi ve Kültürel Etkinlikler", "Okullara Kütüphane Kurulması", "İtfaiye Aracı Alımı", "Belediye Halk Otobüsü Aldırılması", "Katı Atık Projeleri", "Çöp Toplama Projeleri", "Baz İstasyonlarının Engellenmesi", "Kadınlar, Çocuklar, Gençler ve Engelli Yurttaşlara İlişkin" pek çok projenin yürütüldüğü görülmektedir.

Tablo 4: Kent Konseyinde Alınan Kararlar ve Belediye Politikaları

	Sayı	%
Evet	152	71,4
Hayır	40	18,8
Fikrim yok	21	9,9
TOPLAM	213	100,0

Kent konseylerinde alınan kararların belediye politikaları için yol gösterici olup olmadığı sorulduğunda üyelerin % 71,4'ü yol gösterici olduğunu belirtmiştir. % 18,8'i ise bu konuda olumsuz yanıt vermiştir.

Tablo 5: Hemşehrilik Bilincinin Geliştirilmesi

	Sayı	%
Seminerler	57	26,8
Hemşehri, mahalle toplantıları	55	25,8
Meclis grupları çalışmaları	10	4,7
AB destekli projeler	1	,5
Bilinçlendirme etkinlikleri	16	7,5
Çalışma yok	17	8,0
Fikrim yok	57	26,8
TOPLAM	213	100,0

Kent konseylerinin önemli görevleri arasında yer alan ve kuruluş amaçları içerisinde de sayılan hemşehrilik bilincinin artırılması yönünde hangi çalışmaların yürütüldüğü sorulduğunda üyelerin % 26,8'i bir fikir beyan etmemişlerdir. Diğer yandan bu konuda yoğunlukla seminerler ve bilgilendirme toplantıları yapıldığı oranlardan (% 26,8) görülmektedir. Özellikle kentlerde yapılan hemşehri toplantıları da hemşehrilik bilincinin artırılmasında önemli bir yer tutmaktadır (% 25,8). Meclislerin ve çalışma gruplarının da (% 4,7) bu konuda yürüttükleri çalışmalar yer almaktadır.

Tablo 6: Kentin Hak ve Hukukunun Korunması İle İlgili Kentlinin Bilinçlendirilmesi

	Sayı	%
Seminerler	73	34,3
Reklam panolarında duyurular	38	17,8
Strateji belirleme	7	3,3

Toplantı ve tanıtım faaliyetleri	21	9,9
Çalışma yok	14	6,6
Fikrim yok	60	28,2
TOPLAM	213	100,0

Yine kent konseylerinin görevleri arasında yer alan önemli bir husus da kentlinin kentin hak ve hukukunun korunması ile ilgili bilinçlendirilmesine yönelik ne tür çalışmalar yürüttükleri sorulduğunda üyelerin yine belli bir çoğunluğu (% 28,2) bu konuda fikirleri olmadığını belirtmiştir. % 6,6'sı doğrudan çalışma olmadığını belirtmişlerdir. Bunların yanı sıra özellikle konuyla ilgili seminerler ve bilgilendirme toplantılarının yapıldığını belirtenlerin oranı % 34,3'tür. Ayrıca tanıtım faaliyetleri ile konunun anlatılması ve bir gündem oluşturulmasına yönelik olarak çalışmaların yürütüldüğünü belirtenlerin oranı % 9,9'dur. Diğer yandan duyurular ile kentlinin bilinçlendirilmesi yönünde çalışmalar yürütüldüğünü belirtenlerin oranı da % 17,8'dir.

Tablo 7: Çevreye Duyarlılığın Artırılması

	Sayı	%
Seminerler	83	39,0
Kamu, özel sektör işbirliğinde projeler	40	18,8
Okullarda eğitim	29	13,6
Bilinçlendirme etkinlikleri	11	5,2
Örgütlenme ve projelendirme	8	3,8
Çalışma yok	7	3,3
Fikrim yok	35	16,4
TOPLAM	213	100,0

Kent konseylerinin amaçları arasında ve görevleri kapsamında özellikle vurgu yapılan hususlardan birisi de çevreye duyarlılığın artırılmasıdır. Bu konuda kent konseylerinin ne tür

çalışmalar yürüttükleri sorulmuştur. Üyelerin % 16,4'ü fikirleri olmadığını, % 3,3'ü ise herhangi bir çalışma yürütülmediğini belirtmişlerdir. Buna karşılık özellikle konuyla ilgili seminerler düzenlendiği belirtenlerin oranı % 39'dur. Okullarda öğrencilerin bilinçlendirilmesi yönünde eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğünü belirtenlerin oranı % 13,6'dır. Diğer yandan kamu kesimi ve özel kesim ortaklığında yürütülen projeler olduğunu da üyelerin % 18,8'i belirtmektedir.

Bu çalışmalar içinde de "Katı Atık Projeleri", "Çöp Poşetlerinin Toplanması", "İçme Suyu Projeleri", "Eko-Okullar Projeleri", "Kapak Toplama Kampanyaları" gibi projeler yer almaktadır.

Tablo 8: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma

	Sayı	%
Yakacak yardımı	5	2,3
Giyecek yardımı	13	6,1
Yiyecek yardımı	20	9,4
Kırtasiye yardımı	10	4,7
Eğitim	4	1,9
Aynı ve nakdi yardım	66	31,0
Çalışma yok	27	12,7
Fikrim yok	68	31,9
TOPLAM	213	100,0

Kent konseylerinin kentte sosyal yardımlaşmayı artırma yönünde ne tür çalışmalar yürüttükleri de üyelere sorulmuştur. Üyelerin % 12,7'si bu yönde bir çalışmalarının olmadığını belirtmiştir. Diğer yandan üyelerin % 31,9'u herhangi bir fikir

belirtmemişlerdir. Diğer yandan kent konseylerinin gerek aynı gerekse nakdi yardım yapılmasında rol aldıklarını belirten üyelerin oranı ise % 31'dir.

Aynı yardımlar içinde engelli yurttaşlara tekerlekli sandalyeler verilmiş, üniversite öğrencilerinin barınmalarını yönelik projeler yürütülmüş, okullar onarılmış, ihtiyacı olan öğrenciler için üniversiteye hazırlık kursları verilmiştir.

Tablo 9: Kent Yönetiminde Saydam Bir Yönetim Yapısı

	Sayı	%
Örgütlenme	49	23,0
Kamuoyu çalışmaları	52	24,4
Çalışma yok	18	8,5
Fikrim yok	94	44,1
TOPLAM	213	100,0

Kent konseyleri kent yönetiminde saydam bir yönetim yapısının oluşturulması adına önemli roller üstlenen oluşumlardır. Bu bağlamda kent konseyi üyelerine bu konuda kent konseylerinin ne tür çalışmalar yürüttükleri sorulmuştur. Burada üyelerin büyük bir çoğunluğu (% 44,1) herhangi bir fikir beyan etmemişlerdir. Diğer yandan üyelerin % 8,5'i bu konuda bir çalışmanın olmadığını belirtmişlerdir. Bunlara karşılık konuyla ilgili çalışmaların yürütüldüğünü söyleyen üyelerden % 24,4'ü kamuoyu çalışmaları ile sürekli çalışmalardan kentlinin haberdar edildiğini belirtmektedirler. Bunun yanı sıra saydam bir yönetim yapısına uygun örgütlenme ile bu görevin yerine getirilmesi üzerinde durulduğunu belirten üyelerin oranı % 23'tür.

Tablo 10: Kamu, Özel Sektör ve STK Ortaklığı İle Yürütülen Çalışmalar

	Sayı	%
Kültürel	18	8,5
Eğitim, bilinçlendirme	30	14,1
Çocuk, genç ve dezavantajlı gruplar ve kadınlarla ilgili	14	6,5
İmar ve plan	4	1,9
Katılım ve vatandaş karnesi	16	7,5
Çevre ve kalkınma	26	12,2
Yoksullukla mücadele	3	1,4
Çalışma yok	25	11,7
Fikrim yok	77	36,2
TOPLAM	213	100,0

Kent konseyinin önemli işlevlerinden bir tanesi kentte yönetişimci bir yaklaşımı oluşturması diğer bir deyişle katılımcı yönetimin yaygınlaştırılmasıdır. Bu çerçevede kent konseyi üyelerine kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşlarının ortaklığında ne tür çalışmalar yürütüldüğü sorulmuştur. Bu tür çalışmaların yürütülmediği belirten üyelerin oranı % 11,7'dir. Diğer yandan bu konuda herhangi bir fikir belirtmeyen üyelerin de oranı % 36,2'dir. Bunlara karşılık ortaklaşa yürütülen çalışmalar içinde özellikle ilk sıralarda çevre ve kalkınma için gerçekleştirilen çalışmalar (% 12,2) ile kentlinin bilinçlendirilmesi ve bu konuda bilgisinin artırılması yönünde eğitim çalışmaları (% 14,1) yer almaktadır. Bu çalışmaları katılım ve vatandaş karnesi uygulamaları (% 7,5), toplumsal gruplara yönelik çalışmalar (% 6,5), imar ve plan çalışmaları (% 1,9) ve yoksullukla mücadele çalışmaları izlemektedir.

Tablo 11: Yönetim-Yurttaş İlişkisinde “Aktif Yurttaşlık”ın

Yaygınlaştırılması

	Sayı	%
Katılım, vatandaşlık kartesi	70	32,9
Bilgilendirme toplantıları ve eğitimler	19	8,9
Çalışma yok	22	10,3
Fikrim yok	102	47,9
TOPLAM	213	100,0

Kent konseylerinin amaçlarından bir tanesi de kentliyi sadece seçimlerde oy kullanan pasif katılımcı rolünden çıkarmaktır. Bu amaçla kent konseylerinin ne tür çalışmalar yürüttükleri sorulmuştur.

Alınan yanıtlarda üyelerin neredeyse yarısının bu konuda fikir sahibi olmamaları dikkat çekicidir.

Tablo 12: Kent Konseyi Çalışmalarına Siyasi Partilerin İlgisi

	Sayı	%
Evet	90	42,3
Hayır	106	49,8
Fikrim yok	17	8,0
TOPLAM	213	100,0

Ankete katılan üyelere kent konseylerine siyasi partilerin gereken ilgiyi gösterip göstermedikleri sorulmuştur. Üyelerin % 49,8' ilgi göstermediklerini, % 42,3'ü de siyasi partiler tarafından bir ilgi gösterildiğini dile getirmişlerdir.

Ele alınan başlıklardan bir tanesi kararların belediye meclis gündemine alınıp alınmadığı ve alındığı zaman uygulanıp

uygulanmadığıdır. Üyelerin % 82'si kararların belediye meclisinin gündemine taşındığını belirtmiş ve % 67'si de bu kararlardan uygulama programlarına alınanlar olduğunu belirtmiştir. Ancak bu programlarına alınan kararların hangi konuları içerdiğine ilişkin olarak evet diyen üyelerin % 26'sı hangi konu olduğuna dair bilgi verememiştir. Bu aslında kent konseyi üyelerinin olaylara tam olarak vakıf olmadıklarını göstermektedir. Diğer yandan belirtilen konular içinde öne çıkan başlık % 15 ile çevre düzenlemelerine ilişkin uygulamalardır. Bu da kent konseylerinin daha çok çevreye yönelik kararlar aldığını göstermektedir.

Bununla birlikte üyelerin % 71'i kent konseylerinde alınan kararların belediyelerinin politikalarında bir yol gösterici olduğunu belirtmektedirler.

Hemşehrilik bilincinin artırılmasıyla ilgili çalışmalar açısından bakıldığında bu konuda da özellikle seminerler ve bilinçlendirme toplantılarının yapıldığı görülmektedir (% 34). Ayrıca düzenlenen hemşehrilik toplantıları da (% 26) bu amacın yerine getirilmesinde önemlidir.

Kentin hak ve hukukunun korunması ile ilgili olarak kentlinin bilinçlendirilmesine yönelik yürütülen çalışmalara bakıldığında yine kent konseylerinin daha çok seminerler ve toplantılar (% 44) düzenlendiği görülmektedir. Dolayısıyla kent konseylerinin burada da etkinlikleri zayıf kalmaktadır.

Çevreye duyarlılığın artırılmasıyla ilgili olarak kent konseylerinin çalışmaları ele alındığı zaman daha önce de değinildiği gibi kent konseylerinde en çok rastlanılan çalışma gruplarından bir tanesi çevre çalışma gruplarıdır. Diğer yandan çevreye duyarlılığın artırılması amacıyla kent konseyleri tarafından seminerler ve bilinçlendirme etkinlikleri (% 44) düzenlenmektedir. Ayrıca kamu kesimi, özel kesim işbirliğinde kaldırım işgalleri, çöp toplama, naylon poşet toplama, çekirdek kabuklarının toplanması, kapak toplama gibi çalışmalar (% 19) yürütülmektedir. Burada kent

konseylelerinin diğerk görevlerine göre daha etkin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Özden'in araştırma sonuçlarına bakıldığı zaman kent konseylerinin orada da etkin olduğu görülmektedir.

Sosyal yardımlaşma ve dayanışma konusunda Özden'in tespitleri ile araştırma bulgularımız yine örtüşmektedir. Kent konseyleri birer yardım kuruluşu değildir elbette ancak kentte yardımlaşma ve paylaşmanın artırılması adına önemli çalışmalar yürüttükleri de görülmektedir. Bunlar içinde ihtiyacı olan öğrencilere kırtasiye yardımları, verilen kurslar, yoksul ailelere süt yardımları, yine yoksul ailelere ücretsiz sağlık hizmetleri, gıda ve giyecek yardımları yer almaktadır.

Kent yönetiminde saydam bir yönetim yapısının oluşturulması açısından bakıldığı zaman kent konseylerinin aktif olduğunu söylemek zordur. Kamuoyu çalışmaları (% 24) yapılmaktadır ama yeterli değildir. Zaten üyelerin % 44'ü bu konuda bir fikir belirtmemişlerdir. Özellikle bu konuda kent konseylerinin başkanlarının belediye dışından birilerinin olması da açık bir yönetimin istenmesi adına önemlidir. Aktif yurttaşlığın yaygınlaştırılması için de yürütülen çalışmalarla ilgili olarak üyelerin % 58'si bir açıklama yapmamışlardır.

Tüm bu sonuçlar aslında göstermektedir ki kent konseyleri Belediye Kanununun 76. maddesinde ve Kent Konseyi Yönetmeliğinde sayılan amaçları ile ilgili olarak belirlenen alanlarda yetersiz kalmaktadırlar. Aynı şekilde kent konseyleri üyeleri de bu konularda yeterli bilgiye sahip değillerdir.

Sonuç ve Öneriler

Kent konseyleri müzakereci/diyalojik/katılımcı demokrasinin yerel düzeyde harekete geçirilmesi için son derece önemli mekanizmalardır ve yerel düzeyde "ortak aklı" harekete geçiren, karar alma sürecinde bütün ilgililerin var olduğu

“paydaşlık” (stakeholder) modelidir. Kent konseylerinin kuruluş amacı tamamen kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesine ve yerel demokrasinin gelişmesine katkı niteliği taşımaktadır.

Yasal bir zorunluluk olmasına rağmen, kurulması ve işlevselliği tamamen belediye başkanlarının isteğine bağlı olan kent konseylerinin uygulamada beklenen başarıyı göstermediği açıktır. Araştırma sonuçlarına göre kent konseylerinin yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Yeniden yapılandırma için bir model tasarımında gözönünde bulundurulması gerekenler:

- Kent konseyleri “açık yönetim” (open government) yaklaşımına göre yapılandırılması, güçlendirilmesi ve desteklenmesi gereken yapılardır.
- Sosyal medya (web 2.0) uygulamaları, kent konseyleri uygulamasının bir parçası olarak algılanmak durumundadır.
- Kent konseylerinin başkanları belediye başkanı, rektör, vali, kaymakam vb. kamu görevlilerinden olmamalıdır.
- Yoğun gündemleri olan seçilmiş ve atanmış yöneticiler kent konseyi başkanı seçilmemelidir. Özellikle belediye başkanları zaten meclis başkanlığı ve belediye başkanlığı yaptıkları için ayrıca kent konseyi başkanlığı yapmaları uygun değildir. Çünkü belediye başkanının kent konseyi başkanı seçilmesi durumunda kent konseylerinin özgürce karar alabilmeleri güçleşecektir.
- Sivil toplum niteliği taşıyan bu birimlerin temsilcisi de sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri arasından seçilmelidir.
- Kent konseyleri belediyenin kurumsal ve düşünsel yapısının bir parçası haline gelmelidir. Elbette bağlı ve direktif alan değil, demokratik bir danışmanlık mekanizması ve bir sivil toplum birliği olarak düşünülmelidir.

- Yürütme kuruluna genel kurul dışından da üye kabul edilebilir.
- İçişleri Bakanlığı'nın kent konseylerinin işlevselliğini izleyecek bir birim kurması ya da mevcut bir birimi kent konseylerinden sorumlu hale getirmesi gerekmektedir. Bu kurumsallaşma kent konseylerinin daha güçlü bir biçimde işleyişini sağlayacaktır.
- Kent konseyleri uygulaması mutlaka devam ettirilmelidir.
- Kent konseylerine katılımı özendirerek politikalar izlenmelidir.
- Kuruluş aşamasında kent konseyinin varlık nedeni, işleyişi, organları ve demokratik işlevleri hakkında en az üç genel kurul toplantısı ile katılımcıların bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.
- Kent konseylerinde engelliler, gençler, kadınlar, yaşlılar ve yoksullar her zaman öncelikli olmalıdır. Bu konularda "pozitif ayrımcılık" ilkesine göre hareket edilmelidir.
- Kent Konseyleri Birliği gibi bir oluşumun kent konseylerinin işlevini güçlendirmesi beklenmektedir.
- Sivil toplum kuruluşlarının eşit düzeyde temsiline özen gösterilmelidir.
- Kent konseyleri kenti koruyan ve geliştiren mekanizmalar olarak görülmelidir. Bu nedenle yerel medya olanaklarıyla bu içeriğin kamuoyuna aktarılması gerekmektedir.

Kent Konseyi mekanizmasının Türkiye'nin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasal koşullarında ne ölçüde gerçekçi olduğunun; atıl bir kurumsallaşma mı yoksa işlevsel demokratik bir mekanizma mı olduğunun belirlenmesi" amacıyla yürütülen bu

araştırma sonuçlarına göre; kent konseylerinin gerekliliği; kent konseylerinin yasal statüsünün yetersizliği; belirli bir bütçe ayrılması gerektiği; kentin tamamının temsil edilmesi; kent konseyleri ile ilgili bilgi karmaşası ve belirsizliğinin çok yüksek olduğu; merkezi, yerel ve akademik kurum ve kuruluşlardan yeterince destek alınmadığı; kurumsallaşmanın çok fazla zaman aldığı konusunda önemli bir uzlaşa ortaya çıkmıştır.

Kaynakça

Acar, M. (2003), "Yerel Yönetimler ve Sivil Toplum Kuruluşları: İlişkiler ve Etkileşimler", **Yerel ve Kentsel Politikalar**, (Ed. M. A. Çukurçayır ve A. Tekel), Çizgi Kitabevi, Konya.

Bernotat, I. (1982), "Planungsbeteiligung als Instrument politischer Sozialisation", in: **Bürgerbeteiligung, Von der Theorie zur Handlungsorientierung**, Detlef Garbe(Hrsg.), Verlag Peter Lang, Frankfurt am Main.

Budaes, D., Grüning G. (1997), **Kommunitarismus- eine Reformperspektive?**, Opladen.

Çukurçayır, M. A., Eroğlu, H. T. (2008), "Kamu Yönetiminde Demokratik Açılım Olarak Kent Konseyleri", **1. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Sakarya, ss. 197-219.

Gabriel W. O. (1983), "Gesellschaftliche Modernisierung, Politische Beteiligung und Kommunale Demokratie, Strukturen, Bedingungen und Folgen bürgerschaftlicher Beteiligung an der Kommunalen und Nationalen Politik", in: Oscar W. Gabriel (Hrsg.), **Bürgerbeteiligung und Kommunale Demokratie**, Minerva Publikation, München.

Goss, S. (2001), **Making Local Governance Work, Networks, Relationships and the Management of Change**, Palgrave Macmillan, Newyork.

Göymen, K. (2010), **Türkiye'de Yerel Yönetişim ve Yerel Kalkınma**, Boyut Yayınları, İstanbul.

Gündoğan, E. (2010), "Yönetişim: Kavram, Kuram ve Boyutları", **Yönetişim-Kuram, Boyutlar, Uygulama**, Ed. M. A. Çukurçayır vd., Çizgi Kitabevi, Konya.

Hill, H. (1996), "Vergess die Bürger nicht!, in: Ulrich Schückhaus" (Hrsg.), **Kommunen in Not- Wege aus der Krise**, Schaeffer-Poeschel Verlag, Stuttgart.

Keleş, R. (1994), "Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma: Avrupa ve Türkiye", **Yerel Yönetimlerde Yeniden Yapılanma Uluslararası Konferansı**, Türk Belediyecilik Derneği Yayını, Ankara.

Köseçik, M. (2010), "Türk Yerel Yönetim Sistemi Açısından Avrupalılaşıma ve Çok Düzlemli Yönetişim", **Yönetişim-Kuram, Boyutlar, Uygulama**, Ed. M. A. Çukurçayır vd., Çizgi Kitabevi, Konya.

Lijphart, A. (1986), **Çağdaş Demokrasiler**, Çev. E. Özbudun ve E. Onulduran, TDV ve SİD Ortak Yayını, Ankara.

Magnaghi, A. (2005), **The Urban Village, A Charter for Democracy and Local Self-Sustainable Development**, Zed Books, London, Newyork.

Mutlu, A. (2010), **Kentli Hakları ve Türkiye**, Çizgi Kitabevi, Konya.

Palabıyık, H. (2003), "Yönetimden Yönetişime: Yönetişim, Kentsel Yönetişim ve Uygulamaları ile Yönetişimde Ölçülebilirlik Üzerine Açıklamalar", **Yerel ve Kentsel Politikalar**, Ed. M. A. Çukurçayır ve A. Tekel, Çizgi Kitabevi, Konya.

Pektaş, E. K./Koçak, H. (2007), "Bir Yerel Katılım Aracı Olarak Kent Konseyleri ve Afyonkarahisar Belediyesi Kent Konseyi Örneği", **Küresel Esintiler Yerel Etkiler Sarmalında Türk Kamu Yönetimi**, Ed. Abdullah Yılmaz, Yavuz Bozkurt, Gazi Kitabevi, Ankara.

Plamper, H. (2000), **Bürgerkommune**, Hansböckler Stiftung, Düsseldorf.

Ray, B. (1999), "Good Governance, Administrative Reform and Socio-Economic Realities- A South Pacific Perspective", **International Journal of Social Economics**, Vol. 26, No: 1/2/3.

Shehrin, P. K. (2010), "Kent Yönetimi ve Planlamada Yönetişim", **Yönetişim**, Ed. Çukurçayır, M. A. vd., Çizgi Kitabevi, Konya.

Steinberg, C. (1996), **Reengineering Kommunalen Unternehmen**, Schaefer Poeschel Verlag, Stuttgart.

Tekeli, İ. (2006), **Katılımcı Demokrasi ve Sivil Toplum Kuruluşları**, 2. Baskı, Sosyal Demokrasi Derneği Yayınları-1, Ankara.

Turgut, K. (2010), "Belediyelerde İyi Yönetişime İlişkin Düzenlemeler ve Uygulamalar", **Yönetişim**, Ed. Çukurçayır, M. A. vd., Çizgi Kitabevi, Konya.

Von Lucke, J., Geiger, C. P. (2010) "Open Government Data Frei verfügbare Daten des öffentlichen Sektors", <http://www.zppelin-university.de/deutsch/lehrstuehle/ticc/TICC-101203-OpenGovernmentData-V1.pdf>, (24.03.2011)

ULUSAL KALKINMANIN YEREL AKTÖRLERİ: BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI¹⁰

Rıfat KARAKOÇ¹¹

Özet

Bu çalışmanın amacı; bölgelerarası farklılık ve dengesizliklerin giderilmesi ya da en azından kabul edilebilir bir seviyeye indirilmesini sağlayacak, böylelikle bölgelerarası rekabetin de daha eşit şartlarda gerçekleşmesine olanak tanınmasına faydalı olacak Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın Türkiye'deki genel yapısının incelenmesidir. Bunun yanında Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın Türkiye açısından taşıdığı önem, sağlayacağı faydalar ve yine bu kuruluşlara yönelik eleştirilere de değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma Ajansları, Bölgesel Kalkınma

Abstract

The purpose of this study is to examine the general structure of Regional Development Agencies in Turkey which will reduction of imbalance and differences between regions whereby help out providing an appropriate condition for a fair competition among regions. Besides, the importance or Regional Development Agencies for Turkey and benefits and critics to those organizations will be ephasized.

Keywords: Development Agencies, Regional Development

---

¹⁰ Bu çalışma 26-27 Mayıs 2011'de Adıyaman'da Düzenlenen KAYSEM VI sunulan "Ulusal Kalkınmanın Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları ve MEVKA Örneği" başlıklı bildiri metninden faydalanılarak hazırlanmıştır.

¹¹ Gazi Üniversitesi, S.B.E. Doktora Öğrencisi.

Giriş

Küreselleşme, kamu yönetiminin geleneksel, katı, büyük, hiyerarşik yapısının sorgulanmasına; esnek, katılımcı, paydaş katkısına dayalı; yerel, bölgesel, ulusal ve küresel etkileşimlere açık bir kamu yönetiminin düzenlenmesine neden olmuştur. Yaşanan bu değişim, doğal olarak kendisini kamu yönetimi alanında hem içerik hem yöntem hem de uygulamalar açısından dünyada ve Türkiye’de de hissettirmektedir. Değişimin temel faktörü olan küreselleşme, yeni bir yönetim anlayışını ve bu yeni anlayışın gerçekleşmesini sağlayacak araç olan örgütlenme modelini de beraberinde getirmektedir. Bu yeni yönetsel anlayışın Türk Kamu Yönetimi literatüründeki karşılığı “Yönetişim”dir (Maç, 2006: 1).

“Bir toplumsal-politik sistemdeki ilgili bütün aktörlerin ortak çabalarıyla elde edilen sonuçların oluşturduğu yapı ya da düzen (Bozkurt, Ergun, Sezen, 2008: 274)” olarak tanımlanan yönetim; bürokrasi, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarından oluşan mali, idari açıdan özerk bir örgütlenme modelidir. Bu modelde kamu sektörü, özel sektörün içerisine kaydırılmakta ve bu durumun devamlılığının sağlanabilmesi için yeni araçlara ve bu araçların devamlılığını sağlamak için de uygun mali, idari ve toplumsal ortama ihtiyaç vardır. Bu ortam ve araçlar birbirlerini yeniden üreterek devamlılığı sağlayacaklardır. Yönetişimin şekillendirdiği araçlardan biri de bölgesel farklılıkların ve dengesizliklerin giderilmesi için geliştirilen ve kullanılacak olan “Bölgesel Kalkınma Ajansları”dır (Çalt, 2010). Yönetişim paradigmasının (belki de) en parlak yıldızlarından olan Bölgesel Kalkınma Ajansları (Yılmaz, 2010: 191) bir tür bağımsız idari otorite ya da üst kurul olarak bilinen düzenleme ve denetleme kurumları benzeri, kamu karar gücünü kamu organ ve kişilerinden alıp özel sektör ile gönüllü örgüt adı verilen tüzel kişilerle paylaştıran yönetimci bir kuruluş şeklinde (Güler, 2005: 185) çağdaş bölgesel kalkınma anlayışının yani; bölgesel kalkınmanın sadece geri kalmış yörelerin kalkındırılmasına yönelik çabaların değil, tüm bölgelerin

sürdürülebilir ve küresel rekabete dayalı bir kalkınma çabasına girmesi ve özellikle özel sektör ve yerel yönetimler ile diğer bölgesel aktörlerin süreçte yer almasını sağlayacak yerelleşme ve bölgeselleşme politikalarının (Ökmen, Özer, 2009: 141-142) bir aracı olarak düşünülmektedir.

Türkiye de bu yeni anlayışa uygun olarak hem kendi iç dinamiklerinin etkisi hem de Avrupa Birliği üyeliği konusunda atılması gereken adımlardan biri olarak bir zorunluluk olan Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın kurulması çalışmalarına 90'lı yıllarda başlamıştır. Ancak birçok proje henüz hazırlık aşamasında kalmış ya da uygulamanın başında karşılaşılan sorunlar nedeniyle sona ermiştir. Türkiye de Bölgesel Kalkınma Ajansları ile ciddi anlamda ilk kez, Avrupa Birliği'nin Türkiye'nin yerel siyaseti ve ekonomisi üzerindeki etkisinin önemli bir artış kaydettiği (Ertugal, 2005: 19) Avrupa Birliği'ne aday üyeliğinin tescil edildiği 1999 Helsinki Zirvesi sonrasında tanışmıştır. AB Komisyonu'nca hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi'nde orta vadede yapılması gereken düzenlemeler arasında yer alan Bölgesel Kalkınma Ajansları'nı oluşturmak için yasal düzenleme süreci de bu tarihten sonra başlamıştır (Berber, Çelepçi, 2006: 81).

Bu kapsamda topluluk kuralları doğrultusunda kısa vadede, istatistiksel bölge olarak adlandırılan AB NUTS (İBSS) sistemi 22 Eylül 2002 tarih ve 4720 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kabul edilmiştir (Berber, Çelepçi, 2006: 146).¹² Hemen akabinde 2003 yılı Katılım Ortaklığı Belgesi'nde katılım öncesi mali yardım

---

¹² “Bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların belirlenmesi ve AB Bölgesel İstatistik Sistemi ile karşılaştırılabilir veritabanı oluşturulması amacıyla ülke genelinde üç düzeyde istatistikî bölge birimleri oluşturulmuştur. Bu sınıflandırma da Düzey 3 kapsamındaki istatistikî bölge birimleri 81 adet olup il düzeyindedir. Her il istatistikî bölge birimini tanımlamakta, Düzey 2 istatistikî bölge birimi Düzey 3 kapsamındaki komşu illerin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup 26 adettir. Düzey 1 istatistikî bölge birimi ise Düzey 2 istatistikî bölge biriminin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup 12 adettir. BKA'lar bu sınıflandırmada merkezleri de belirtilmiş olan Düzey 2 kademesinde 26 ayrı bölgede kurulacak birimlerdir.”(Berber, Çelepçi, 2006: 151; DPT, 2007: 15).

programından faydalanabilmek için BKA'ların kurulması öngörölmüş (Berber, Çelepçi, 2006: 146), bu kapsamda da 25 Ocak 2006 tarih ve 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun kabul edilmiştir.

Tablo 1. İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması

Sıra	DÜZEY 1	DÜZEY 2	DÜZEY 3
1	İstanbul	İstanbul Alt Bölgesi	İstanbul
2	Batı Anadolu	Ankara Alt Bölgesi	Ankara
		Konya Alt Bölgesi	Konya, Karaman
3	Doğu Marmara	Bursa Alt Bölgesi	Bursa, Eskişehir, Bilecik
		Kocaeli Alt Bölgesi	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova
4	Ege	İzmir Alt Bölgesi	İzmir
		Aydın Alt Bölgesi	Aydın, Denizli, Muğla
		Manisa Alt Bölgesi	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak
5	Batı Marmara	Tekirdağ Alt Bölgesi	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli
		Balıkesir Alt Bölgesi	Balıkesir, Çanakkale
6	Akdeniz	Antalya Alt Bölgesi	Antalya, Isparta, Burdur

		Adana Alt Bölgesi	Adana, Mersin
		Hatay Alt Bölgesi	Hatay, K.Maraş, Osmaniye
7	Batı Karadeniz	Zonguldak Alt Bölgesi	Zonguldak, Karabük, Bartın
		Kastamonu Alt Bölgesi	Kastamonu, Çankırı, Sinop
		Samsun Alt Bölgesi	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
8	Orta Anadolu	Kırıkkale Alt Bölgesi	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir
		Kayseri Alt Bölgesi	Kayseri, Sivas, Yozgat
9	Doğu Karadeniz	Trabzon Alt Bölgesi	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
10	Güneydoğu Anadolu	Gaziantep Alt Bölgesi	Gaziantep, Adıyaman, Kilis
		Şanlıurfa Alt Bölgesi	Şanlıurfa, Diyarbakır
		Mardin Alt Bölgesi	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt
11	Ortadoğu Anadolu	Malatya Alt Bölgesi	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli
		Van Alt Bölgesi	Van, Muş, Bitlis, Hakkari
12	Kuzeydoğu Anadolu	Erzurum Alt Bölgesi	Erzurum, Erzincan, Bayburt
		Ağrı Alt Bölgesi	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan

		Bölgesi	
--	--	---------	--

Kaynak: <http://www.dpt.gov.tr/bgyu/biid/ibbs.html> (10.11.2010)

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi Türkiye’de, Düzey1, Düzey2 ve Düzey3 olarak üç farklı kapsamda bölge sınıflandırması yapılmıştır. 26 Kalkınma Ajansı da Düzey-2 düzeyindeki bölgelerde kurulmuştur.

1. BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI

90’lı yıllardan itibaren devletin “her şey” olduğu anlayışının yerini devletin yalnızca yönlendirici olduğu anlayışının aldığı bir duruma geçilmiştir (Çukurçayır, 2010: 618). Bu durum küreselleşmeyle birlikte bölgelerarası dengesizlikleri gidermenin de devletlerin asli öncelikleri arasından giderek çıkmasına neden olmuştur. Bu yeni süreçte küresel rekabette avantaj elde etme unsuru önem kazanmıştır. Bu kapsamda ülkelerden ziyade bölgeler önem kazanarak küresel rekabetin temel unsuru haline gelmeye başlamışlardır. Bölgelerin uluslararası alanda giderek önem kazanmasıyla birlikte, bölgeye yatırım çekme, bölgenin tanıtım faaliyetlerini yürütme, bölgedeki aktörler arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlama gibi faaliyetleri üstlenen Bölgesel Kalkınma Ajansları birçok ülkede farklı yapı ve statüde uygulama alanı bulmuştur (Özer, 2008: 390). İşte bu farklı yapı ve statüdeki yapılanma, ajansların tanımının net olarak ortaya konmasını engellemiştir.

Bölgesel Kalkınma Ajansları’nın gerek kuruluş biçimi gerek yerine getirdiği hizmetler gerekse kuruluş amaçlarının içerdiği farklılıklar nedeniyle bu kuruluşlarla ilgili birçok tanımlama mevcuttur. Çalışmamız literatürde genel kabul görmüş olan Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği (EURADA)’nın tanımı çerçevesinde şekillenmiştir.

EURADA, Bölgesel Kalkınma Ajansları’nı, sektörel ve genel kalkınma problemlerini belirleyen, bunların çözümüne yönelik

olanakları ve çözümleri saptayan ve bu çözümleri geliştiren projeleri destekleyen kuruluşlar olarak tanımlamıştır (EURADA, 2010).

Hemen hemen bütün ülkelerde ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetler doğal bir merkez etrafında yoğunlaşmıştır. Bu durumun nedeni ise bu doğal merkez ile çevresinin birçok açıdan içerdikleri farklılıklardır. Bu farklılıklar; insan sermayesi, altyapı, bölgenin konumu ve doğal kaynakları, ekonomik ve kurumsal yapı, yaşam koşulları ve yaşam kalitesi, özel sektör ve kamu işbirliği, vb. alanlarda hissedilmektedir (Beceren, 2004: 292-297). Sayılan bu faktörler, bölgelerarası gelişme farklılıklarını ortaya çıkarmış ve büyük dengesizlikler yaşanmasına neden olmuştur. Yaşanan bu olumsuz süreçte, bölgelerin ekonomik etkinlikleri, nüfus dağılımları, kentlerin, çevrenin ve doğal dokunun bütünlüğü bozulmuş, kalkınmanın ekonomik ve sosyal faaliyetleri yükselmiş ve bu ortaya çıkan olumsuzluklar daha ileri gelişmeye imkân vermeyen tıkanıklıklara yol açmıştır (Arslan, 2005: 276).

Yaşanan bu olumsuz süreç (her ülkede sosyo-ekonomik gelişmişliğin dolayısıyla refahın dağılımda gözlenen bu farklılıklar)hemen hemen bütün ülkelerde görülmektedir ve yeni bir olgu değildir. Ancak gelişme ekonomisinin gelişimiyle bölgesel gelişme/kalkınma politikalarının önem kazanması, modern toplumlarda bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Gelişmiş toplumlar, ülkelerinin her yöresindeki yurttaşlarına sosyoekonomik ve toplumsal gelişmeye dâhil olmalarını sağlamaya ve refah düzeylerini yükseltmeye çalışmaktadır. Bu temeldeki politikalar, geri kalmış bölgelerin gelişiminin hızlandırılması, toplumsal huzurun sağlanması ve devamlılık kazanması ve ekonominin dengeli ve sağlıklı bir gelişme göstermesi ve adaletli bir gelir dağılımı açısından zorunlu görülmektedir (Albayrak, Kalaycı, Karataş, 2004: 122). Hedeflenen bu amaçlar çerçevesinde kullanılacak araçlar ise BKA'lar olarak düşünülmüştür.

Bu kapsamda kamu ve özel sektör arasında ortaklıkların kurulmasında uygun yapılar olarak düşünölen –ki bu nedenle ajanslar diğer kamu kuruluşlarına benzer olmayıp özel yasa maddelerine tabi tutulmuşlardır- BKA’lar kurulmuştur. BKA’ların yapısıyla bütçe ve istihdam konularında esnek, küçük ama verimli ve dinamik olmalarına olanak sağlanması hedeflenmiştir (Göymen, Özkaynak, 2008: 7).

Genel olarak Bölgesel Kalkınma Ajanslarının yapılarına bakıldığında ve tanımlarında göröldüğü gibi kalkınma hedefine yönelik bir yapıları olan BKA’ların doğal olarak bu kapsamda bir takım amaçları mevcuttur.

1.1. Bölgesel Kalkınma Ajansları’nın Amaçları

Bölgesel Kalkınma Ajansı uygulamasının ilk örneğı 1930’da Amerika’da kurulan Tennessee Valley Authority’dır (Özer, 2008: 396). Amerika’da sivil toplum temsilcileri tarafından oluşturulan bu kalkınma ajansları yatırım, istihdam gibi kalkınmaya ilişkin konularda görüş belirtmekte, bu doğrultuda projeler üretmekte ve yatırımcıları yönlendirmektedir. Benzer uygulamalar daha sonra Avrupa ölkelerinde de gerçekleştirilmiştir (Küçük, 2007: 495) ve bu uygulama oldukça önem kazanmıştır.

1950’li yıllara kadar ABD, Avusturya, Fransa, İrlanda ve Belçika’da kurulmaya başlanan BKA’lar; Dünya Savaşı’nın yıkıcı etkilerini silmek ve bölgesel ölçekte ekonomiyi canlandırmak, örgütlemek ve geliştirmek üzere (Kayasü vd., 2003: 7) 1950’li ve 1960’lı yıllarda ağırlıklı olarak Avrupa ve Kuzey Amerika’da kurulmaya başlamıştır. Almanya, İngiltere, İtalya, Hollanda, İskoçya ve Galler’de 1960’lı ve 1970’li yıllarda, Yunanistan, İspanya, Danimarka ve Finlandiya’da ise 1980’li yıllarda kurulmaya başlanmıştır (www.planlama.org). 1990’dan sonra ise, Bulgaristan, Slovakya, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Litvanya, Letonya, Polonya ve Portekiz’de bölgesel kalkınma ajansları

kurulmuştur (Zibel, 2009: 681). Bu tarihten (90'lı yıllardan) sonra ise Avrupa'da Kalkınma Ajansı'na sahip olmamanın diğer bölgelere karşı bir dezavantaj olduğu söylemi sıkça dile getirilmiştir (Özer, 2008: 396). Bu görüş Ildırar'ın farklı ülkelerdeki bölgesel kalkınma politikaları ve bölgesel kalkınma ajanslarını karşılaştırdığı çalışmasında da; (Ildırar, 2004: 119)

"Ajansların sayılarının hızla artması ve günümüzde dünyanın önde gelen gelişmiş bölgelerinin dahi ajanslar kurması, bölgesel hizmet yaklaşımının ekonomik kalkınmaya katkısını kanıtlamaktadır. İnceleme yapılan ülkelerde ajans yöneticileri ve merkezi hükümet yetkililerinin yaygın kanısı "Kalkınma Ajansına sahip olmayan bir bölgenin, diğerlerine karşı gittikçe artan bir dezavantaja sahip olacağı" şeklindedir." olarak belirtilmiştir.

Bölgesel Kalkınma Ajansları farklı ülkelerde farklı örgüt yapılarına sahip olsalar da temel amaçları birbirine yakındır. Bu kapsamda en genel tanımıyla başta Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere birçok ülkede uygulama örnekleri bulunan BKA'ların en temel amacı, çeşitli yöntemlerle, geri kalmış bölgelerin kalkınmasını sağlamak (Tutar, Demiral, 2007: 65) ve bu bölgelerin diğer bölgelerle rekabet edebilir güce kavuşmasını sağlamaktır.

Türkiye'deki BKA'ların genel amaçları ise 5449 sayılı kanunda;

" kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgelerarası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak..." olarak belirtilmiştir.

Ancak, burada şunu da belirtmek gerekir ki, BKA'lar bu amaçları tek başlarına yerine getiremezler, şöyle ki, diğer yerel-bölgesel kurumlarca desteklenmeyen ve merkezi kurumlarla

aralarında işbölümü belirlenmeden oluşturulan kalkınma ajanslarının hedeflenen amaçlara ulaşma başarısı ve etkinliği sınırlı kalacaktır. Bu yüzden, BKA'ların yerel aktörlerle birlikte hareket etme imkânlarının oluşturulması, bu aktörler arasındaki işbirliğinin geliştirilip desteklenmesi ve gerekli işgücünün yetiştirilmesi ve sosyal altyapının düzenlenmesi için devlet destekleri sağlanmalıdır (Arslan, 2005: 287). Tabi ki bu destek sağlanırken merkezi idarenin BKA'ların özerk alanlarına müdahale etmesi engellenmelidir. Çünkü; BKA sisteminde bölgesel kalkınma anlayışının ulusal-merkezi anlayışının dışlanması gereklidir. Bölgesel kalkınma politikalarının merkezi idarenin yetkin olduğu yukarıdan aşağıya anlayış yerine, aşağıdan yukarıya bir anlayış benimsenmektedir (Demirci, 2005: 182). Sözü geçen bu anlayışlar arasındaki farklılıklar aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 2. Bölgesel Politika Paradigmasındaki Değişmeler

KRİTER	GELENEKSEL	MODERN
KAVRAMSAL TEMEL	Endüstriyel Yerleşim Teorileri, Anahtar Faktörler Bölgesel Nitelikler (üretim maliyetleri, işgücünün bulunabilirliği)	Öğrenen Bölge Teorileri, Anahtar Faktörler Bölgesel Kapasiteler (yenilikçi çevre, kümeler, ağlar)
POLİTİKA ÖZELLİKLERİ		
Amaçlar	Eşitlik ya da etkinlik	Eşitlik ya da etkinlik
Hedefler	İstihdam yaratılması, yatırımların artırılması	Rekabet gücünün artırılması (girişimcilik, yetenek ve yenilik)
Faaliyet Alanı	Dar (ekonomik/endüstriyel)	Geniş (çok sektörlü)

İşleme Şekli	Tepkili, Proje Temelli	Öngörülen, Planlı, Stratejik
POLİTİKA YAPISI		
Mekansal Bakış	Problemler Alanlar	Bütün bölgeler
Analitik Temel	Tahsis Göstergeleri Bölgesel İhracat	Bölgesel SWOT analizi
Anahtar Araç	Teşvik Planı	Kalkınma Programı
Yardım	İşletme Yardımı Değeri Yüksek Altyapı Yatırımları	İşletme çevresi nispeten düşük değerli altyapı yatırımları
ÖRGÜTLER		
Politika Geliştirilmesi	Tavandan tabana (merkezi)	Modern Müşrettek-Tartışılmış
Öncü Örgüt	Merkezi Hükümet	Bölgesel Otoriteler
Ortaklar	Yok	Yerel Hükümetler Gönüllü Sektör Sosyal ortaklar
Yönetim	Basit/Rasyonel	Kompleks/Bürokratik
Proje Seçimi	İçselleştirilmiş	Katılımcı
Zaman Ölçeği	Açık uçlu	Çok yıllık planlama periyotları
DEĞERLENDİRME		
Aşamalar	Gerçekleşen	Planlanan Bir Zaman Aralığı, Gerçekleşen
Sonuçlar	Ölçülebilir	Ölçülmesi güç

Kaynak: John Bachtler, Douglas Yuill, "Policies and Strategies For Regional Development: A Shift in Paradigm?", The University of Strathclyde in Galsgow, **Regional and Industrial Policy Research Paper**, No: 26, United Kingdom, 2001,

s.12'den aktaran Nifset Uzay, **Bölgesel Gelişmişlik Farklarının Giderilmesi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları**, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2005, s. 32.

İşte değişen bu anlayış çerçevesinde oluşturulan BKA'lar yukarıda sayılan amaçlar doğrultusunda belli görev ve yetkilerle donatılmışlardır. 2006 yılında kabul edilen 5449 nolu Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun'da Ajanslar'ın Görev ve Yetkileri;

a) Yerel yönetimlerin plânlama çalışmalarına teknik destek sağlamak.

b) Bölge plân ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak; bu kapsamda desteklenen faaliyet ve projelerin uygulama sürecini izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirmek.

c) Bölge plân ve programlarına uygun olarak bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve bu kapsamdaki projelere destek sağlamak.

d) Bölgede kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen ve bölge plân ve programları açısından önemli görülen diğer projeleri izlemek.

e) Bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek.

f) 4 üncü maddenin ikinci fıkrasının (c) bendi çerçevesinde ajansa tahsis edilen kaynakları, bölge plân ve programlarına uygun olarak kullanmak veya kullandırmak.

g) Bölgenin kaynak ve olanaklarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemek.

- h) Bölgenin iş ve yatırım imkânlarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak.
- i) Bölge illerinde yatırımcıların, kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idarî iş ve işlemlerini, ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip ve koordine etmek.
- j) Yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlayarak küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri desteklemek.
- k) Türkiye'nin katıldığı ikili veya çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmak ve bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine katkı sağlamak.
- l) Ajansın faaliyetleri, malî yapısı ve ajansla ilgili diğer hususların güncel olarak yayınlanacağı bir internet sitesi oluşturmak, olarak düzenlenmiştir.

1.2. Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın Türleri

Bölgesel Kalkınma Ajansları, Bürokratik yapılarına, özerkliklerine, kuruluş amaçlarına ve eylemlerine göre gibi farklı üst başlıkta kategorileştirilebilir. Bu ayırmada temel nokta, BKA'ların geniş siyasal hükümetin çekirdek idari yapısının içinde ya da dışında yer alması ile belirlenebilir. Avrupa'da birçok BKA bağımsız birer kuruluş niteliğindedir ve siyasal destekleyicilerine belirli bir mesafede faaliyet gösterirler. Şüphesiz ki bu kuruluşların varlığı ekonomik ve politik desteğe bağlıdır. Dolayısıyla BKA'ların çalışmalarında siyasal müdahaleler de kaçınılmazdır (Berber, Çelepçi, 2006: 147).

Tablo 3. Avrupa'daki BKA'ların Yasal Yapıları

Ülkeler	Yasal Yapı
Belçika	Belediyeler arası ajans
Bulgaristan, Fransa, Macaristan, Ukrayna	Kar amacı gütmeyen kuruluş
Belçika, Almanya	Kamu yasası kuruluşları
Danimarka	Kar amacı olmayan vakıflar
İspanya	Kamu-Özel yasa kurumları
Romanya	Vakıflar
Yunanistan	Belediye girişimi
Litvanya	Kar amaçsız şirketler
İngiltere	Yerel Yönetimlerin garantisiz sınırlı şirket
Almanya	Limited şirket
İrlanda, Hollanda, Yunanistan, İtalya	Kamu limited şirketi
Portekiz	Kamu-Özel anonim şirketi
İsveç	Sınırlı şirket
Çek Cumhuriyeti, Estonya, Polonya, Slovakya	Anonim şirket
Fransa	Karma ekonomi şirketi

Kaynak: EURADA, Creation, Development and Management of RDA's, Does it have to be so difficult?, 1999'dan aktaran KAYASÜ, v.d., 2003: 12.

Başka bir sınıflandırma ise BKA'ların kim tarafından kurulduğu baz alınarak yapılabilir. Bu sınıflandırma (EURADA, 2010):

- Merkezi hükümetler tarafından kurulan BKA'lar
- Yerel Yönetimler tarafından kurulan BKA'lar
- Yerel ve bölgesel yönetimler tarafından kurulan BKA'lar

- Kamu-Özel Sektör ortaklıklarıyla kurulan BKA'lar şeklindedir

Bir diğer sınıflandırma ise ajansların gerçekleştirdikleri faaliyetlere göre oluşturulmuştur. Bunlar (EURADA, 2010);

- Stratejik BKA'lar
- Genel operasyonel BKA'lar
- Sektörel operasyonel BKA'lar
- Dış yatırımı çekmekle görevli BKA'lar

Stratejik ajanslar, bilgi bankalarının oluşturulması, bölgenin gerek ulusal gerekse uluslararası ortamda desteklenmesi, KOBİ'lere destek ve bilgi sağlama ve bölgenin girişim potansiyelini ortaya çıkarma gibi hedefleri vardır. Genel operasyonel ajanslar ise; stratejik ajansların işlevlerini dikkate almak suretiyle temel hedefleri, sektörler arası gelişme projelerinin oluşturulması, desteklenmesi ve yönlendirilmesi hedefini güderler. Sektörel operasyonel ajanslar ise; bir bölgenin belirli bir faaliyetini veya bir yerin belirli projelerini desteklemek amacıyla kurulurlar (Berber, Çelepçi, 2008: 148). Son olarak dış yatırımı çekmekle görevli BKA'lar adlarından da anlaşılacağı üzere yabancı yatırım/yatırımcıyı bölgeye çekmek görevini üstlenmişlerdir.

Bir diğer sınıflandırma ise, Ajansların mali kaynaklarına göre yapılan sınıflandırmadır (Çakmak, 2006: 72; akt. Tamer, 2008: 14).

• Güçlü Ajanslar: çok çeşitli finansman kaynaklarıyla donatılmış, düzenli ve yeterli miktarda mali kaynağa sahip ajanslardır.

• Zayıf Ajanslar: Kaynaklarının çoğunu Avrupa Birliği ve diğer uluslar arası fonlardan sağlayan ve bunun dışındaki kaynakları yetersiz olan ajanslardır.

Görüldüğü gibi ajansların gerek yapılanmaları gerekse gerçekleştirdikleri faaliyetlere göre farklı sınıflandırmalar yapılabilmektedir. Ancak, türleri hangi sınıflandırmaya dahil olursa

olsun, ajansların bazı ortak noktaları bulunmaktadır. Bunlar (Koçberber, 2006: 39-40);

- Ajansların bünyesinde bölgesel politikaları oluşturmak ve yürütmekle görevli yönetim kurulları bulunur.
- Yönetim kurulları genellikle hükümet tarafından atanır ve ajansın kurulmasına katkıda bulunan kuruluşların temsilcilerinden oluşur.
- Harcamaları bakımından kamu idarelerine karşı sorumludur. Ancak, politikaların oluşturulması ve uygulanması bakımından ise kendi mevzuatı çerçevesinde serbesttirler.
- Bölgeye yatırım yapmak isteyen yatırımcılara bilgi vermekle yükümlüdür.
- Bölgelerindeki işyerlerine fon verilmesini sağlarlar.
- Bölgelerindeki işgücünün eğitimi ve geliştirilmesinde rol oynarlar.
- Bölgelerine dışarıdan teknoloji transfer etmekle, altyapı düzenleme faaliyetlerinde rol oynamakla uğraşırlar.

1.2.1.1. Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın Teşkilat Yapıları (5449 sayılı Kanun):¹³

Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının teşkilat yapısı şu şekildedir.

- Kalkınma Kurulu
- Yönetim Kurulu
- Genel Sekreterlik
- Yatırım Destek Ofisleri

---

¹³ Bu bölüm 5449 sayılı Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun'undan kısmen özetlenerek alınmıştır.

1.3.1. Kalkınma Kurulu: Bölgesel gelişme hedefine yönelik olarak; bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında işbirliğini geliştirmek ve ajansı yönlendirmek üzere kalkınma kurulu oluşturulur ve kurul illerin dengeli şekilde temsilini sağlayacak yapıda, en fazla yüz üyeden oluşur. Kalkınma kurulu, Kurul Başkanının daveti üzerine yılda en az iki defa toplanır. Ayrıca Kurul, üye tam sayısının beşte birinin talebi üzerine Kurul Başkanı tarafından toplantıya çağrılır.

Kalkınma kurulu, üye tam sayısının yarısından bir fazlası ile toplanır, katılanların çoğunluğu ile karar alır.

1.3.2. Yönetim Kurulu: Yönetim kurulu, ajansın karar organıdır.

Yönetim kurulu, tek ilden oluşan bölgelerde vali, büyükşehir belediye başkanı, il genel meclisi başkanı, sanayi odası başkanı, ticaret odası başkanı ile kalkınma kurulu tarafından özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşlarından seçilecek üç temsilciden; birden fazla ilden oluşan bölgelerde il valileri, büyükşehir belediye başkanları veya büyükşehir olmayan illerde il merkez belediye başkanları, il genel meclisi başkanları ve her ilden birer kişi olmak kaydıyla ticaret ve sanayi odası başkanlarından oluşur. Ancak, birden fazla ilden oluşan bölgelerdeki illerde; ticaret ve sanayi odalarının ayrı ayrı kurulmuş bulunması halinde, yönetim kurulunda yer alacak temsilci Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Yönetim Kurulu tarafından belirlenir.

Ajansı, yönetim kurulu başkanı temsil eder. Yönetim kurulunun başkanı validir. Yönetim kurulu ilk toplantısında üyeleri arasından bir başkan vekili seçer. Yönetim kurulu, toplantıya katılanların oy çokluğu ile karar alır. Eşitlik durumunda, başkanın oyu yönünde karar alınır.

1.3.3. Genel Sekreterlik: Genel sekreterlik Ajansın icra organıdır. Genel sekreterliğin ve yatırım destek ofislerinin en üst amiri genel sekreterdir. Genel sekreter yönetim kuruluna karşı sorumludur.

1.3.4. Yatırım Destek Ofisleri: Bölge illerinde, yönetim kurulu kararı ile biri koordinatör olmak üzere, en çok beş uzmandan oluşan yatırım destek ofisleri teşkil edilir. Yatırım destek ofislerinde çalışan uzman personel sayısı, bölge ve ilin ihtiyaçlarına cevap veremez hale geldiği takdirde bu sayı, yönetim kurulu kararı ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının onayı ile artırılabilir.

Yatırım destek ofisleri görevleri ile ilgili olarak genel sekreterliğe karşı sorumludur.

Yatırım destek ofislerinde yatırımcılara sunulan hizmetler tamamen ücretsizdir.

1.3. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Faaliyet Alanları ve Fonksiyonları

Bölgesel Kalkınma Ajansları beş temel konuda faaliyet göstermektedir. Bunlar (Özer, 2008: 395);

- Finansal yardım veya destek sağlanması,
- Yeni yatırım alanlarının ortaya çıkarılması,
- KOBİ'lere danışmanlık yapılması,
- Bölgenin uzun vadeli kalkınma hedeflerinin belirlenmesi,
- Sosyal alanlardaki gelişmelere katkı sağlanmasıdır.

Sayılan bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesi doğrultusunda BKA'ların üstlendikleri fonksiyonlar ise şunlardır (İldırar, 2004: 121)

- Belirtilen amaçlara ulaşabilmek için bölgesel stratejilerin hazırlanması,
- Bölgesel kalkınma için ayrılan özel fonları yönetmek,
- Bölgesel arazi kullanma planlarını hazırlamak ve düzenli olarak güncelleştirmek,
- Bölgesel bazdaki belirtilen amaçlar doğrultusunda çalışan diğer resmi ve özel kuruluşlarla işbirliği yapmak,
- Bölgedeki mesleki eğitime katkıda bulunmak, personel altyapısının geliştirilmesini sağlamak,
- Bölgeye yatırımcıları çekebilmek amacıyla bölgenin tanıtım ve reklamını yapmak,
- Endüstri dışı alanların yetkili kuruluşlarıyla koordinasyonu sağlamak.

1.4. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Finansal Kaynakları

Bölgesel Kalkınma Ajansları, şüphesiz ki gerçekleştirecekleri faaliyetler ve sunacakları hizmetler için (ki bunlar 5449 sayılı kanunun 20. maddesinde Plân, program ve proje giderleri, Proje ve faaliyet destekleme giderleri, Araştırma ve geliştirme giderleri, Tanıtım ve eğitim giderleri, Taşınır ve taşınmaz mal ile hizmet alım giderleri, Yönetim ve personel giderleri, Görevlerle ilgili diğer giderler olarak sayılmıştır) mali kaynaklara ihtiyaç duymaktadırlar. İşte 5449 sayılı kanunun 19. maddesinde; ihtiyaç duyulan mali kaynağın karşılanması için Ajansın gelirleri ve yöneteceği fonlar şu şekilde belirlenmiştir:

a) Bir önceki yıl gerçekleşen genel bütçe vergi gelirleri tahsilâtından, vergi iadeleri ile mahallî idarelere ve fonlara aktarılan paylar düşüldükten sonra kalan tutar üzerinden, binde beş oranında her yıl ayrılacak transfer ödeneğinden, Yüksek Planlama Kurulunca her bir ajans için nüfus, gelişmişlik düzeyi ve performans ölçütlerine göre belirlenecek pay.

- b) Avrupa Birliği ve diğer uluslararası fonlardan sağlanacak kaynaklar.
- c) Faaliyet gelirleri.
- d) Bir önceki yıl gerçekleşen bütçe gelirleri üzerinden, bölgedeki il özel idareleri için; borçlanma, tahsisi mahiyetteki gelirler ile genel, katma ve özel bütçeli kuruluşlardan alınan yardım kalemleri hariç tutulmak üzere yüzde bir, belediyeler için; borçlanma ve tahsisi mahiyetteki gelir kalemleri hariç tutulmak üzere yüzde bir oranında, cari yıl bütçesinden aktarılacak pay.
- e) Bölgedeki sanayi ve ticaret odalarının, bir önceki yıl kesinleşmiş bütçe gelirlerinin yüzde biri oranında, cari yıl bütçesinden aktarılacak pay.
- f) Ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlarca yapılan bağış ve yardımlar.
- g) Bir önceki yıldan devreden gelirler.

1.5. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Önemi, Faydaları ve Eleştirilen Yönleri

Avrupa Birliği'ne yeni üye olan Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde, bölgesel kalkınma sürecinde yer alan aktörler ve karar vericiler için öncelikli bir mesele olan bölgesel kalkınmayı destekleyecek olan kurumların yapılanması ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi konusu (TEPAV, 2007: 3) ülkemizde ne yazık ki yakın geçmişe kadar yeterli ilgiyi görememiştir. Oysa ki, Kalkınma Ajansları, gelişmiş bölgelerimizin küresel ölçekte rekabet gücünün artırılmasına ve geri kalmış bölgelerimizin de ülke ortalamasına yaklaştırılmasına önemli katkılar sağlayacaktır. Yine bu ajanslar, yerel potansiyeli harekete geçirmek üzere, ulusal plan ve stratejiler ile uyumlu bölgesel plan ve stratejilerin daha katılımcı usulle hazırlanmasına yardımcı olacaklardır (DPT, 2007: 18). Yine bu ajanslar ile ilgili olarak farklı değerlendirmeler bulunmakla

birlikte, AB üyeliği konusunda müzakereler yürüten Türkiye için AB'nin ortak kalkınma stratejisi olarak büyük bir öneme sahiptir. Bununla birlikte AB fonlarının kullanımında da bu ajanslar temel aktör konumundadır (Özmen, 2008: 328).

Sayılan bu faydalarıyla birlikte etkin bir şekilde faaliyet gösteren BKA'ların Türkiye'ye sağlayacağı faydalar şu şekilde sayılabilir (Uğuş, 2006).

- Öncelikle bölgelerde endüstriyel ağların ve demetlerin gelişmesini sağlayacaklardır. Böylelikle firmalar pozitif dışsallıklar elde ederek yığın ekonomilerinden yararlanabileceklerdir.
- Endüstri demetlerinin üniversitelerle işbirliği içinde çalışmasını sağlayarak, iş yaşamından kopuk faaliyet gösteren üniversiteleri endüstriyel faaliyetlerin içine çekeceklerdir.
- Yoğun araştırmalar ve fizibilite çalışmalarıyla bölgelerin gerçek potansiyellerini tespit edecekler ve bölgeye en uygun endüstri kolunun gelişmesini teşvik edeceklerdir.
- Bölgelerdeki KOBİ'lere piyasa hakkında bilgi sunabilecekler, böylelikle gelişmekte olan ülkelerin ortak sorunlarından olan "sınırlı bilgi" problemini ortadan kaldıracaklardır.
- Bölgelerindeki ekonomiyi geliştirmelerinin, KOBİ'lere destekte bulunarak büyümelerini teşvik etmelerinin ve yabancı sermaye çekmelerinin sonucu olarak bölgede işsizlik seviyesini azaltacaklardır.
- Sosyal gelişmeye yönelik uygulamalarıyla bölge ekonomisinin gelişmesinden ziyade "kalkınmasını" sağlayacaklardır.
- Avrupa Birliği'ne üye olmak için yoğun çabalar gösterdiğimiz bu yıllarda, AB'ye katılmak üzere ülkemiz

açısından iyi bir referans noktası olacaklardır. Zira AB bölgesel kalkınma politikalarına ayrı bir önem vermektedir.

Görüldüğü gibi teorik olarak BKA'lar hem bölgesel gelişime hem de ulusal kalkınmaya önemli katkılar sağlayacak faydaları barındıran önemli kuruluşlardır. Ancak bu yönlerinin yanı sıra bir takım tartışmayı ve eleştiriyi de beraberinde getirmektedirler.

Türk siyasi sisteminin birçok özelliği “çok düzeyli bir yönetim” modeline Türkiye'nin uyumu açısından önemli kısıtlamalar getirmektedir. Bu yapı, özellikle, devlet iktidarının yerel yönetim ve bilhassa bölgesel düzeyde paylaşılması ve kamu ile özel sektör arasında ortaklık kurulmasına kolayca izin vermemektedir (Ertugal, 2005: 71).

Bu bağlamda BKA'lara yöneltilen en önemli eleştirilerin başında, Türkiye'nin üniter bir yapıya sahip olması ancak buna karşın BKA'ların yerelleşmeyi arttıracak düşüncesinin oluşturduğu önyargı gelmektedir. Bu önyargının temelini ise; BKA'ların merkezi devlet yapısını güçsüzleştireceği ve Türkiye'nin BKA'lar temelinde bölüneceği düşüncesi yer almaktadır (Özmen, 2008: 335).

Bir başka yöneltilen eleştiri ise, Ajanslar'ın varlık nedeninin öncelikli olarak yabancı yatırımcılara hizmet vermek olduğu konusudur. Bu konuda Güler;

“...yatırımcı bu birimlere gittiğinde, karşılığında herhangi bir ödeme yapmaksızın başvurusunu yapacaktır. Ofislere yapılmış başvurular “yatırımcının devlete resmi başvurusu” sayılacaktır. Ofis görevlileri tüm işlemleri tamamlayacaklar; Çalışma Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Vergi Dairesi, Tarım Bakanlığı, Belediye, vb... hangi kurumdan hangi işlem yapılacaksa bütün işlemleri yatırımcı adına izleyecek, yaptıracak ve sonuçlandıracaktır. Böylece bölgeler yabancı yatırımcı için “bürokrasinin azaltıldığı” cazip yatırım alanları haline getirilmiş

olmaktadır. Ajansların temel işlevini bölgelerini uluslararası arenada pazarlamak, yabancı yatırımcılara tanıtmak, yatırımcıları buraya çekmek, böylece diğer bölgelerle rekabet etmektir. (Bölge) Kalkınma Ajansı sisteminin temel çalışma ilkesi diğer bölgelerle “rekabet etmek” olarak belirlenmiştir. Kurulan çalışma sistemine göre rekabetin temelini yabancı yatırımcıya en ucuz işgücünü, toprağı, sıfır maliyetli kamu işlemlerini en hızlı biçimde sunmak oluşturmaktadır.(Güler, 2010: 333-334)” savını ortaya koymaktadır.

Yine Güler tarafından getirilen bir başka eleştiri de Ajansların Türk Kamu Yönetimi İçerisindeki konumlarına yöneliktir. Güler’e göre (Güler, 2010: 333-334);

“Ajans sistemi tüzel kişiliğe sahip kılındığına ve asıl olarak özel hukuk hükümlerine bağlandığına göre, karakteristik kuruluş özelliğı devlet tüzel kişiliğı içinde erimişlik olan mülki yönetime ait bir unsur değildir. Anayasa yerel yönetimleri sayıp sınırlandırdığına ve ajanslar da kamu tüzel kişisi olmadığına göre, bunların yerel yönetim türü olmaları da mümkün değildir. Hizmet yerinden yönetim kuruluşu, genel olarak belli bir hizmeti görmek üzere ve ülke geneline açık hizmet /mal üreten yapılar şeklinde tanımlanır. Ajanslar, ülkenin belli bir coğrafi parçasında yetkili kılındıklarına ve yetki alanları içindeki hizmetleri konu bakımından sınırlanmadığına göre, bu başlığa da yerleştirilemezler. Nihayet bunların merkezi yönetimle ilişkileri ne hiyerarşi ne temsiliyet ne de yönetsel vesayet olarak tanımlanmıştır. Sonuç olarak, ajans sisteminin Türk kamu yönetimi içindeki konumu hem hukuksal hem bilimsel olarak belirsizdir.”

Görüldüğü gibi gerek ülke kalkınması gerekse bölgesel kalkınmaya oldukça önemli katkılar sağlayacak olan BKA'lara yöneltilen eleştiriler de yadsınamaz düzeydedir.

1.7. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Başarısını Etkileyen Faktörler

Türkiye’de BKA’ların karşılaştığı en önemli sorun, yüzeyselliği ve salt araçsal mantığı aşamamasıdır. Bu ajanslar yalnızca AB fonlarının finanse edebileceği projeler geliştirerek, bölgesinin ve Türkiye’nin AB finansmanından yararlanmaya çalışan araçsal zihniyet içinde kalırsa, gelişimine katkıda bulunacağı bölgeye sağlayacağı fayda sınırlı kalacaktır. Şüphesiz ki bu ajanslar, AB fonlarından yararlanacaklardır. Ancak ajansların vizyonları bununla sınırlı kalırsa, hizmet potansiyellerini en düşük düzeyde tutmuş olurlar. Daha geniş bir vizyona sahip olup AB fonlarının kullanmanın ötesine geçmelidirler. Bu kapsamda ajanslar, yenilikçilik işlevini yüklenmeli, bölgesel yenilik sistemlerinin bir parçası haline gelmelidir. Bunun için de teknik bilgi sağlayan, araştırmaların yapılmasını sağlayan projeleri geliştiren ve bunların AB fonlarından ya da başka kaynaklardan finansmanını sağlayan işlevlere sahip olmalıdır. Bu bakış açısına sahip olan ajanslar güçlü ve aktif bir örgüt olabilirler (Tekeli, 2008: 322).

BKA’ların karşılaştığı bir diğer önemli sorun ise; birçok ülke örneğinde olduğu gibi Türkiye’de de geçmişten gelen merkezi hiyerarşik yapılanmanın çok güçlü olmasıdır. Bu sebeple planlama ve uygulama sorumluluklarını merkez örgütü dışındaki yerel aktörlere aktarma çalışmaları büyük engellerle karşılaşmaktadır. Bu engeller siyasi olmasının yanında bir bakıma da neseldir. Çünkü; yönetimin alt düzeylerinde yeterli/nitelikli personel ve malzeme sıkıntısına rastlanmaktadır. Bu sebeple yerel aktörlerin kapasitesinin arttırılması yönünde çaba gösterilmelidir (Göymen, 2005: 46).

Sayılan bu faktörlerle birlikte BKA’ların başarısını doğrudan etkileyen faktörler şu şekilde sıralanabilir (Maude, Beer, 2000; akt. Kayasü, vd., 2003: 20).

- Finansal Kaynaklar: Kaynakların varlığı planlama, yönetim ve uygulama aşamalarında BKA'ların etkinliğini belirler,
- Personel: BKA'ların etkinliği için nitelik ve nicelik olarak yeterli personel olup olmamasına da bağlıdır,
- Bölge kalkınmasına yönelik öncelikler ve vizyon oluşturmayı içeren stratejik planlama sürecinin varlığı,
- Meşruiyet ve Yetki: BKA'ların bölgelerinin meşru temsilcileri olmaları ve yerel iş dünyasının desteğini almalıdırlar,
- BKA'lar yerel ölçekte ve merkezi yönetimce desteklenmelidir,
- BKA'ların üstlendikleri görevler: BKA'lar bölgesel ekonominin motorunu oluşturan sektörlerle ilgili çalışmalar yapmalıdır,
- Bölgesel Tutarlılık: BKA'ların içinde buldukları bölgenin ortak hedeflerini benimsemesi ve böylelikle bölgedeki topluluğun desteğini kazanmaları önemlidir.

1.8. Türkiye'de Neden Bölgesel Kalkınma Ajanslarına İhtiyaç Var?

Bölgeler, ülkenin bütününden daha küçük olan fiziksel ekonomik ve/veya sosyal yapı gibi birçok yönden birbirinden farklı özelliklere sahip mekânsal parçalardır. Hem bölgenin sahip olduğu nitelikler hem de ülke içinde dengesiz dağılan ekonomik yatırımlar, farklı gelişmişlik düzeyinde bölgelerin oluşmasına neden olmakta, bu farklılık da ekonomik olarak daha zayıf, hayat standartları ve gelir düzeyleri daha düşük bölgelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Çamur, Gümüş, 2005: 147). İşte Türkiye de bu tür bir bölgesel dengesizliğin oldukça yoğun hissedildiği bir ülkedir. Türkiye'de bu bölgelerarası dengesizlik/farklılıkların nedenleri ise; bölgelerin içerisinde bulunduğu coğrafi koşullar, yetişmiş insan

gücü, uygulanan kalkınma modelleri, altyapı kapasitesi, pazara ve piyasalara yakınlık gibi faktörlerdir (Eşiyok, 2009: 104).

Bu kapsamda, gerek az gelişmiş gerekse gelişmiş bölgelerimizin beşeri, sosyal vb. alanlardaki potansiyellerini harekete geçirerek, ülkemizin kalkınmasına yeni bir hız kazandırabilmek ve rekabet gücünü arttırabilmek için, yerelde kalkınma amaçlı kurumsal yapılara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaç yeni ortaya çıkmamıştır, yerel ve bölgesel kalkınmanın sağlanması amacıyla kalkınma ajansı şeklinde kurumsal bir yapıya duyulan ihtiyaç gerek 1963 yılında hazırlanan ilk BYKP'nda gerekse daha sonraki BYKP'larında ortaya konmuştur, ancak bu planlarda öngörülen kurumsal yapıya yakın geçmişe kadar sahip olunamaması nedeniyle istenilen seviyede bir başarı elde edilememiş ve bölgesel farklılık ve dengesizlikler ortadan kaldırılamamıştır (DPT, 2010: 18). Günümüzde bu dengesizlikler karşısında tutarlı bir politika uygulanması, gelişmiş ve gelişmemiş bölgeler arasındaki eşitsizliğin hiç olmazsa bir kısmının giderilmesi gereği kabul edilmektedir. Gelişmiş bölgelerin gelişme hızlarının düşürülmeden, geri kalmış bölgelerde hayat standartlarını yükseltmek ve çeşitli bölgelerin gelişme hızları arasında bir uyum sağlanarak denge kurulması gerekmektedir (Karaman, 1995: 56). Sayılan bu sebeplerle gerek ülke kalkınmasına gerekse bölgesel kalkınmaya yarar sağlayacak olan Bölgesel Kalkınma Ajansları DPT tarafından ülkemizin siyasi, idari, sosyal ve ekonomik koşulları ile diğer ülke örnekleri ve AB üyeliği perspektifi de göz önünde bulundurularak ülkemize has bir örgütlenme modeliyle kurulmuşlardır (DPT, 2010: 18).

Yerel siyaset ve yönetim açısından birçok tartışmaya konu olsa bile çağdaş demokrasilerin ve gelişmiş ülkelerin yerel politik düzlemde önemle üzerinde durdukları konuların başında "yarışma" veya "rekabet" kavramları gelmektedir (Çukurçayır, Karakoç, 2010: 643). Bu tartışmalar şüphesiz ki Türkiye açısından da önem taşımaktadır. Bu bağlamda gerek bölgelerimizin kendi

aralarındaki gerekse dünyadaki diğer bölgelerle daha eşit şartlarda daha güçlü olarak “rekabet” edebilmelerine olanak sağlayacak olan BKA’ların 2006 yılında kabul edilen 5449 sayılı yasayla birlikte Düzey-2 de belirtilen 26 bölgede kurulmaları öngörülmüştür. Bu kapsamda bugün 26 kalkınma ajansı faaliyet göstermektedir. Bunlar;

Ankara KA (Kalkınma Ajansı), Ahiler KA, Kuzey Anadolu KA, Doğu Karadeniz KA, İzmir KA, Çukurova KA, Doğu Anadolu KA, Orta Anadolu KA, Orta Karadeniz KA, Doğu Marmara KA, İstanbul KA, Güney Marmara KA, Mevlana KA, Kuzey Ege KA (Adı Zafer KA olarak değişmiştir.) İpek Yolu KA, Bursa Eskişehir Bilecik KA, Batı Karadeniz KA, Batı Akdeniz KA, Doğu Akdeniz KA, Dicle KA, Kuzeydoğu Anadolu KA, Karacadağ KA, Trakya KA, Güney Ege KA, Fırat KA, Serhat KA,’dır.

Sonuç Yerine

Gittikçe daha yoğun bir biçimde hissedilen küreselleşme süreci ile birlikte meydana gelen değişim ve dönüşümler, tüm dünyada farklı ülkelerde hatta aynı ülkenin farklı bölgelerinde değişik şekillerde ve düzeylerde gerçekleşmektedir. Küreselleşmenin yadsınamaz ve karşı konulamaz bir biçimde bütün dünyayı etkilediği bu süreçte, uluslararası ve bölgelerarası dengesizliklerin daha da arttığı, ekonomik ilişkilerin birbiriyle iç içe geçtiği, rekabetin dengesiz ve kontrolsüz bir şekilde yaşandığı, yoksulluğun giderek keskinleştiği ve ülkeler/bölgelerarası farklılıkların yoğun bir biçimde hissedildiği görülmektedir (Ökten, Çeken, 2008: 13). BKA’lar ülkemizde, sayılan bu olumsuzlukların giderilmesi ve bölgelerarası dengesizliklerin ortadan kaldırılması açısından oldukça önemli görevler üstlenen ve bu sebeple de büyük önem taşıyan kuruluşlardır. Bununla birlikte, BKA’lar, Türkiye için bir bakıma yerel ölçekte ekonomik kalkınmayı hedefleyen kurumlardır. Ajanslar yerel aktörlerle işbirliği ve

koordinasyon içinde bölgesel gelişmeyi yerel kaynakların etkin kullanımı ile sağlayıp, yatırımlara yöne verebilirse bu hedef gerçekleştirilebilir (Kayasü, Yaşar, 2006: 211-212).

Şüphesiz ki hedeflenen amaçlara ulaşmak için BKA'ların hizmetlerini etkin bir şekilde sunmaları gerekir. BKA'ların hizmetlerini etkin bir biçimde sunabilmesi için ise şu özellikleri taşımaları gerekmektedir (Demirci, 2005: 193-194).

- Yarı kamusal, fakat ağırlıklı olarak özel kuruluş niteliğinde olmalıdır. Çünkü özel kuruluş niteliğinde olması bu kurumlara esneklik sağlayacaktır,
- Finansmanları, ağırlıklı olarak kamu otoritesince sağlanmalıdır,
- Yönetim Kurulu, büyük ölçüde sanayi ve ticaret odaları gibi yerel meslek kuruluşlarınca seçilecek kişilerden oluşmalıdır,
- Toprakların dengesiz dağılımına engel olmak için taşınmaz mal alımı ve pazarlaması yapabilmelidir,
- Önemli bölgesel projelerin yönetimini üstlenebilmelidir,
- Girişimcilere ve özel kuruluşlara danışmanlık hizmeti verebilmelidir,
- Bölgeye yerli/yabancı girişimcilerin yönlendirilmesini sağlamak amacıyla bölgenin tanıtımını yapmalıdır,
- Bölgesel ekonominin olumlu ve olumsuz yönlerini belirlemeli ve bölgenin kendi imkânlarını harekete geçirecek önlemlerini alma yetkisine sahip olmalıdır,
- Yerel yönetimlerin hizmet alanına giren alt yapı faaliyetlerinde aktif rol oynamalıdır.

Elbette bu öneri ve dileklerin tamamının tartışılabilir yönleri mevcuttur. Türkiye'de genel olarak kamu yönetimi sisteminde denetim sorunu en önemli sorundur. Aynı, sorunun öncelikli bir konu olarak kalkınma ajansları için de geçerli olduğunu belirtmek olanaklıdır.

Unutulmamalıdır ki, BKA'lar etkin bir biçimde faaliyet gösterebilirse, Türkiye'de bölgelerarası farklılık/dengesizlikler kabul edilebilir bir seviyeye indirilebilir. Kalkınma ajanslarının kaynaklarının doğru kullanılması, bu beklentinin gerçekleştirilmesinde belirleyici rol oynamaktadır. Şu ana kadar kalkınma ajanslarının nasıl bir katma değer ürettiği; yerel ve bölgesel kalkınmaya sağladıkları toplam faydanın ne olduğu konusunda derli toplu bir çalışma ve çözümleme yapılmamıştır. Bu kurumların yeni olması belki, böyle bir çalışmanın yapılmamasında en önemli etken olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak, artık en yeni kalkınma ajansının bile en az dört yıllık geçmişi olduğuna göre, acilen kalkınma ajanslarının çalışmalarına yönelik kapsamlı bir envanterin ortaya konulması gerekmektedir.

Kaynakça

ALBAYRAK, Ali Sait, KALAYCI, Şeref, KARATAŞ, Abdülmecit, "Türkiye'de Coğrafi Bölgelere Göre İllerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeylerinin Temel Bileşenler Analiziyle İncelenmesi", **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, C:9, S:2, 2004.

ARSLAN, Kahraman, "Bölgesel Kalkınma Farklılıklarının Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Ajansları" **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:4, Sayı:7, 2005.

BECEREN, Ertan, "Bölgesel Rekabet Gücü", **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, C:9, S:2, 2004.

BERBER, Metin, ÇELEPÇİ, Ebru, "Türk Bölgesel Kalkınma Politikalarında Yeni Arayışlar:Kalkınma Ajansları ve Türkiye'de Uygulanabilirliği" www.metinberber.ktu.edu.tr (10.11.2010)

BOZKURT, Ömer, ERGUN, Turgay, SEZEN, Seriya, **Kamu Yönetimi Sözlüğü**, 2. Baskı, Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, Ankara, 2008.

ÇALT, Gökhan, "Bölgeselleşme ve Avrupa Birliği'nin Bir Aracı Olarak Bölge Kalkınma Ajansları" www.zmo.org.tr (10.11.2010)

ÇAMUR C. Kübra, GÜMÜŞ, Özge, "İstatistik Bölge Birimleri (NUTS Sistemi)", **Bölge Kalkınma Ajansları Nedir? Ne Değildir?**, Der: Menaf Turan, Paragraf Yayınevi, Ankara, 2005.

ÇUKURÇAYIR, M. Akif, "Bölge Kalkınması ve Bölgesel Yönetişim", **Yönetişim: Kuram, Uygulama ve Boyutlar**, Ed: M. Akif Çukurçayır v.d. Çizgi Kitabevi, Konya, 2010, s.618.

ÇUKURÇAYIR, M. Akif, KARAKOÇ, Rifat, "Yerel Demokrasi ve Yerel Siyaset: Reform, Uygulama ve Sorunlar", **VII. Kamu Yönetimi Forumu: Küreselleşme**

Karşısında Kamu Yönetimi Bildiriler Kitabı, Sütçü İmam Üniversitesi Yayını, Kahramanmaraş, 2010.

DEMİRCİ, Aytül GÜNEŞER, “Farklı Ülkelerde Bölge Kalkınma Ajansları”, **Bölge Kalkınma Ajansları Nedir? Ne Değildir?**, Der: Menaf Turan, Paragraf Yayınevi, Ankara, 2005.

DPT Müsteşarlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, **Yeni Bölgesel Gelişme Politika ve Uygulamaları**, DPT Yayınları, 2007.

ERTUGAL, Ebru, “Strategies For Regional Development: Challenges Facing Turkey On The Road to EU Membership”, **Turkish Policy Quarterly**, 4, 3,2005.

EŞİYOK, B. Ali, “Bölgesel Kalkınma ve GAP”, **Türk İdare Dergisi**, S. 463-464, Haziran-Eylül 2009.

GÖYMEN, Korel, “Türkiye’de Bölge Politikalarının Evrimi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları”, **Yerel Kalkınma İçin Ortaklıklar**, Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi, 2005.

GÖYMEN, Korel, ÖZKAYNAK, Begüm, “Türkiye’de Yerel Yönetişimde Son Gelişmeler: Pendik’te Edinilen Deneyimler ve Çıkarılan Dersler”, **Bölgesel Kalkınma Ajansları**, Ed: Korel Göymen, İstanbul Politikalar Merkezi, İstanbul, 2008.

GÜLER, Birgül Ayman, “İkinci Dalga: Siyasal ve Yönetimsel Liberalizasyon Kamu Yönetimi Temel Kanunu”, **Devlette Reform Yazıları**, Yayına Hazırlayan: Savaş Aktur, Paragraf Yayınevi, Ankara, 2005.

GÜLER, Birgül Ayman, **Türkiye’nin Yönetimi –Yapı-**, 2. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2010.

HASANOĞLU, Mürteza, ALİYEV, Ziya “Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı: 60, 2006.

ILDIRAR, Mustafa, **Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.

KARAMAN TOPRAK, Zerrin, **Kent Yönetimi ve Politikası**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1995.

KAYASÜ, Serap, vd., **Yerel/Bölgesel Ekonomik Kalkınma ve Rekabet Gücünün Artırılması: Bölgesel Kalkınma Ajansları**, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2003-08, İstanbul, 2003.

KAYASÜ, Serap, YAŞAR, S. Suna “Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde Kalkınma Politikaları: Yasal ve Kurumsal Dönüşümler” **Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Ankara, 2006.

KOÇBERBER, Seyit, “Kalkınma Ajansları ve Sayıştay Denetimi”, **Sayıştay Dergisi**, S:60, 2006.

KÜÇÜK, Orhan “AB Uyum Sürecinde Kalkınma Ajansları ve AB Hibe Projelerinin Bölgesel Kalkınmaya Katkılarının Araştırılması: Samsun, Kastamonu ve Erzurum NUTS II Örneği” **Atatürk Üniversitesi SBE Dergisi**, C:10, S:2, 2007.

LOEWENDAHL, Ertugal Ebru, “Europeanisation of Regional Policy and Regional Governance: The Case of Turkey”, **European Political Economy Review**, Vol. 3, No.1, 2005.

MAÇ, Nazlı, “Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye” **Konya Ticaret Odası Araştırma Raporu**, 2006.

ÖKMEN, Mustafa, ÖZER, Buğra, “Yerelleşme-Küreselleşme Sarmalında Türkiye’de Yerel-Bölgesel Kalkınma Süreçleri ve Yerel Yönetimler”, **Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları**, Ed: Kemal Görmez, Mustafa Ökmen, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009.

ÖKTEN, Şevket, ÇEKEN, Hüseyin, “GAP Projesinin Kırsal Kalkınma Politikaları İçindeki Yeri ve Önemi”, **Tarım Ekonomisi Dergisi**, 14 (1), 2008.

ÖZER, Yunus Emre, “Küresel Rekabet- Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye”, **Review of Social, Economics & Business Studies**, Vol. 9/10, 2008.

ÖZMEN, Fatma, “AB Sürecinde Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Karşılaşabilecekleri Temel Sorun Alanları”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C:13, S:3, 2008.

TAMER, Ahmet, **Kalkınma Ajanslarının Türk Hukuk Sistemindeki Yeri**, DPT Uzmanlık Tezleri, DPT Yayını, Ocak 2008.

TEKELİ, İlhan, “Bölgesel Kalkınma Ajanslarını Yararlı Bir Türkiye Projesi Haline Getirebilir Miyiz?”, **Türkiye’de Bölgesel Eşitsizlik ve Bölge Planlama Yazıları**, İlhan Tekeli Toplu Eserler-2, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2008.

TEPAV, **Çek Cumhuriyeti’nde Bölgesel Kalkınma**, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Yönetişim Etütleri, Eylül 2007.

TUTAR, Filiz, DEMİRAL, Mehmet, “Yerel Ekonomilerin Yerel Aktörleri: Bölgesel Kalkınma Ajansları” **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, (2), 1, 2007.

UĞUŞ, Burcu, “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Bölgesel Kalkınma Ajansları”, **Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi**, Sayı:49, Mart 2006, www.e-akademi.org (10.11.2010)

UZAY, Nifset, **Bölgesel Gelişmişlik Farklarının Giderilmesi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları**, Seçkin Kitabevi, Ankara, 2005.

YILMAZ, Ali, “Kalkınma Ajansları ve Yerel Yönetişim”, **Türk İdare Dergisi**, S. 466, Mart 2010.

ZİBEL, Ertan, “Küreselleşme, Bölgesel Gelişme ve Kalkınma Ajansları”, **Ulusal Kalkınma ve Yerel Yönetimler: 4. Ulusal Yerel Yönetimler Sempozyum Bildiriler Kitabı**, C.2, TODAİE Yayını, 2009.

5449 No'lu Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri
Hakkında Kanun

<http://www.dpt.gov.tr/bgyu/biid/ibbs.html> (10.11.2010)

<http://www.eurada.org/site/files/RDA/Creation%20development%20and%20management%20of%20RDA.pdf> (10.10.2010)

www.planlama.org (11.11.2010)

ANLAMLANDIRILAMAYAN YORUMLAMALAR

Prof. Dr. Zerrin TOPRAK*

*Her şeyde öyle bir sınır vardır ki, bir şey o sınırın bu yanında
ve
hemen öbür yanında doğru olamaz (Horatius)*

XX. yüzyılın en büyük şairlerinden olan Paul Valéry'nin (1871–1945) “Bir metnin kesin bir anlamı yoktur”(il n’ya pas de vrai sens d’un texte) görüşünün temelinde bir konunun farklı yorumlamalarının olabilirliğinin varlığı etkili görülmektedir. Oysa mantıksal analizler çerçevesinde yorum-anlam ilişkisinde “anlam” öncelikli olup yorumun boşlukları doldurmada anlama yardımcı olması beklenmektedir. Ancak insanların tembelliği ve aceleciliğinin, hatta buna bilgisizlik faktörü de eklenebilir, “yorumlamaları” öne çıkardığı görülmektedir. Bu konu aslında özellikle kamu yönetiminde hukuki düzenlemelerin açıklanmasına ilişkin sıkıntılı gündemlerde “sıklıkla” dile getirilmektedir. Aslında anlam ve yorumun her ikisinin de rolünün farklı olup, yorumun asla anlamlandırmanın yerini almaması konusuna dikkat çekilmektedir. Oysa uygulamada öyle olmamaktadır.

Umberto Eco, “Yorum ve Aşırı Yorum” adlı çalışmasında, “bir metnin aşırı yorumunu ayırt edebileceğimizi ve ettiğimizi... yorumun potansiyel olarak sınırsız olmasının bir amacının bulunmadığı ve kendi başına buyruk akıp gittiği anlamına gelmediğini” de ısrarla belirtmektedir. Belirtilen tespit ise, ölçülü olma, sınırların ve ölçünün içinde olmanın önemini ortaya koymaktadır. Bilgi ise geçici bir öğrenmeye indirilmeyecek kadar

---

* Zerrin Toprak (2011); “Etik Felsefe ve Çevre Etiği”, **Kamuda Etik**, başlıklı çok yazarlı kitabın kendi bölümünden kısmi alıntılar ile oluşturulmuştur (kitap basımdadır).

değerli olup, bilgi ağlarının genişlemesi ise “doğruluğunun herkes tarafından bilinmesi” konusuna doğal olarak bizi yönlendirmektedir. Bu tartışmaların aslında normatif kuralların belirlenmesinde olduğu kadar toplumsal diyalog açısından da önemi bulunmaktadır. Oysa uygulamada analizlerde her ikisine birlikte yer verilse de, ontodolojik (doğa felsefesi) yaklaşımlar, epistemolojik (bilimsellik) yaklaşımlarının önüne geçmeye başlamıştır. Bu olgunun nedenini bilimsel araştırmaların güvenilirliği ve etik sorgulama ile birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

Anlamada kolaylık sağlayan “örnekleme” metodunu kullanarak konuyla ilişkili olduğunu düşündüğüm bir anım ile makalemin içeriğini geliştirmek istiyorum. “Siyaset ve Yönetimde Etik” konulu, internetten toplantı anonslarına hala erişilebilir, katılımcı olduğum bir sempozyumda “Çevre Etiği” konusunu tartışmış ve “etik davranış” ile “siyasetçi” ve “yönetici” bağlantılarını kurmaya çalışmıştım. En önemli tartışma zeminim “kamu yönetiminde gizlilik” konusuyla ilgiliydi. En sonunda özetlediğim kurgu, “çevre hakkının insan hakları dizgesinin özü olduğu”, doğaya saygısı olmayan siyasetçilerin kimseye saygısı olamayacağıydı. Ayrıca kamu politikalarının doğaya olumsuz etkisini gizlilik, “gözlerden bir müddet saklıyor, kötü yönetimin zamanında anlaşılmasını engelliyor ve paydaşların davranışlarını etik sorgulama alanına geç alıyordu”. Ancak söz konusu sempozyumun sonuç bildirisinde bu fikrim yer bulmamıştı. Çünkü “Siyaset ve Yönetimde Etik” içeriği ile “Çevre Etiği” ilişkisi herhalde kurulamamıştı? Yine 1990’larda “Ergonomi” konulu akademik bir toplantıda çalışmamızı ortaklaştırdığımız bir akademisyen ile neredeyse toplantıdan “dışlanmamızı” öngören grup davranışlarını hala hatırlıyorum. Belki toplantıda bulunan bir katılımcı yazımı okur ümidiyle, bu olguyu yazmadan geçemeyeceğim. Kusurumuz veya hatamız, “işçi sağlığı ve iş güvenliği” ile ergonomi arasında ilişki kurarak, bu sorunun,

aslında çevre koruma koşullarının sağlanamamasına dayalı bir etik durum olduğunu Avrupa Konseyi'nden 10 yıl kadar önce söylemekti. İnanılmaz ama toplantı katılımcıları nerdeyse Ankara'ya gitmek için yol masraflarımızın sempozyum üzerinden karşılanması için abartılı bir tebliğ konusu uydurduğumuz fikrine varmış gibiydi... Bu anıların varlığını, en iyiye ulaşmada yarışamama kabiliyetinden çok, yeterince sorgulayamama etkisi olarak görmek gerekir. Nitekim Plotinus, âlemdaki varlıkların iyi ve güzel olabilmek için gayret gösterdiğini ama her isteyen istediğine ulaşamadığını, çünkü "kapasiteleri kadar iyi" olabileceklerini ileri sürmektedir. Bu tespit ise evrensel iyiye erişmek için uygulanması gereken ortak doğruların ortaya konulması ve izlenmesi ve paylaşılması için uygun ortamlar geliştirilmesi gereğini yeterince açıklamaktadır.

Aslında bütün bu anlatılanlar benzeri hadiseler büyük olasılıkla geçmişte yaşanmıştır ve herhangi bir zamanda da farklı şekillerde karşılaşılabilir. Bağlantılı olarak, gerek mevcut bilgi birikimi koşullarında ve gerekse dogmatik kalıplar içinde bilgilerimizi anlamlandırırken, ahlaki basamaklardan ne kadar yükselerek evrensel ahlaka/etiğe erişebiliyoruz? Çoğu düşünür zamanında anlamadığını belirtmektedir ve zaten çoğu öne çıkan kayda alınmış çarpıcı örnekleri bilim tarihinde görmekteyiz. Ancak algılama ve içselleştirme konusu, sadece düşünsel enerji ile sınırlı değildir. Çıkar ilişkileri de bireysel ve grup odaklı kabulleri etkilemektedir. Öte yandan Kant (1724–1804) zaman ve mekânın özne ile ilişkisini kurup, vaktiyle oluşmuş bir bilginin değişebilirliğini göstermiştir.

Neticede felsefenin tarihten gelen geliştirilmiş tartışma yöntemleri bizi iyiye, doğruya ve güzele ulaştırmada uyarıcı, yol gösterici rol üstlenebilir. Dolayısıyla fikirler raf ömrü gözden geçirilerek yeniden ve yeniden işlenebilir. Ancak yine de çağlar öncesinden ünlü Romalı şairin (M.Ö.65 - M.Ö.8) yıllar öncesinden dikkatimizi çekmeye çalıştığı gibi, bir konunun çizginin bu tarafında doğru iken, hemen öbür tarafında yanlış olamayacağı

değerlendirmesini akılda tutmak yerindedir. Yoksa radikal bir anlam değişikliği için global kabul ya da onay gereklidir. Sevgili okurlar, sizleri anlamlandırmaya dayanan yorumlamalarınızla baş başa bırakıyorum.

YEREL POLİTİKALAR DERGİSİ'NİN AMACI

Yerel Politikalar Dergisi dört ayda bir yayınlanacak olup, yerel siyaset, yönetim, demokrasi, ekonomi, kültür ve planlama gibi temel konuları kapsayan bir yayın politikası takip edecektir. Ayrıca hiçbir düşünceye, siyasal oluşuma, aktöre ve kuruma karşı bir ön kabulden hareket etmeyecek, bilimin nesnellik ilkesini daima göz önünde bulunduracaktır. Dolayısıyla bilimsel standartları taşımak koşuluyla bütün düşüncelerin kendini ifade edebileceği bir akademik zemin olma düşüncesi her zaman korunacaktır.

Bunun yanında kentleşme, çevre sorunları ile birlikte kentin, yerelin ve çevrenin “bizden ve yerli” bakış açısıyla tartışılabilmesi bir bilimsel ortam oluşturmak derginin amaçları arasındadır. Olabildiğince her sayıda bir “söyleşi”ye yer verilmesi de temel amaçlarımız arasında yer almaktadır. Ayrıca, derginin içeriğine uygun konuları kapsayan ve bilimsel analizlere dayanan gelişmeler, gezi notları, yargı kararı incelemeleri ve kitap tanıtımları gibi bölümlerin de yer almasının, derginin katkılarını zenginleştireceği düşünülmektedir.

Ezberlerden, ön kabullerden/yargılardan uzak, Türkiye'nin sorunlarını kendine özgü yaklaşımlarla tartışmayı amaçlayan dergi, bazı sayılarında “özel konular”la çıkabilecek ve dolayısıyla “özel editörlü” sayılar da yayınlanabilecektir.

Bu derginin emsallerinden ve özellikle fakülte dergilerinden en önemli farkı, küresel, ulusal, bölgesel ve yerel bütün gelişmeleri Türkiye perspektifinden analiz edebilecek, tartışabilecek ve farklı düşünceleri aynı zeminde birleştirebilecek bir amaç taşımasıdır. Diğer önemli bir ayrıntı da Dergi'nin Türkiye

genelinde dağıtılacak olması ve daha geniş akademik çevrelere ulaşabilecek olmasıdır. Bilindiği üzere fakülte dergileri “sınırlı akademik alanlarda” kaybolup gitmektedir.

Derginin belirli bir süreç içerisinde ulusal ve uluslararası çevrelerde ilgi görebilecek nitelikte çıkması için gerekli adımlar da titizlikle takip edilecektir.

YEREL POLİTİKALAR DERGİSİ’NİN YAYIN İLKELERİ

1. Yerel Politikalar Dergisi 4 ayda bir yayınlanan akademik bir dergidir
2. Yerel Politikalar Dergisinde yayınlanacak makaleler için yazarlara herhangi bir telif ücreti ödenmemektedir.
3. Dergide makale yazım dili Türkçe ve İngilizce ve Almancadır. Yazım ve noktalamasında TDK İmlâ Kılavuzunun en son baskısı esas alınır. Gönderilen yazılar dil ve anlatım açısından bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.
4. Makale en az 2500 kelime (12-13 itibari sayfa), en çok 8000 kelimedenden (yaklaşık 40 sayfa) oluşmalıdır. Toplam (İngilizce özet, anahtar sözcükler+makale metni) kelime sayısı dikkate alınmalıdır.
5. Makaleler e-posta ile gönderilmelidir.
6. Dergiye gönderilecek makaleler Microsoft Word programında yazılmalıdır. Çalışmanın başlığı büyük harfle ve koyu olarak, 14 punto, çalışmanın ortasına gelecek şekilde “Times New Roman” yazı karakteriyle yazılmalıdır.
7. Yazar/yazarların unvan ve iletişim bilgileri sayfa altı dipnot olarak yazılmalıdır.
8. Makaleler, Yayın Kurulunca ön incelemeden geçirilecek ve uygun bulunanlar iki ayrı hakeme gönderilecektir. İki hakemin görüş ayrılığı durumunda üçüncü bir hakemin görüşüne başvurulacaktır. Basımı uygun bulunan makalelerin, yayımlanıp yayımlanmayacağına ve derginin

hangi sayısında yayımlanacağına Yayın Kurulu karar verir.
Yazar, bu süreçlerden e-posta yoluyla haberdar edilir.

9. Çalışmanın özeti bir satır boşluk bırakılarak yazılmalıdır. Çalışmanın Türkçe özeti en fazla 300 en az 100 kelime olmalıdır. Özet “Times New Roman” karakterinde ve 9 punto olarak yazılmalıdır. Türkçe özet (en fazla 100 sözcük) ve anahtar sözcükler, makalenin İngilizce başlığı, İngilizce özet ve anahtar sözcükler tam olmalıdır. Özetler ve anahtar sözcükler başlıktan hemen sonra yer almalıdır.
10. Çalışmada en az 3 ve en çok 7 kelimededen oluşan Türkçe anahtar kelimeleri bulunmalıdır.
11. Çalışmanın ana metni, Giriş bölümü başta olmak üzere İngilizce anahtar kelimelerden hemen sonra 1 satır boşluk bırakılarak yazılmaya başlanmalıdır. Çalışmada kullanılan başlıklarda numaralandırma yapılmalıdır. Çalışmada kullanılacak şekiller ise 1’den itibaren numaralandırılarak isimlendirilmeli ve şeklin altında yer almalıdır. Şeklin ismini hemen altında ise şeklin kaynakçası tam olarak belirtilmelidir. Şekillerin kaynakçasında kullanılacak yazı karakteri 9 puntodur.
12. Çalışmada kullanılacak tablolar ise 1’den itibaren numaralandırılarak isimlendirilmeli ve tablonun üstünde yer almalıdır. Tablonun hemen altında ise tablonun kaynakçası tam olarak belirtilmelidir. Tablolarda ve tablonun kaynakçasında kullanılacak yazı karakteri 9 puntodur.
13. Dergiye gönderilecek
Türkçe makaleler için;
Ana Başlık; Özet; Anahtar Kelimeler; İngilizce Başlık; Abstract; Keywords; Giriş; Materyal ve Metot; Bulgular ve Tartışma; Sonuç (veya Tartışma ve Sonuç); Kaynaklar şeklinde düzenlenmelidir.

ATIF KURALLARI

1. Metin içindeki her gönderme kaynakçada mutlaka yer almalıdır. Metin içinde gönderme yapılmayan eserlere kaynakçada verilmemelidir.
2. Metin içindeki yollamalar, ayrıç içinde (yazarın/yazarların soyadı, kaynağın basım yılı: ilgili sayfa numarası sırasını izleyerek) verilmeli ve yararlanılan kaynakları eksiksiz gösteren Kaynakça listesi, metin sonunda, referans sistemine uygun olarak gösterilmelidir.

Örnekler:

Tek yazarlı kitaplar ve makaleler :

Metin içinde: (Açar, 1999: 71)

Kaynakçada: Açar, Oktay (1999), **Kamu Yönetimi İncelemeleri**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara.

Metin içinde: (Smith, 2001: 25)

Kaynakçada: Smith, Jane (2001), "Economic Reform in a Chine", **Comparative Politics** , Vol. 32, No: 1, October, s. 21-41.

İki yazarlı kitaplar ve makaleler :

Metin içinde: (Allan ve Drucker, 1995: 12)

Kaynakçada: Allan, John - Drucker, Peter (1995), **Bilgi Toplumu**, (Çev. Ayşe Can), Dost Kitabevi, Ankara.

Ömür, Mehmet- Tan Ali (2003), "Yerel Yönetimler ve Ülke Uygulamaları", **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 25, Sayı 3, Eylül, ss. 156-189.

İkiden çok yazarlı kitaplar ve makaleler

Metin içinde: (Will vd., 1973: 131)

Kaynakçada: Will, Anne A.-Hobs, Tery W.- Hale, Johanne A. (2001), **Yerel Yönetimler** , (Çev. Gül İnal), Çizgi Kitabevi, Konya.

Derleme yayınlar :

Metin içinde: (Esmer, 1998: 2)

Kaynakçada: Esmer, Nur (Ed.) (1998), 20. **Yüzyılın Sonunda Kentler**, TODAİE, Ankara.

Derleme yayınlar içinde yer alan makaleler :

Metin içinde: (Wirth, 1997: 43)

Kaynakçada: Wirth, Louis (1997), "The Theory and Practice of Public Administration", A. Call, Joseph (Ed.), **Public Administration: History and Theory in Contemporary Perspective** , Marcel Dekker, Inc., New York, s. 39-53.

Yazarsız/kolektif yayınlar:

Metin içinde: (TODAİE, 1995: 123)

Kaynakçada: TODAİE (1995), **Kamu Yönetimi Araştırması-Genel Rapor** , TODAİE, Ankara.

İkincil kaynaktan yapılan alıntılar:

Metin içinde: (Sürer, 1991: 219)

Kaynakçada: Gürçay, Nihat (1991), **Amme İdaresi**, Alfa Yayınları, İstanbul'dan aktaran Güler Dönmez, **Yerel Politikalar**, Der Yayınları, İstanbul, s. 102.

Elektronik ortamdan yapılan yollamalar :

a) Alıntı bir yazarın eserinden yapılmış ise , metin içindeki yollamalar yazılı kaynaklardaki yöntemle yapılmalı; kaynakçada

ise, yazar/yazarların soyadı, adı, yayın ya da gözden geçirilme tarihi, belgenin tam adı, açılı parantez içinde eksiksiz http adresi ile belgeye ulaşma tarihi, aşağıdaki örneğine uygun olarak verilmelidir.

Metin içinde: (Karacan, 2010)

Kaynakçada: Karacan, Recai (2010), “Devlet ve Reform”,
<http://www.devletveküresellesme.org/politika.htm>
(11.02.2010).

b) Alıntı doğrudan bir siteden yapılmışsa, metin içindeki yollamalarda sitenin genel adresi ve siteye ulaşma tarihi ayrıç içinde verilmelidir. Kaynakçada ise alt adresleri de kapsayan site adresi yine siteye ulaşma tarihi ile birlikte ayrıç içinde verilmelidir.

Metin içinde: (urban .com, 2011)

Kaynakçada: (<http://www.urban.com/cities.html> , 11.2.2011)

Referanslar dışındaki açıklamalar, sayfa altında dipnot olarak gösterilebilir.